

පෙරද්ධ මහා සම්මේලනයේ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලාවහි නවචන ග්‍රන්ථය

සුතුරිටකයෙකී බුද්ධක නිකායට අයත්

බුද්ධකභාෂ්‍ය පාලි

කොළඹ බම්බලපිටියේ විශ්‍රාතාම්බිජනී
ජ්‍යෙෂ්ඨ නාරද මහා සෑර්විරයන් වගන්සේ විසින්
ප්‍රජීන ඩිජල අනුවාදය හා එහි දැක්වන වචන ආදියේ විසිනරද
ත්‍රිපිටක සාරාංශය හා අවුවා විකා පිළිබඳ වියේනරද සහිතයි.

පහළ හා ඩිජල අනුවාදය සකස් කරන ලද්දේ
ඩී. උට., පිටව්. ඩී., ඇම්. එ. උපාධිඛර

ගුණ්පාල මල්ලුසේකිර

මහාවායුන්තමා විසිනි.

ප්‍රකාශකයෝ:

සමස්ත ලඛිකා බෙංච මහා සම්මේලනයේ
ත්‍රිපිටක මූල්‍යය හාර මණ්ඩලය

මූල්‍යය:

චිත්‍රි. ඩී. ජේ. රත්නායක

අනුල මූල්‍යාලය

98, ඩින්ස් පාර, කොළඹ 10.

Buddhist Congress Tri-Pitaka Series Volume IX

KHUDDAKAPĀTHA
OF THE
Khuddaka Nikāya in the Sutta Piṭaka

*With a Sinhala Translation and
an Appendix with Notes*

and a brief Account of the Contents of the Tri-Pitaka
and the Pali Commentaries and Sub-commentaries
by the

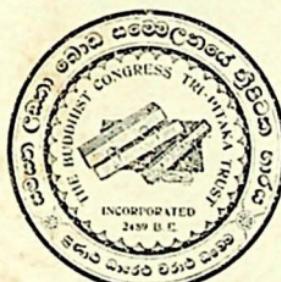
Venerable NĀRADA Mahā Thera

Vihārādhipati of the Vajirārāma, Bambalapitiya, Colombo.

Text and Translation Edited by

G. P. MALALASEKERA

D. Litt., Ph. D., M. A. (London)

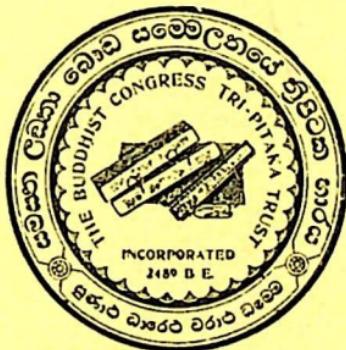
COLOMBO
THE BUDDHIST CONGRESS TRI-PITAKA TRUST
(Incorporated)

B. E. 2508

A. C. 1965

ඩුද්දක නිකාය ඩුද්දකපාය

කුද්‍ර පෙල හා සිංහල අනුචාදය

සමස්ත ලඛිකා ගෞද්ධ මහා සම්මේලනයේ
ත්‍රිපිටක මූද්‍රණය භාර මණ්ඩලය

බුද්ධක නිකායය
බුද්ධක පාඨ

කුදුගොන් සහියේ
කුදු පෙලු හා
සිංහල අනුවාදය

සුතනන පිටකෙ වූදුක නිකායේ වූදුකපාඨ පාලි

කොළඹ නගර බඛලපිටපදයෙහි වැරුරාමාධිපතිනා
නාරදීනෝරවරෙන පණිත්.
සිහළානුවාද සහිත.

පාලිවස්ස සිහළානුවාද ව
ච. ල.ව., පිෂ්ව. ඩී. ඇම. ඒ. උපාධිඛාරීනා
ගුණපාල මලලදේකර
මහායෙනායියිඛිතා.

“සමසන ලඛකා බොඩ මහා සම්මෑලන” සඟාය.
ත්විත ම්‍යුදුපනාජාරමණඩලන පකාසිත.

හෙන්රි වුඩ්වච අමරසුරිය දම්පතින්ගේ ප්‍රිය දියණිය වූ

1959 අප්‍රේල් මය 8 වෙනි දින පරලෝකයෙන්

ගීතාක්ෂේරලී මෙනෙවියට

පින් පවරනු වස්

සමස්ත ලඛිකා බොද්ධ මහා සමම්ලනයේ
ත්‍රිපිටක මුදුණ හාරයට

හෙන්රි වුඩ්වච අමරසුරිය පුණුෂජාරයෙන්
මුදලින් ලැබුණු රුපියල් දහස

මේ පොත් වහන්සේ මුදුණය කිරීම් බරපැතින්
කොටසක් සඳහා යොදනලදී:

නිව්‍යාන පවිච්‍යා හොතු.

A sum of One Thousand Rupees granted
by the

Henry Woodward Amarasuriya Charitable Trust
to the

Buddhist Congress Tri-Pitaka Trust
was applied towards the cost of printing this volume
in order that the beloved daughter of
Mr. & Mrs. H. W. Amarasuriya,

GITANJALI

who departed this life on 8th April 1959,
may partake of the merit.

සුවිපත්තා - පූරුණ

ප්‍රකාශකයින්ගේ නිවේදනය	xv	
සඩිකේත නිරූපනය - Abbreviations	xvii	
සමස්ත ලඛිකා බොද්ධ මහා සමමීලනයේ ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය ගාර මණ්ඩලය	xix	
Board of Trustees and Board of Management of the Buddhist Congress Tri-Pitaka Trust	xxi	
Pali Alphabet in Sinhala and Roman Scripts	xxiii	
සංඝුපනය	xxv	
Introduction	xxvii	
සුද්ධ පත්‍රය	xxxi	
පෙළ හා අනුවාදය		විස්තර
වුද්ධකථා	2 - 25	27 - 43
1. තිසරණ	2 - 3	27 - 28
2. දස සික්කාපදම	2 - 5	29 - 30
3. ණත්තිසාකාර	4 - 5	30
4. කුමාර පසුතා	4 - 7	30 - 34
5. මධ්‍යගල සුතන	6 - 9	34 - 35
6. රනන සුතන	10 - 15	35 - 38
7. තිරේකුචිඛ සුතන	16 - 19	38 - 39
8. නිධික්ෂණ සුතන	18 - 23	40
9. මෙන්ත සුතන	22 - 25	41 - 43
අපගුන්ත	27 - 87	
I. සංගල අනුවාදයේ දක්වන වචන වගන්ති ආදියේ විස්තර	27 - 43	
II. ත්‍රිපිටක සාරාංශය හා අවුවා විකා ත්‍රිපිටක පාලි පෙළ, අවුවා සහ විකා පොත්	45 - 87	
අනුත්‍රමණිකා	89 - 103	
සටහන්	104	

ප්‍රකාශකායන්ගේ නිවේදනය

තිස්තු වම් 1939 දෙසැම්බර මාසයේදී පැවැත්වූ සමස්තලඩිකා බොද්ධ මහා සම්මේලනයේ විසින්ක්වෙනි සංචාරන්සරික මහා සභා රස්වීමේදී පාලි තුන්පිටකය සිංහල අනුවාදයක් සමඟ සිංහල අකුරෙන් පළකළ යුතුයයි සම්මත කරගන්නා ලද යෝජනාව පරිදි තුන්පිටකයට අයන් පෙන් තියේලක මුදුණයට පිළියෙළකාව එකි සම්මේලනයේ ත්‍රිපිටක මුදුණය භාර මණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක තැන්පත් මහාචාර්ය ගුණපාල මලලයේකර මැතිතුමන් වෙත ලැබෙන සේ සලසන්නටයයි ලඩිකාවේ නොයෙක් පළාත්වල ධීමිචර විනයධර එම මගධ භාෂාවන්ගේ මිනා පවුත්වය ඇති මහා ස්ථාවරපාදයාණන් වහන්-සේලා තිස්තුන් නමකට එකි මණ්ඩලයෙන් කළ ආරාධනාව උන්වහන්සේලා ඉවසා වදුල සේකා.

ඒ ආරාධනයටන් පෙර පිළියෙළ වූ මුද්දකපායිය හා එහි සිංහල පරිවර්තනය මුදුණයකාව දැන් නිකත් කරමු.

මුද්දකපායිය වනාහි විශාල පොතක් නොවන බැවින් ත්‍රිපිටකයේ පොත්වල විස්තරයක් උපග්‍රහන්ථයක් වශයෙන් රේට යොද ප්‍රසිද්ධ කිරීමට මෙය සුදුසු ප්‍රස්තාවයක් යයි හැඳුමෙන් අප කළ ආරාධනාව පරිදි විස්තර සහිත උපග්‍රහන්ථයක් මෙහි කරනා වූ ප්‍රාග්‍රාම නාරද මහාස්ථාවරපාදයන් වහන්සේ විසින්ම ලියා දෙන ලදින් එයද මෙහි යෙදුවෙමු.

මෙහි සිංහල අනුවාදයේ විස්තර කළයුතු තැන්වල ඉලක්කම යොද ඒ ඒ තැන් එකි ඉලක්කම පිළිවෙළින් (උන්වහන්සේ විසින්ම ලියන ලද) උපග්‍රහන්ථයක විස්තර කාව ඇත.

මේ ග්‍රන්ථය ප්‍රාග්‍රාම නාරද ස්ථාවරයන් වහන්සේ විසින් සකස් කාව අවුරුදු කිපයක් ගතවනතුරු මුදුණය කරන්නට නොලැබීම ගැන අපි කනාප්‍රාවමු. කල්ගියද ත්‍රිපිටකය

පිළිබඳ ඉතා වැදගත් උපග්‍රහන්ට දෙකක් සහිතව මේ ධම්
ප්‍රත්‍යාග මෙසේ ප්‍රසිද්ධ කිරීමෙන් ලත් පුණු සම්භාරය
සියලු සත්ත්වයේ අනුමෝදන් වෙත්වා!

ප්‍ර. ඩ. රත්නාත්‍යංග

සමස්ත ලංකා බොඟද මහා සම්මෙලනයේ
න්‍රීපිටක මුදුණු යාර මණ්ඩලයේ කාන්තාධි-
කාරී සහායාවේ සහාපති තැන.

2507 මැයින් අව ජලවක් ලත්
(1964 මාරුතු 2) සඳු දින
කොළඹ වැල්ලවන්නේදිය.

සැකිකීත නිරුපන

ABBREVIATIONS

- A. අරංගල සිරිබම්ම සූචිතයන් වහන්සේගේ පුද්ධිය.
- B. බුරුම අකුරෙන් මුද්‍රිත පොත.
- H. සයිමන් හේවාචිතාරණ පොත්පෙළු.
Simon Hewavitarne Bequest Series
- J. බුද්ධයන්නි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා.
Buddhajayanti Tripitaka Series, Vol. xxiv.
- M. බලංගාඩ ආනන්ද මෙමත්‍රෝය නායක සූචිතයන්
වහන්සේගේ අනුවාදය සහිතව ලඩිකා මහාබේද සමාගම
පළකළ මුද්‍රිතපාඨය.
- O. ප්‍රස්ස්කාල පොත්.
Ola Manuscripts.
- P. එඩිගලන්තයේ පාලි පොත් සමාගම මහින් ඉංග්ලීසි
අකුරෙන් මුද්‍රිත පොත් දෙකා.
Pali Text Society's editions.
- S. සියම අකුරෙන් මුද්‍රිත පොත.
Siamese printed edition.

සමස්ත ලංකා බොද්ධ මහා සමමේලනයේ ත්‍රිපිටක මූලුණු භාර මණ්ඩලය

(ලියාපදිංචි කරනලදී)

ලියාපදිංචි කරන ලද භාරකාරවරු:

එම්. ඩිලිල්. අමරස්ථිර මහතා

ජේ. ආර්. ජයවර්ධන ඇමතිතුමා (ගරු ලේකම්)

මහාචාර්ය ගුණපාල මලලසේකර ප්‍රිමතාණෝ (විදේශයේ)

පි. දා. ඇයි. කුලරක්න මහතා (වැඩිබලන)

වෛද්‍යාචාර්ය ඩී. වී. ආර්. ගුණවර්ධන මහතා

ප්‍රිමත් ලේක අභය රාජපත්‍ර රාජත්‍යිඥතුමා

ඩී. නී. ඇල්බලපාල මහතා

කෘත්‍යාධිකාරී මණ්ඩලය:

පි. ඩ. රත්නතුරු මුදලිතුමා (සහාපති)

සමස්ත ලංකා බොද්ධ මහා සමමේලනයේ සහාපතිතුමා
(සිය නිලය නිසා)

මහාචාර්ය ගුණපාල මලලසේකර ප්‍රිමතාණෝ (විදේශයේ)

හෙ. ජිනදස සමරක්කොචී මහතා (වැඩිබලන)

පි. එම්. ද සෞඛ්‍ය මහතා

ජාලින විරමාන් මහතා (ගරු ලේකම්)

ඩී. ඇයි. ද සිල්වා මහතා

සමස්ත ලංකා බොද්ධ මහා සමමේලනයේ ගරු සම්බන්ධතාවරු
(සිය නිලය නිසා)

ලියුම්:

කොළඹ 6 වැල්ලවන්නේ පළමුවෙනි පල්ලිය පාරේ අංක 32

ප්‍රධාන සම්පාදක:

ඩී. ලිව්., පිළිව්. ඩී., ඇම්. එ. (ලන්ඩන්) උපාධිකාරී මහාචාර්ය
ගුණපාල මලලසේකර ප්‍රිමතාණෝ

The Buddhist Congress Tripitaka Trust (Incorporated)

Incorporated Trustees:

H. W. Amarasuriya Esquire

The Hon. J. R. Jayewardene, M. P. (Hon. Secretary)

Dr. G. P. Malalasekera (*abroad*)

P. de S. Kularatne Esquire, (*acting*)

Dr. D. T. R. Gunawardena

Sir Lalita Abhaya Rajapakse, Kt., Q. C.

D. B. Ellepolu Esquire, C. B. E.

Board of Management:

Mudaliyar P. D. Ratnatunga, J. P. (Chairman)

President of the All - Ceylon Buddhist Congress (*Ex-Officio*)

Dr. G. P. Malalasekera, D. Litt. etc (*abroad*)

H. Jinadasa Samarakkody Esquire, B. Sc. (London)

M. B. E. (*acting*)

P. H. de Zoysa Esquire

Palita E. Weeraman Esquire, B. A. (London)

D. S. de Silva Esquire, B. A. (London), F. C. A.

Joint Hon. Secretaries of the All-Ceylon Buddhist Congress (*Ex-Officio*)

Address :

32, First Chapel Lane, Wellawatta, Colombo 6.

General Editor :

Dr. G. P. Malalasekera, D. Litt., Ph. D., M. A. (London)

PALI ALPHABET

IN SIMHALA AND ROMAN SCRIPTS

VOWELS

අ a අā ඔ i ඊ ī උ e එ o

CONSONANTS

ක ka	ඇ kha	ග ga	ඇ gha	ඇ ū na
ච ca	ඇ cha	ජ ja	ඇ jha	ඇ ū ū na
ඇ ū ū ta	ඇ ū ū tha	ඇ da	ඇ dha	ඇ ū ū na
ත ta	ඇ ū ū tha	ඇ ð da	ඇ ð ha	ඇ ū ū na
ප pa	ඇ ū ū pha	ඇ ba	ඇ bha	ඇ ū ū ma

ය ya ඒ ra ග la ච va ඝ sa ත ha ග la (අ) . m

VOWELS IN COMBINATION

ක ka	කා kā	කි ki	කිකී ki	කු ku	කු kō	කේ ke	කො ko
ඇ kha	ඇශා khā	ඇශි khi	ඇශිශා khī	ඇශු khu	ඇශුශා khū	ඇශු khe	ඇශුශා kho
ග ga							

CONJUNCT - CONSONANTS

කක kka	ඇඇ jjha	තත tva	ම්ප mpha
කඩ kkha	ඇඩ්, ට ū ca	දද dda	මඩ mba, ට ū ū ba
ක්‍රස kya	ඇඩ්‍රස් ū ū cha	දද්‍රා ddha	ම්‍රස mbha
ශ්‍රී kri	ඇ, ඇඩ්‍රී ū ū ja	ද්‍රා dra	ම්‍රී mma
ක්‍රී kva	ඇඩ්‍රී න්‍යා ū ū jha	ව, ට ū ū dva	ම්‍රී mha
බස khya	ඇඩ්‍රී න්‍යා ū ū hva	ධධ dhva	යාස, යාස yya
බට khva	වට ū ū tta	නත nta	යා යා yha
ගෙ gga	වි, එ ū ū t̄ha	නතha	ලා lla
ගෙශ ggha	විඩ් dda	ඇඩ්‍රා nda, එ ū ū nda	ලා iya
ග්‍රා gra	විඩ් ddha	ඇඩ්‍රා ndha	ලා lha
බික්‍රි nka	න්‍යට ū ū t̄ha	නනa ගනa nha	වහ vha
බික්‍රි nkha	න්‍යට ū ū t̄ha	පප ppa	ස්සa ssa
බිග්‍රා ū ū ga	ඇබික්‍රි ū ū da, ට ū ū da	පප්පa ppha	ස්මa sma
බිග්‍රා ū ū gha	ඇබික්‍රි ū ū t̄ha	බබa bba	ස්වa sva
වට cca	ඇන්‍යහa nha	බඩa bbha	හමa hma
ව්‍ය්‍ය්‍ය ccha	තත a tta	බඩa bra	හවa hva
ජජ jja	ඇත ū ū t̄ha	මපa mpa	ඇභa lha

සිංහල පත්‍රවාසිය

මම මුද්දකපායිය හා එහි සිංහල අනුවාදය බෙඟද්ධ මහා සම්මේලනයේ ත්‍රිපිටක ගුන්රමාලාවෙත් නව (ix) වෙනි ගුන්ථයයි. සූත්‍ර පිටකයට අයන් මුද්දකනිකාය නමීන් හැඳින්වෙන ධීම් ගුන්ථයන් අනුරෙන් පළමුවන ගුන්ථය සේ දැක්වෙන මුද්දකපායිය පිළිබඳ විස්තර මේ පොතෙහි අන් තැනෙක පළවන බැවින් ඒ ගැන විශේෂයෙන් යමක් මෙහි සඳහන් කිරීම නුවුවමනා සේ සලකමු.

මුද්දකපායියෙහි පෙළ හා සිංහල අනුවාදය අපගේ ආරාධනාව පරිදි පිළියෙල කරන ලද්දේ කොළඹ විජිරාරාමාධිපති පූජ්‍ය නාරද මහා සූචිරපාදයන් වහන්සේ විසිනි. උන්වහන්සේ විසින්ම සම්පාදිත උපග්‍රහන්ත් දෙකක්ද පොත අගට යොද ඇත. මෙසේ පෙළත්, පරිවර්තනයන්, ත්‍රිපිටක ධර්මය හැඳුරිමේදී අතිශයින් උපකාරිවන උප ගුන්ථයනුන් සකස්කොට දිමෙන් කරන ලද උසස් ගාසන සේවය ගැන පූජ්‍ය නාරද මහා සූචිරයන් වහන්සේට අපේ ගෞරවාදර පුරස්සර කාන්ඩාව විරිනමමු. ස්වදේශීය හා විදේශීය ධීමිප්‍රවාරය ඇතුළු මහන්වුද විවිධවුද කාර්යභාරයන් මධ්‍යයෙහි කරන ලද ඉල්ලිම පිළිගෙන ඒ සිදුකිරීමෙන් කරන ලද්දේ බලවත් අනුග්‍රහයෙකි, ධර්ම ගාස්තු සංග්‍රහයෙකි.

මෙම පොත සම්පූර්ණකොට අවුරුදු කිපයක් ගතවූ භාවිත නොවැළුක්විය හැකි ගෙනුන් නිසා ඒ පළකිරීම මෙමත් පමාවීම ගැන කනාවුවෙමු.

වෙනාදුමෙන්ම මෙම පොත මුදුණය කරවිමේදී ඇතිවූ කුදාමහන් කටයුතු ඉවසිල්ලෙන් හා පරිග්‍රමයෙන් යොයා බැලා ඒ සියල්ල නොපිරිහෙලා සම්පූර්ණයෙන් කිරීම ගැන බෙඟඩ සම්මේලනයේ ත්‍රිපිටක භාරයේ කාත්‍යාධිකාරී සහාවේ සහාපති තැන්පත් පි. ඩ. රන්නානු.ග මුදලිනුමා අපගේ විශේෂ ප්‍රග්‍රාසාවට හිමිවේ. එනුමාට දිගාසිර ලැබේවා!

පොතන් මුදුණය ඉක්මනින් හා ගෞගන ලෙසින් කරදුන් බිඛිලිවි. ඩී. ඩේ. රන්නායක අනුල මුදුණාලයේ කළමනාකාර මහකාටද ස්තුති කළ යුතුවේ.

ගුණපාල මලලස්කර
ප්‍රධාන සම්පාදක.

INTRODUCTION

The Khuddakapāṭha is the shortest of all the books of the Pali Tripiṭaka and can be regarded as a sort of practical handbook whose contents represent the central doctrines of the Buddha's teaching. In the list of canonical texts it is placed first among the 14 (or, according to Buddhaghosa, 15 and, according to Burmese tradition, the 20) books belonging to the Fifth or Khuddaka Nikāya, the collection of Minor Texts of the Sutta Piṭaka. The book consists of nine component passages (pāṭha) or readings.

According to the Commentary, the Khuddakapāṭha derives its name from the first four passages which are short in comparison with the five remaining passages or Suttas. Of the four, the first is The Buddhist credo or confession of faith, the second The Ten Precepts, meant specially for novices, the third an enumeration of the 32 component parts of the body for purposes of meditation on the loathsomeness and the perishableness of the human body, while the fourth is called the Boy's Questions. In this last passage, in ten questions ('What is one?' 'What is two?' etc.) and their answers, in the manner of the Aṅguttara Nikāya, are given explanations of some of the most significant Buddhist terms. The five remaining passages are short Suttas, permeated by the spirit of a high code of ethics. Of these, the Maṅgala, Ratana and Metta Suttas are often used for liturgical purposes and seven of the nine texts are used in Buddhist countries, like Ceylon and Burma, for the ceremony known as Paritta, for protection from evil and for banishing the influence of evil powers.

The Khuddakapāṭha could well be described as a *vade mecum*, a handy résumé of Buddhist Teachings. Almost all its contents are to be found also in other canonical texts. Thus, the Tisaraṇa and the Dasa Sikkhāpada are to be found in the Vinaya Mahāvagga, the Kumārapañha in the Aṅguttara Nikāya, the Maṅgala, Ratana and Metta Suttas in the Sutta Nipāta and the Tirokudda Sutta in the Petavatthu.

The Khuddakapāṭha has a commentary, the Paramattha-jotikā, attributed, on good authority, to Buddhaghosa and a Tīkā, called Paramatthasūcī, by a Thera named Ādiccavāma probably a monk of Ceylon who lived about the 14th century A. C.

The Khuddakapāṭha has been translated more than once into European languages, especially English. Among the English translations may be mentioned those by R. C. Childers in J. R. A. S. (1870 N. S.); by F. L. Woodward, in "Some Sayings of the Buddha"; by M. K. Ghosh; by Mrs. C. A. F. Rhys Davids in 'Minor Anthologies,' Part I (Sacred Books of the Buddhists, Vol vii, 1931), and, most recently, that by the Ven. Nāṇamoli, as "The Minor Readings" (No. 32 of the Translation Series of the Pali Text Society, 1961). A German translation by K. Seidenstucker was published in Breslau in 1910. The Ven. Nāṇamoli published also an English translation of the commentary, under the title of "The Illustrator of Ultimate Meaning." Both works are lasting monuments to his erudite scholarship and meticulous efficiency, an inspiration and an example to others working in the same field of study and research.

The present text and Siṁhala translation which forms volume IX of the Buddhist Congress Tripiṭaka Series are the work of Venerable Nārada Mahā Thera of Colombo. The learned author has added to our indebtedness to him by providing two most useful Appendices, the first of which contains explanations of various points of interest in the translation which need elucidation and the second, a summary of the contents of the Pāli Tipiṭaka. This volume was ready for publication many years ago but did not appear in print till now because of circumstances beyond our control. We are most deeply grateful to the Ven. Nārada Maha Thera for undertaking and completing the work in the midst of his multifarious activities on behalf of the Sāsana, activities which have taken him many times round the world, often involving long periods of absence from the land of his birth.

As usual, the laborious task of preparing the work for publication and of seeing it through the press was carried out by Mudaliyar P. D. Ratnatunga, Chairman of the Board of Management of the Buddhist Congress Tripitaka Trust, whose untiring zeal and devotion are beyond all praise, Would that we had more like him!

A word of thanks is due to Mr. W. D. J. Ratnayaka, Manager of the Anula Press, and his assistants for their patience and goodwill.

G. P. Malalasekera

*General Editor, Buddhist Congress
Tripitaka Publications.*

London,
January 15, 1964.

ගුද්ධී පත්‍රය

පිට	පෙල	ඇපුද්ධ	පුද්ධ
5	22	(යන මොවුහු ඇත්තාහ)	(යන මොවුහු) ඇත්තාහ...
6	4	කි.	කි?
	6	සමන්තාගතො	සමන්තාගතො
7	15	ඉක්ම	ඉක්ම -
9	23	ලතුම්	ලතුම්
15	24	ඒ අපි හැමදෙනම	(ඒ අපි හැමදෙනම)
	26	සන්ත්වධින්හට	(සන්ත්වධින්හට)
	28	ඒ අපි හැමදෙනම	(ඒ අපි හැමදෙනම)
	30	සන්ත්වධින්හට	(සන්ත්වධින්හට)
	32	ඒ අපිහැමදෙනම	(ඒ අපි හැමදෙනම)
	33	සන්ත්වධින්හට	(සන්ත්වධින්හට)
22	28	පවිච්චාභුම් බුද්ධා	පවිච්චාභුම් බුද්ධා
57	20	ලපමාකොට	වතුරායී සත්‍යය උපමාකොට
59	16	විශාඛා	විශාඛා
63	3	පැලිණ අසන ලද	පැලිණ කළ මහ විසින් අසන ලද
65	2	සිටියදි	සිටියදි ගුරුතුමා
83	13	මහා අව්‍යාව	මහ අව්‍යාව
86	25	2. ධ්‍යේජ්‍යාලාවායීධින්ගේ සාරානු මක්ෂ්‍යසා	මෙම බාහිර පොත් ලැයිස්තුවෙන් මේ පොත් දෙක ඉවත්කළ යුතුය.
87	6	14. කවිවායන මාණිලියන් ගේ නෙත්තිප්පකරණ	
89	4	සංචිකේත	සංචිකේත
91	30	කායගතාසකි	කායගතාසකි
104	23	සුව්‍යවිරයන්	සුව්‍යවිරයන්

ବ୍ରିଦ୍ଧକନିକାଯେ ବ୍ରିଦ୍ଧକପାଦ ପାଲି

କୃତିଗୋଟି ସାହିତ୍ୟେ
କୃତ ପେଣ୍ଠି

බුද්ධකථාය

නමුවා තස්ස හැඩවනු ඇති ගණු
සමා සම්බුද්ධස්ස.

1. තීසිරණා¹

ඩුඩ් සරණා ගච්චම්.

ඩුමම් සරණා ගච්චම්.

සඩිස් සරණා ගච්චම්.

දුනියමපි ඩුඩ් සරණා ගච්චම්.

දුනියමපි ඩුමම් සරණා ගච්චම්.

දුනියමපි ඩුමම් සරණා ගච්චම්.

නුනියමපි ඩුඩ් සරණා ගච්චම්.

නුනියමපි ඩුමම් සරණා ගච්චම්.

නුනියමපි ඩුමම් සරණා ගච්චම්.

සරණනාය..

2. දේසි සික්කාපදා

1. පාණාත්‍යාතානා වෙරමණීසික්කාපදා² සමාදියාම්.
2. අදිනාදුනා වෙරමණීසික්කාපදා සමාදියාම්.
3. අඛණ්ඩවරියා වෙරමණීසික්කාපදා සමාදියාම්.
4. මූසාවාදු වෙරමණීසික්කාපදා සමාදියාම්.
5. සුරාමෙරයමජ්ජපමාදුවෝනා වෙරමණීසික්කාපදා සමාදි-යාම්.
6. විකාලහොරනා වෙරමණීසික්කාපදා සමාදියාම්.

1. සරණගමනා J. 2 වෙරමණීනි පි පාදේ, සැබේසු සික්කාපදෙසු.

බ්‍රිද්දකපායය

හෙවන්

කුද්‍ර පෙල අනුවාදය

නමෝ තිස්ස හගවතොතා අරහතතා
සමා සම්බුද්ධය.

1. තීසිරණ¹

මම බුද්ධ්‍යේ සරණ² යම්.³

මම දහම් සරණ යම්.

මම සඟුන්⁴ සරණ යම්.

දෙවනුව ද මම බුද්ධ්‍යේ සරණ යම්.

දෙවනුව ද මම දහම් සරණ යම්.

දෙවනුව ද මම සඟුන් සරණ යම්.

කෙවනුව ද මම බුද්ධ්‍යේ සරණ යම්.

කෙවනුව ද මම දහම් සරණ යම්.

කෙවනුව ද මම සඟුන් සරණ යම්.

තුන් සරණය.

2. දස සිකි පද⁵

1. පණ තැසිමෙන් වැලුකීම වූ සිකිපදයා මම සමාදන් වෙමි.⁶
2. බුද්ධ්‍ය දෙය (සෞරා) ගැනීමෙන් වැලුකීම වූ සිකිපදය මම සමාදන් වෙමි.
3. පහත තැසිරීමෙන් (හෙවන් කාම දේවනයෙන්) වැලුකීම වූ සිකිපදය මම සමාදන් වෙමි.
4. බොරු කිමෙන් වැලුකීම වූ සිකිපදය මම සමාදන් වෙමි.
5. මන්තිමට හා ප්‍රමාදයට කාරණවූ රහමෙරින්¹⁰ වැලුකීම වූ සිකිපදය මම සමාදන් වෙමි.
6. නොකළුනි¹¹ ආහාර ගැනීමෙන් වැලුකීම වූ සිකිපදය මම සමාදන් වෙමි.

1. සිංහල අභ්‍යවාදයේ මෙසේ පෙනෙහි ඉලක්කමවලින් දක්වන වචන ආදියේ ඩිස්තර 27 පටන් 47 කෙක් වූ පිටුවල දක්වා ඇත.

7. නවච - හිත - වාදීන් - මිසුකදස්සනා වෙරමණීසිකඩාපදා සමාදියාමි.
8. මාලා - ගකි - එලෙපන - බාරණ - මණ්ඩන - මිහුසනටසානා වෙරමණීසිකඩාපදා සමාදියාමි.
9. උවචසයනා - මහාසයනා වෙරමණීසිකඩාපදා සමාදියාමි.
10. ජාතරුප - රජන - පරිගෙහණා වෙරමණීසිකඩාපදා සමාදියාමි.

දහ සිකඩාපදා.

3. චනත්‍යීයකාර.

අනුම්‍ය ඉමසම් කායේ—

- (1) කෙසා (2) ලොමා (3) නබා (4) දනනා (5) තුවෙ (6) මසා (7) නහාරු (8) අවධි (9) අවධිමිසුද්‍ර.¹ (10) වකකා (11) හදයා (12) යකනා (13) කිලොමකා (14) පිහකා (15) පප්පාසා (16) අනකා (17) අනකාගුණා (18) උදරියා (19) කරිසා (20) පිතකා (21) සේමුනා (22) පුබේකා (23) ලොහිතා (24) සේදේ (25) මෙදේ (26) අයු (27) වසා (28) බෙලො (29) සිඛ්‍යාණිකා,² (30) ලැසිකා (31) මූනකා (32) මණ්ඩකී මණ්ඩුඩිගා.³

චනත්‍යීයකාර.

4. කුමාරපැක්ද්‍රා

1. එකා නාම් කියා? සබේල සතනා ආහාරවධිනිකා.
2. වෙ නාම කියා? නාමස්ථා රුපස්ථා.⁴
3. නීණී නාම කියා? නීසේසා වෙදනා.⁶
4. වතනාරී නාම කියා? වතනාරී අරියසවාති.

1. අවධිමිසුද්‍ර - P., O.	4. එකඩාම P.
2. සිඛ්‍යාණිකා - O. S. B.	5. වෙ නාමස්ථා රුපස්ථා P.
3. B. ව S. ව පෙෂකේසු මණ්ඩක් මණ්ඩුඩිගා පැංචා න දියුණුන්.	6. නීණී නීසේසා ගෙද්දනා P.
අරියසවාතියා පත්‍ර මණ්ඩුඩිගා කරිසා -	
නනාකර. වණ්ඩේනා.	

7. නැව්මය, ගි කිමය, (බෙර ආදිය) වැසිමය, මීසුඩ බැලීමය,
යන මෙයින් වැළැකීම වූ සිකපදය මම සමාදන් වෙමි.
8. මල්ය, සුවදය, විලවුන්ය, යන මේ දේ දැමීමය, අඩුතැන්
පිරවීමය, සැරසීමය යන මෙකිනාක් දෙයින් වැළැකීම වූ
සිකපදය මම සමාදන් වෙමි.
9. උස් අස්නෙන්¹² හා මහ අස්නෙන් වැළැකීම වූ සිකපදය
මම සමාදන් වෙමි.
10. රන් රිඥ¹³ (මිල මුදල්) පිළිගැනීමෙන් වැළැකීම වූ සිකපදය
මම සමාදන් වෙමි.

දෙ ශිජ්‍යා පද සි.

3. දෙනිස් ආකාර (කමටහන්)¹⁴

මේ (මාගේ) ගරීරයෙහි—

- (1) (හිස)කෙසේය
- (2) ලොමය
- (3) තිය ය
- (4) දත්සය
- (5) සමය
- (6) මසේය
- (7) නහරය
- (8) ඇටය
- (9) ඇටමිදුඩ්සය
- (10) වකුග්‍රීය (පෙනහැලිය)
- (11) ඡදවතය
- (12) අක්මාවය
- (13) දළඹුවය
- (14) බඩ්ධිවය
- (15) පපුමසය
- (16) අනුණුය
හෙවන් බව වැළය
- (17) (බඩවැල බැඳ සිටිනා) අනුණු බහන්ය
- (18) (රිදරයෙහිවූ) නොපැසුණු අහරය
- (19) මලය
- (20) පිකය
- (21) සෝමය
- (22) සැරවය
- (23) ලේය
- (24) බිංදියය
- (25) මේද
- තෙල්ය
- (26) කුදාලය
- (27) වුරුණු තෙල්ය
- (28) කෙළය
- (29) සොවුය
- (30) සඳමිදුඩ්සය
- (31) මුනුය
- (32) මුද්‍රණෙහිවූ
හිස් මොළය (යන මොවුනු ඇත්තාහ).

දෙනිස් ආකාර (කමටහන්) ය.

4. කුමාර ප්‍රිය්නය¹⁵

1. එක නම් කිම්? සියලු සත්ත්වයේ ආකාර¹⁶ ප්‍රත්‍යාගෙන්
සිටින් (සිව්වැදුරුම් ආභාර නිසා සිටින්නේය).
2. දෙක නම් කිම්? නාමය ද රුපය ද¹⁷ වෙන්.
3. බුන නම් කිම්? නෙ වැදුරුම් වේදනාවෝ¹⁸ ය.
4. සතර නම් කිම්? සතර ආයි සත්‍යයේ¹⁹ ය.

5. පසුව නාම කිං? පසුවුපාදුනකබනී.
6. ජ නාම කිං? ජ අජ්ඝිතනිකානී ආයතනානී.
7. සත්‍ය නාම කිං? සත්‍ය බොජ්ඝිඩා.
8. අවස්‍ය නාම කිං. අරියෙ අවස්‍යිඩිඹෙ, මගේ.
9. නව නාම කිං? නව සත්‍යාචාර්යා.
10. දස නාම කිං? දසහඩිගැනී සමන්තාගතො අරභා'නී වුවත්.

කුමාරපස්සා¹.

5. මධ්‍යලේ සුත්‍යා

එවං මේ සුත්‍යා:

එකං සමය හගවා සාචන්දිය විහරනි ජේත්වනේ අනාථ-පිණ්ඩිකස්ස ආරාමේ.

අප බො අස්සේතරා දෙවනා අනික්කනනාය රත්නීයා අනික්කනවණණා, කෙවලකපපා ජේත්වනා. ඔහාසේන් යෙන හගවා, තෙනුපසඩිකම්. උපසඩිමින්, හගවනනා. අන්වාදෙන් එකමනනා. අවසායි. එකමනනා. දිනා බො සා දෙවන් හගවනනා. ගාලාය අජ්ඝිනායි:

1. බහු දෙවා මනුස්සා ව - මධ්‍යලානී අවිනායු.
2. අසේවනා ව බාලානා - පණ්ඩිනානසුව් සේවනා පුරා ව පුර්ජනීයනා² - එන් මධ්‍යලුත්තම්.
3. පනිර්පදෙසට්සේවාසේ, ව - පුරේබ ව කක්පසුස්සෙනා, අනන්සම්පන්සි ව - එන් මධ්‍යලුත්තම්.

1. පසුනා. O. P.

2. පුර්ජනයකානා. B. P.

5. පස නම් කිම්? උපාදනසක්වා²⁰ පසයි.
6. සය නම් කිම්? (අධ්‍යාන්මික) කමත් පිළිබඳවූ ආයතනවා²¹ සයයි.
7. සහ නම් කිම්? බොධ්‍යඩිගා²² බලී සතයි.
8. අට නම් කිම්? ආයි අඡ්‍යාඛික මාගිය හෙවත් අඩිය අටක් ඇති උනුම් මහා²³ යි.
9. නවය නම් කිම්? සන්නාටාසා²⁴ නවයයි.
10. දසිය නම් කිම්? අඩි දසියෙක්නිවා²⁵ පුක්ක වූ රහතන් වහන්සේ ය.

කුමාර ප්‍රශ්නයයි.

5. මගා මධ්‍යලේ සූත්‍රය²⁶

ම විසින් මෙසේ අසන ලදී:

එක් සමයෙක්ගි හාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැන් තුවර සම්ප-
යෙහි වූ ජේනවනයෙහි අනේපිඩු සිවුපුගේ අරමිනි වැඩ වසන
සේකා.

එකළුති වනාති එක්තරා දෙවියෙක් ර (පෙරයම) ඉක්ම
හිය පසු ඉතා සින්කලු ගරිර වණීණ ඇත්තේ, සියලු ජේන-
වනය බඩුව්වා, හාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනෙක්හි ද
එත්තැනාට එළඹියේය. එළඹි හාග්‍යවතුන් වහන්සේ සකසා
වැද එකන් පසෙක සිටියේය. එකන් පසෙක සිටි ඒ දෙවියා
හාග්‍යවතුන් වහන්සේහාට ගාථාවෙන් (මෙසේ) සැලකීලේය:

1. “යහපන කුමැතිවන්නා වූ (සැපනක් බ්ලාපොරොන්තු
වන්නා වූ) බොහෝ දෙවියේ ද මනුෂයේ ද මධ්‍යලේ කාරණයන්
(අනිවාදිය සලසන උනුම් කරණු) සිනුහ. (එ්) උනුම්
මධ්‍යලය²⁷ (අපට අනුකම්පා පිණිස) වදුල මැනාව.” (එමිට
හාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදුල සේකා)

2. “(පාණාතිපාතාදී අසුසල් කරන) බාලයන් අසුරු
නොකිරීම ද, පණ්ඩිතයන් අසුරු කිරීම ද, පිදිය පුන්තන්
පිදීම ද යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

3. “(තුනුරුවන් හා දන ශිලාදී දෙ පුණ්‍යත්‍රියා වස්තුන්
පවතින) සුදුසු දෙස විසුමද, පෙර කළ පින් ඇති බවද,
කමා ගුණදහමිනි මනාව පිහිටුවීමද,²⁸ යන මේ (එක එකක්)
උනුම් මගුලි.

4. බාහුසට්ටිවස්තූ 1.සිපුක්කට් - විනයෝ. ව සුඩිකැනීනො,
සුඩාසිනා ව යා වාවා - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
5. මාතාපිනුරුපට්,නා - පුත්තනදරස්ස සඩිගහො,
අනාකුලා ව කම්මනනා - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
6. දුනස්ථ බම්මටරිය, ව - සදුනකානස්ථ සඩිගහො,
අනවර්ත්තා කම්මාන් - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
7. අරනි විරනි² ප,පා - මජ්‍රපානා, ව සස්ස්ස්ස්මේ,³
අප්පමාදේ, ව බමෙමසු - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
8. ගරවා, ව නිවානො, ව - සනුවකි ව⁴ කනස්ස්ස්තා,
කාලෙන බම්ස,කවර්තා - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
9. බනනී ව සේ,වටස්සනා - සමණානස්ථ දස්සනා.
කාලෙන බම්ස,කවර්තා - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
10. කපො, ව බුහුමටරියස්ථ - අරියසටවාන දස්සනා.
නිබානසට්ස්කිරිය, ව - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
11. ප්‍ර්‍රවිස්ස ලො,කඩමෙනී - විනන් යස්ස න කම්පනී
අසේ,කා විරජ්‍ය බෙමෙ - එන් මධ්‍යගලමුනනම්.
12. එනාදිසානී කනි,නා - සබඩන් මපරාජනා,
සබඩන් සේ,න්නී. ගව්තනනී කා - තොස්. මධ්‍යගලමුනනම්.

මධ්‍යගලසුනනා..

1. බාහුස්සට්ටිවස්තූ S.	4. සනුවරිසි. P
2. අරනි විරනි. P, B, S.	5. බම්සට්ස්නා. S.
3. සංයමා. B. H. S.	

4. “බොහෝරු අස්සි පිරි තැන් අතේ බව ද, (ඩිජි හිලපය, පැටිදී හිලපය යන) හිලප දැනීම ද, (ඩිජි පැටිදී දෙවිදි) විනයෙහි මනාකොට හිස්මෙන ලද බව ද, සුභාෂිතවූ (මොනේටට කියන ලද) නෙපුල් අතේ බව ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

5. “මලුපියන්හට උපස්ථාන කිරීම ද, අමු දරුවන්හට සඩුහු කිරීම ද, නිරවුල් කම්ඩානා ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

6. “(දන්) දීම ද, (දන) කුසළ බ්ලියෙහි හැසිරීම ද, තුයන්හට සඩුහු කිරීම ද, නිවැයදු වූ කම්ඩානායේ ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

7. “පාපයෙන් ඇත්තේ නා වැළැකීම ද, මන්පැනින් වැළැකීම ද, (කුගල) බ්ලියෙහි අප්‍රමාද එම ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

8. “(ගරුකළ සූත්‍රන්තන්හට) ගරු කිරීම ද, යටත් පැවතුම් ඇතේ බව ද, (ලද දෙයින්) සතුවූ එම ද, කෙලෙහි ගුණ දන්නා බව ද, සුදුසු කාලයෙහි බණ ඇසිම ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

9. “දුවසීම ද, (සුවව) කිකරු බව ද, ගුම්ජයන් දැකීම ද (දක්නට යුමද), සුදුසු කාලයෙහි බ්ලි සාකච්ඡාව ද, යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

10. “කපස ද, (ඛුහවලයිනාම් වූ) උනුම් හැසිරීම ද, (සිව් වැදුරුම්) ආයුෂී සත්‍යයන් දැකීම ද, නිවන් සාස්‍යාන් කර ගැනීම ද යන මේ (එක එකක්) උනුම් මගුලි.

11. “ලෙළාක බ්ලියන්³⁰ විසින් පහස්නා (මධ්‍යනා) ලද්ද වූ යමකුගේ සින්³⁰ කම්පා නොලේ ද, ගොක රහිත ද, කෙලෙස් දුම්ලි නොමැති ද, (උපද්‍රව නැති හෙයින්) සේම ද,³¹ මේ (එක එක කරණක්) උනුම් මගුලි.

12. “මෙවැනි මධ්‍යගල කාරණයන් කිරීමෙන් හැම තැන්හි පරාජය³² නොවී සියලු තන්හි සැපනට (ඛවුහු ශේවන් එසේ කරන තැනැන්නේ) යෙනි. ඔවුනට ඒ (අටනිස් මධ්‍යගල කරණක්) උනුම් මගුලි.”

මධ්‍යගල සූත්‍රයයි.

6. රතන සුතනා

1. යානිධ භුතානි සමාගකානී
හුම්මානි වා යානි ව අනෙකුලිනේව
සබේල්ව භුතා සුමතනා හටනානු
අරෝපි සකකුවට සුණනානු භාජිනා.
2. තසමා හි භුතා නීසාමෙත් සබේල්
මෙතනා කරාථ මානුසියා පරාය
දිවා ව රනෙනා ව හරනා යෙ බලී.
තසමා හි නො රකඩා අප්පමතනා.
3. යං කිසුවී මිතනා ඉඩ වා පුරං වා
සගෙසු වා යං රතනා පණීනා
න නො සමං අනු තාගතෙනානු—
ඉදම්පි බ්‍රූඩ් රතනා පණීනා.
එතෙනා සවේන සුවනු හොඳු.
4. බයං විරාගං අමතනා පණීනා
සදුරුකිගා සක්‍රාමුනි සමාජිනා
න තෙන බමෙන සමනු කිසුවී—
ඉදම්පි බමෙ රතනා පණීනා.
එතෙනා සවේන සුවනු හොඳු.
5. යං බ්‍රූඩ්සේවේයා පරිවණ්ණයී සුව්.
සමාධිමානනාරිකකුදුමානු
සමාජිනා තෙන සමා න මිජ්‍රනි—
ඉදම්පි බමෙ රතනා පණීනා.
එතෙනා සවේන සුවනු හොඳු.
6. යෙ ප්‍රශ්‍යාලා අවස්‍යනා පසන්,
වත්තාරි එනානි පුගානි හොඳුනි
තේ දක්වානීයා සුගතස්ස සාචක,
එතෙසු දැනානි වහපුලානි—
ඉදම්පි සබේස රතනා පණීනා.
එතෙනා සවේන සුවනු හොඳු.

6. රත්න සූත්‍රය³³

(ඩුංජරදහු මෙසේ වදුලෝක්:)

1. මෙතැන්ගි රස්වී පොලොවෙකි හෝ අහස්ගි හෝ වූ යම් (හුන) අමතුපා කෙනෙක් වෙන්ද, ඒ සියලු අමතුපායෙම සහුවූ සින් ඇත්තෙන් වෙන්වා; තවද මාගේ තෙපුල් සකසා ඇසන්වා.

2. එහෙයින්, භූතයිනි, තෙපි හැම (මාගේ දම් දෙපුම්) අසවූ; මතුපා ප්‍රජාව කෙරෙහි මෙත්ති කරවූ. යම් කෙනෙක් දහවල් ද රා ද තොපට බිලියම්³⁴ කෙරෙන්ද, එහෙයින් නොපමාවුවාහු බවුන් රකිවූ.

3. මෙති හෝ වෙන ලොවෙකා යම්කිසි වසනුවෙක් ඇත්ද, සවියින්ගි හෝ යම්කිසි උනුම් රන්නයෙක්³⁵ ඇත්ද, (බුවුනුරෙහි හෙවන් ඒ දෙනෙන්ගිම) තාරාගතයන් හා සමවුවෙක් නැත්තෙන්මය. මේ ද ඩුංජරජ කෙරෙහිවූ උනුම් රන්නහාවයෙකි. (මෙකරුණීන්ද ද දහම උනුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සහුන්හට) සේන් වේවා.

4. එකඟ වූ සින් ඇති ආකෘතින් තෙමේ (රාගාදි කෙලෙස් නැසීම නිසා) ස්ථානම්වූ, රාගයෙන් වෙන්වූ, ප්‍රණීතිවූ යම් අමාතයක් (නිවනක්) ලැබුයේවේද, ඒ (නිලිණ) බ්‍රේය හා කිසිවක් සම නොවන්නේමයි. මේද බ්‍රේය කෙරෙහි උනුම් වූ රන්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන්ද ද දහම උනුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සහුන්හට) සේන් වේවා.

5. ග්‍රෙණ් වූ ඩුංජරජ තෙමේ පරිගුණ වූ යමක් (යම් ආයිස් මායියක්) (ගුණ වෙයෙන්) වැනු දේක්ද, යමක් (යම් මායි බ්‍රේයක්) (අනතුරට හෙවන් අනරක් නැතිව එල දෙන හෙයින්) ආනුනකරික සමාධිය 3 දේ (ආයියෝ) කියන්ද, ඒ (මායි) සමාධිය හා සමවුවක් (සමාධියක්) භාම් නැතැ. මේද බ්‍රේය කෙරෙහි උනුම් වූ රන්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන්ද ආයි මායි බ්‍රේය උනුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සහුන්හට) සේන් වේවා.

6. යම් පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක්³⁶ සන්පුරුෂයන් විසින් ප්‍රණීතා කරන ලද්දේද, මොහු සතර පුගලු³⁷ කෙනෙක් වෙනි. සුගතයන් වහන්සේගේ ඒ ඉංචකයෝ දක්ෂිණාවට (කම්පල අදහා දෙන දේ පිළිගන්නට) සුදුස්සේය. මොවුන්හට දෙන දී මහන් එල වෙනි. මේද සඩිස්යා කෙරෙහි වූ උනුම් රන්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන්ද ආයිස්සඩිස්යා උනුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සහුන්හට) සේන් වේවා.

7. ගෙ සුප්පූත්‍රා, මහාසා දැලෙහන
නිකකාමිනො, ගොඩමසාසනමේ
නො පත්‍රීපත්‍රා, අමත්‍ර විගයා
ලදා, මුඩා නිබුත්‍රා භූස්ථම්‍රා—
ඉදම්පි සබෑස රත්තන් පත්‍රීත්‍රා—
එනෙන සවේච්‍න සුවන්තී හොතු.
8. යප්‍රිජ්‍යවිලෝ, පස්පිං සිනො,¹ සියා
වහුබිත්‍ර වානෙනි අසටපක්‍රමියේ,
තුෂ්පම්‍ර සපුරුරිස්‍ර වදුම්
යො, අරියසවානි අවෙච්ච පසුයන්—
ඉදම්පි සබෑස රත්තන් පත්‍රීත්‍රා—
එනෙන සවේච්‍න සුවන්තී හොතු.
9. ගෙ අරියසවානි මිහාවයනාති
ගමනිරපසේකුදින සුදේසිනාති
කිස්ස්වාපි නො හොත්තා භූසප්පමත්‍රා—
න නො හටම අවස්ථම ආදියන්—
ඉදම්පි සබෑස රත්තන් පත්‍රීත්‍රා—
එනෙන සවේච්‍න සුවන්තී හොතු.
10. සහා'ව'ස්ස දස්සනසමපදාය
නය'සස් බෙම්, ජනිනා, තවනාති:
සකකායදිවදී මිවිකිව්‍යාන්ස්ස්ව
සිලබින්‍ර, ව'පි යද'ඡ්‍ය කිස්ස්වී.
විනුහපායෙනි ව විප්පාලුනො,
ඡ වා'හියානාත්² අහබේබා, කාතු—
ඉදම්පි සබෑස රත්තන් පත්‍රීත්‍රා—
එනෙන සවේච්‍න සුවන්තී හොතු.
11. කිස්ස්වා'පි සෞ, කමල්³ කරෝනි පාපක්‍රා—
කායෙන වාවා උද වෙනසා, වා
අහබේබා, සෞ, තස්ස පරිව්‍යදාය⁴
අහබේබා, දිවයිපදස්ස වුත්තනා—
ඉදම්පි සබෑස රත්තන් පත්‍රීත්‍රා—
එනෙන සවේච්‍න සුවන්තී හොතු.

1. පස්පිංසිතනා - A. B.
2. භූසම්පත්තනා. B.
3. අවස්ථම මාදිය නාති A.

4. ජවාහියානාති. B.
5. සමම B
6. පරිව්‍යදාය. . .

7. යම් (රහන්) කෙනෙක් දැක්වූ සිනින් (පිටපුදු වූ කාය වාක් කටයුත්නේහි) මොනවට ගෙදුණාපුද, ගෙඟම ආසනයෙහි කෙලුයන්ගෙන් නිකුම්ප්‍රාණාපුද, ඔවුනු (අරමුණු කිරීම් වශයෙන්) නිවනට බැසි නොමිලුයේ ම රහන් එල සමවත්පුව ලබ අනුහට කෙරෙමින් පැමිණිය යුතුවූ (අකීන්) එලයට පැමිණියාපු නම් වෙන්. මේ ද සඩිසයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන් ද ආයසිසඩයා උතුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සතුන්හට) සේන් වේවා.

8. යමිසේ ඉංජකිලය³⁹ පොලොවෙහි බැසි පිහිටියේ සතාර දිනින් හමන වාතයෙන් කළුපා, නොකට හැකි වන්නේද, එමෙන් ම යමෙක් ආයසි සත්‍යයෙන් පුණුවෙන් බසෙගෙන දකිද, ඒ සත්පුරුෂයා ඒ (ඉංජකිලය) හා සමානයයි කියමි. මේ ද සඩිසයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන් ද ආයසිසඩයා උතුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සතුන්හට) සේන් වේවා.

9. යම් (සෝච්චන්) කෙනෙක් ගැවුරු නුවණීන් [බුද්ධ්‍ය විසින්] මොනවට දෙසනාලද ආයසි සත්‍යයන් තමනට පහළ කෙරෙන්ද, ඔවුනු (දෙව් සැප සක්විති සැප විදිම් ආදි වශයෙන්) කිසිසේන් බෙහෙමෙන් පමාවුවාපුද, අවවෙති හටයක්⁴⁰ නම් නොගනිති. මේ ද සඩිසයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන් ද ආයසි සංසයා උතුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (හැම සතුන්හට) සේන් වේවා.

10. ඔහුගේ (එස්සෝච්චන් තැනැත්තාගේ) දැකින සම්පන් නම්වූ සෝච්චන් මහ පහළුම් හා සමහම සත්‍යකාය දැඟීය, විවිධින්සාය (සැකය) හා යම් කිසි (මිල්සා) ඕලුවුනාදියෙක් ආත්නම් හේද යන තුන් බමියෝ හරන ලද්දෙහු වෙති. (හෙනෙමේ) සතාර අපායයෙනුද මිදුණේ, සවැදුරුම් බැරුම් පාපයන්⁴¹ කරන්නටද නොහැකි වන්නේය. මේ ද සඩිසයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන් ද ආයසි සංසයා උතුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (හැම සතුන්හට) සේන් වේවා.

11. ඒ (සෝච්චන් පුද්ගල) කෙමේ කයින් හෝ වචනයෙන් හෝ සිනින් හෝ කිසි පාප කළුයක් කෙරේ නම්, කෙනෙමේ එය සහවත්නට නොහැක්කේය. දක්නාලද නිවන් පද ඇත්තාපුන් (පටි) සැගලිමෙහි අයෝගා හාවය බුදුරඳන් විසින් වදරනලදී. මේ ද සඩිසයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙකි. (මෙකරුණීන් ද ආයසි සංසයා උතුම් රුවනෙකි.) මේ සත්‍යයෙන් (හැම සතුන්හට) සේන් වේවා.

12. වහාපෘගුවෙකි යථා¹ දුෂ්සිතයෙකු
හිමිකානුමාසේ පස්මසීම් හිමෙහි
ක්‍රිජ්‍යාපම් බිමෙවර් අදෙසයි
නිබෑකානාම් පරම් හිනාය—
ඉදාමිට බුද්ධි රත්තන පණීන්
එශෙන සම්බන්ධ සුවහි හොඳු.
13. වරෝ වරස්ස්සූ වරදේ වරාහරෝ
අනුනාරෝ බිමෙවර් අදෙසයි—
ඉදාමිට බුද්ධි රත්තන පණීන්
එශෙන සම්බන්ධ සුවහි හොඳු.
14. ඩින් පුරාණ් තුවම්² තැනි සම්ප්‍රාව
ලිරහුවිනායනිකෙක්³ තුවසම්
තේ ඩින්විතා අමිරුලුතිවිත්තා
නිබෑනාය ඩිරා යථාය පදිජේ—
ඉදාමිට සඩිස රත්තන පණීන්
එශෙන සම්බන්ධ සුවහි හොඳු.
15. යාන්ධි භුතාන් සමාගතාන්
ෂුම්බාන් වා යාන් ව අනුලිකෙකි
ක්‍රිජ්‍යාතන දෙවමනුස්සපුර්තන්
බුඩ් නමස්සාම සුවහි හොඳු.
16. යාන්ධි භුතාන් සමාගතාන්
ෂුම්බාන් වා යාන් ව අනුලිකෙකි
ක්‍රිජ්‍යාතන දෙවමනුස්සපුර්තන්
බම් නමස්සාම සුවහි හොඳු.
17. යාන්ධි භුතාන් සමාගතාන්
ෂුම්බාන් වා යාන් ව අනුලිකෙකි
ක්‍රිජ්‍යාතන දෙවමනුස්සපුර්තන්
සඩිස නමස්සාම සුවහි හොඳු.

රත්තනස්සන්.

12. යමිසේ වන ලැහැබේ ත්‍රිප්ල සංඛුවෙහි පළමු (බක්) මාසයෙහි මොනාවට පිපුණා වූ (මල් ඇති) ඇතු අග ඇත්තේ වේ ද, ඒ හා සමාන වූ නිවනට පළමුණුවන උතුම් බ්‍රේය පරම හින සෙවක් නිවන් පිණීස (බුදුතු) වදුලදේක්. මේ ද බුදුන් කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙහි. (මෙ කරුණීන් ද බුදුරජ උතුම් රුවනෙහි.) මේ සත්‍යයෙන් (හැම සතුන්හට) සේන් වේචා.

13. ගෙෂ්ප්ල්වූ ද, උතුම් නිජාණය දත්තකාවූ ද, උතුම් නිවන් සුව දෙන්නාවූ ද, උතුම් ලොවුනුරා මග එළවන්නාවූ ද, තිරැකුර වූ (කරාගන කෙමේ) උතුම් දහම් වදුලේය. මේ ද බුදුන් කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙහි. (මෙ කරුණීන් ද බුදුරජ උතුම් රුවනෙහි.) මේ සත්‍යයෙන් (හැම සතුන්හට) සේන් වේචා.

14. යම් (රහන්) කෙනකුන්ගේ අනික කුගල ක්‍රිය ගෙවුණේ වේ ද, අහිනව කම් හටගැනීමෙක් නැත් ද, මතු හාවයෙහි නොඅශ්‍රේණු සින් ඇතිද, නසන ලද (ප්‍රතිසක්‍රි වියුන සංඛ්‍යාක) බිජ ඇති, පුනර්නේපත්තිය නම්වූ පැන නැගීමෙහි (සසර දික් කිරීමෙහි) ඇල්මෙක් නැති, බෙයායෙන් පුක්-තවූ ඔවුනු (ඒ රහන්තු) මේ පහන¹² මෙන් නිවි සත්නාහ. මේ ද සකිංචයා කෙරෙහි වූ උතුම් රත්න හාවයෙහි. (මෙ කරුණීන් ද ආයුෂී සංසයා උතුම් රුවනෙහි.) මේ සත්‍යයෙන් (සියලු සතුන්හට) සේන් වේචා.

[එමිට සක්දෙවී රජ කෙමේ කමන් හා සිය පිරිස වෙනුවෙන් මෙසේ ප්‍රකාශ කෙලේයෝ:—]

15. මෙකැන්කි රස්වූ හුම්යෙහි හෝ අහස්කි හෝ වූ යම් හුක කෙනෙක් වෙන්ද, ඒ අපි හැමදෙන ම කරාගන නම්වූ දෙවි මිනිසුන් විසින් පුදනලද බුදුන් වැඩුම්හ, සත්ත්වයින්හට සේන් වේචා.

16. මෙකැන්කි රස්වූ හුම්යෙහි හෝ අහස්කි හෝ වූ යම් හුක කෙනෙක් ඇත්ද, ඒ අපි හැමදෙන ම කරාගන නම්වූ දෙවි මිනිසුන් විසින් පුදනලද (නව ලොවුනුරා) දහම් වැඩුම්හ, සත්ත්වයින්හට සේන් වේචා.

17. මෙකැන්කි රස්වූ හුම්යෙහි හෝ අහස්කි හෝ වූ යම් හුක කෙනෙක් වෙන්ද, ඒ අපි හැම දෙනම කරාගන නම්වූ දෙවි මිනිසුන් විසින් පුදනලද සකිංචයා වැඩුම්හ, සත්ත්වයින්හට සේන් වේචා.¹³

7. නිරෝකුචිංචි සුන්හා.

1. නිරෝකුචිංචි නිවේත්‍යා සංඛ්‍යාධිංචි වැවකීමෙන් වාර්තාවාසු නිවේත්‍යා අංගන්‍යවාන සක්‍රී සරං.
 2. පසුතෙ අන්තරාන්ත්‍රි බ්‍රහ්මොරෝ උපට්‍යිතෙන් න තෙස් කො මි සරත් සන්නාජා කම්මපව්‍යා.
 3. එවං දදන්ති කුත්‍යිනා යෙ භෞත්‍යා අනුකම්පකා සුව්‍යිං පණ්ඩිතා කාලෙනා කුප්‍රියා පාන නොජනා.
 4. “ඉදා චො කුත්‍යිනා¹ භෞත්‍යා සුබ්‍රිත්‍යා භෞත්‍යා කුත්‍යිනායෝ.” නො ව තත් සමාගන්‍යවා කුත්‍යින්පතා සමාගනා පසුතෙ අන්තරාන්ත්‍රි සක්‍රී අනුමොදරෝ: “මිරං ජ්‍යෙෂ්ඨන්‍යා නො කුත්‍යි, ගෙස් හෙතු ලැඟාම්සේ;
 5. “අමහාක්‍රිස්ථා කනා පූජා දුයකා ව අතිපත්ලා.” න හි තත් කස්‍ය කස්‍ය අස්‍ය ගොරකෙනින් න ව්‍යුහත්.
 6. චො පූජා දුයකා දිනෙන් යාපෙන්ත්‍යා පෙනා කාලකන්‍යා² තත්.
 7. වණීජ්‍යා³ බාදිසි නත් ශිරකේස්ස්දින කයාකකියා⁴ ඉතො දිනෙන් යාපෙන්ත්‍යා පෙනා කාලකන්‍යා⁴ තත්.
 8. උන්නමේ උදකං වට්‍යා⁵ යථා නීතනා පවතන්ත් එවමෙව ඉතො දිනෙන් දිනනා පෙනානා උපකප්පන්.
 9. යථා වාරිවහා පූරා පරිපූරෙන්ත් සාගර.
- එවමෙව ඉතො දිනනා පෙනානා උපකප්පන්.

1. කුත්‍යිනා. P.

4. කාලගනා. P. S. කාලකන්‍යා. A.

2. වාණීජ්‍යා. A. J.

5. ව්‍යුහ්‍ය. M.; වට්‍යා. P

3. කයක්සියා. M

7. තිරෝකුණී සූත්‍රය⁴⁴

1. (ඡුණී ප්‍රේක්‍රයෝ*) ඩින්නියෙන් පිටත් කැන්සිද, සතරම් සංඝී, බින්නි සංඝී, තුන්ම් සංඝීන්සිද, ⁴⁵ නුවර හා ගෙවල ගෙර-බාවන් අසලද, සිය ගෙදර⁴⁶ යන සංඝුවෙන් අවුන් සිරින්.⁴⁷

2. බොහෝ වූ කෑම ඩීම ද, (කඩා) කෑ යුතුවූ ද, වැඳිදිය යුතුවූ ද ද ආහාරයන් (සඩිසයාට පුජා පිණීස) එලවූ කළුන් (පවා) (ජ්‍යෙෂ්ඨ නෑ) කිසිවෙන් (මිය හියාවූ සිය නැයන්හට පින්දිය යුතුයයි), ඒ (මියගිය) සන්කියන්ගේ (අකුගල) කම් බලය නිසා, ඔවුන් සිගි නොකෙරයි.⁴⁸

3. (ඔවුන්ගේ නැයන් අනුරෙන්) අනුකමපා, කරන්නා වූ යම් නෑ කෙනෙක් වෙන්ද, ඔවුනු පිරිසුදු වූ, ප්‍රණේක වූ කාප වූ ආහාර පාන වහාදිය සුදුසු කාලයෙහි සඩිසයාට පුජා කොට,

4. “මේ පින (අපගේ) නැයනට වේචා. (අපගේ) නැයෝ සූචුවපන් වෙන්වා”යි සිනා මෙසේ දෙන්නාහා. ඒ ඡුණී ප්‍රේක්‍රයෝ ඒ (දන් දෙන) තැනට අවුදින් රස්ව,⁴⁹

5. බොහෝ වූ ආහාර පාන වහි (දෙනු ලැබූ කළුන්) (එක පින්) (ඒ ඡුණී ප්‍රේක්‍රයෝ) සකසා අනුමොදන්වෙන්. “යම් කෙනකුන් නිසා අපි මෙලද සම්පන් ලබමෙද, ඒ අපගේ නැයෝ බොහෝ කළු ජ්‍යෙන් වෙන්වා.⁵⁰

6. “(දන්දී එන් පැමිණිලිවෙන්) අපට ද පුජාවක් කරන ලදී: දින් අයද එල රැඹිතවූවාහු නොවෙනි (පිනෙහි එල ලබන්නාහා)”යි (ඒ ඡුණී ප්‍රේක්‍රයෝ නැයනට ප්‍රකෘතා කෙරෙනි). ඒ ප්‍රේක්‍රයෝ ලේකයෙහි (දිවි රකිම පිණීස) ගොවී කම්නායෙක් (සි සෑමෙක්) නැඟ්නේය; ගෙරින් රකිමෙකුන් නැඟ්නේය.⁵¹

7. (සැප ලැබීමට හේතුවූ) එලද වෙළඳමෙකුන් නැත. රනින් (හෙවන් මුදලින් කරන) ගනුදෙනුවකුන් නැත. මිය හියාවූ ප්‍රේක්‍රයෝ මෙලොවින් දෙන ලද දෙයින් (පිනින්) එහි යැපෙන්.

8. උස් තැන වැවුණු (වැසි) වහුර යම්සේ මිටි තැන කරා පැමිණෙද, එමෙන්ම මෙලොවින් දෙන ලද්ද (පින) ප්‍රේක්‍රයෝ ලේකයෙහි වසනුවන්හට පැමිණේ.

9. යම්සේ පිරිණාවූ ගඩිනාවෝ ගලාගොස් මහ මුහුද පුර-වන්ද, එමෙන්ම මෙයින් දෙන ලද්ද (පින) ප්‍රේක්‍රයන්හට පැමිණේ.

* මේ යුතුයෙහි “ප්‍රේක්‍රය” බ්ලිදුයන් පරලෝ සංඝා නැයෝ අදාශ කරනු ලැබෙන්

10. “අදුයි මේ, අකායි මේ, සැදුනීමින්න, සබා ව මේ”
පෙනානු දැක්කිණා¹ දුරු, ප්‍රබෙඩක්තමනුස්සරු.
11. න හි රෑණණු ව² සේකො වා යා ව්‍යුදු පරිදෙවනා
න කු පෙනානුමන්‍යාය එවා නිවේදනය සැතයෝ.
12. අයස්සූ³ බො දැක්කිණා දින්නා සහිකමි සුප්‍රහිටිනා,
දිසරනා. හිනාය්ස්ස යානසේ, උපක්‍රම.
13. සේ සැදුනිඩමෝ ව අයා නිදස්සිනා,
පෙනානු⁴ ප්‍රජා ව සබා උලාරා⁵
ලල්ස්ව හිකුවුනමනුපදිනා.⁶
චුමෙහි ප්‍රස්සූදා පසුනා අනුපකා.

නිර්ජාච්චි සුනා.

8. නිධික්‍රියා සුනා.

1. නිධි. නිධියි ප්‍රරිසේ ගමකිරේ ඔද්‍යක්‍රියිකෙ:⁷
“අනෝ කිලේ සමුප්‍රනේ අන්‍යාය මේ හැස්සනි.
2. “රාජනා වා දුරුන්නයේ ලොරභො පිළිනයේ වා
ඉණයේ වා පලොකඩාය ද්‍රව්‍යිකෙක ආපද්‍ය වා”
එනද්න්‍යාය ලොකසම්. නිධි භාම නිධියනි.⁸

1. දැක්කිණා P. A. H. J.	5. උලාරා M.
2. වා B. P.	6. හිකුවුනා අනුපදිනා. P. °දින්නා.වා B.
3. අයාබො M. H. J.	7. උද්‍යක්‍රියා B.
4. පෙනානා P.	8. නිධියනා P.

10. “(ජ්‍යෙෂ්ඨ කළ) මට (මෙහෙම දෙයක්) දැන්තේය. මගේ (අසවල්) කටපුත්‍රන්ත කෙලෙශ්‍ය, (මේ) මාගේ නෑයෙක, මාගේ මිත්‍රයෙක, මාගේ යහාලවෙක්ය” (යි සිතා) පෙර කළ දේ සිහි-කෙරෙමින් ප්‍රේනයන්හට දක්ෂිණාව (දන්දී පින්) දිය යුත්තේය.

11. (ජිතවන් අය මිය ගිය කළේ මෙයේ දන් දී පින් දැනු මිස බවුන් ගැන) ගැඹීම හෝ ගොක කිරීම හෝ වෙන යම් බඳ වැලුපිමෙක් හෝ ප්‍රේනයන්හට වැඩ පිණීස නොවේ. ඒ හැඹීම වැලුපිම් ආදිය නෑයින් කෙරේම නුත්ති. (නොගොන්) ඒ ඇති ප්‍රේනයෝ එහි (ප්‍රේනලොකයෙහි) උපන් පරිදීදෙන්ම සිරින්.

12. මෙහෙමට පිහිටා සඩිසයා කෙරෙහි දෙනලද මේ දක්ෂිණාව බොහෝ කාලයක් (එ් ප්‍රේනයන්හට) වැඩ පිණීස එකකෙනිම (විපාකවශයෙන්) පැමිණෙන්නේය.

13. (බල විසින්) ඒ මේ දක්වන ලද්දේ නෑයන් විසින් (නෑයන්හට කළපුතු) යුතුකමෙකි; (එහින්) ප්‍රේනයන්හට මහන් වූ පුරාවක් ද කරන ලදී; සඩිසයාහට බලයකුද දෙන ලදී. බල විසිනුද සුඡ නො වූ (මහජ්‍ය) පිනක් රැස්කර ගන්නා ලදී.

තිරෝකුණු සූත්‍රයයි.

8. නිධිකාණ්ඩ සූත්‍රය⁵²

1. පුරුෂයෙක් “මතු ව්‍යවමනාවක් හෝ කටපුත්‍රන්තක් පැමිණීකළ මට ප්‍රයෝගනය පිණීස වේවා”යි සිතා ජූනානකායෙකි (ගොඩිම ජලය ලබෙනයෙක්) කාණ නිදන් කැන්පන් කෙරෙයි. (එ් කටර අන්තියක් පිණීස ද යන්):

2. (“මේ කෙමේ සෞරෙක්ය” යි කමාගේ සතුරන්) නපුරුකොට (දෙෂාරෝපන වශයෙන්) රජ්‍යන්හට කි කළේ (මිලදී රජ්‍යන්ගෙන් මිදීම පිණීස) හෝ, (“මෙපමණ රන්රිදී දෙව”යි) සෞරුන් විසින් අල්වා ගෙන පෙළනු ලබන කළේ (“නොපට මෙපමණ රන්රිදී දෙම්”යි මිලදී සෞරුන්ගෙන් මිදෙනු පිණීස) හෝ, (හදිසියෙන් ජ්‍යා හිමියන් සිරිහුර කරනු ලබන කළේ) ණයින් මිදෙනු පිණීස හෝ, (ආහාර) දුලීහ කළේ (සුඡ මූදලකින් දිවිපැවැන්විය නොහැකි බැවින් දිවි රක ගැනීම පිණීස) හෝ විපන්තියෙහිදී (“මට ප්‍රයෝගන වේවා”යි කියා) හෝ යන මේ අන්තියන් පිණීස ලෝකයෙහි සෙවන් ලෝ වැසියන් විසින් නිදන්⁵³ කැන්පන් කරනු ලැබේයි.

3. කාව පුත්‍රීගිනෝ¹ සනෙනා ගම්බිරේ බිඳකනතිකේ²
න් සබේං සබඩ එව තස්ස න් උපකප්පනි.
4. නිධි³ වා යානා වචනි සංස්කෘත වා'ස්ස වේලුයෙන්
නාගා වා අපනාමෙනති යකඩා වා'පි හරනති න්.
5. අපටයා වා'පි දූයාදී උදුරිරනති අපස්සනෝ
යදු පුහුසුසුකඩියෝ හොති සබඩමෙන් විනස්සනි.
6. යස්ස දනෙන සිලෙන සංයමෙන දමෙන ව
නිධි පුත්‍රීගිනෝ භෞති ඉජ්ජීයා පුරිසස්ස වා—
7. වෙනියමැ ව සබේස වා පුහුලේ අතිපිළු වා—
ම,කරි පිතරි වා'පි⁴ අඟෝ ජේවස්මැ හාතරි.
8. එසේ නිධි පුත්‍රීගිනෝ
අජේයෝ අනුගාමිකො
පහාය ගමනියෙසු
එනමාදිය ගවත්නි.
9. අසාධාරණමසුසුස්සං
අවෛරාහරණෝ නිධි
කයිරාථ දිරෝ පුහුසුති
යෝ නිධි අනුගාමිකො.
10. එස දෙවමනුස්සන් සබඩකාමිදෙදු නිධි
ය යදෙවාහිපෙනෙනති සබඩමෙනෙන ලබහනි.
11. පුවණණතා පුස්සරතා,
පුස්සණයාන්—පුරුපතා
ඇංධිපත් — පරිවාරෝ⁵
සබඩමෙනෙන ලබහනි.

1. කාවස්සුහිතනෝ A. 4. වා P.

2. උද්‍යකනතිතක B. 5. පුස්සණයාන් H.

3. නිධි P. 6. පරිවාරා. H. A. M. චපරිවාර. J.

3. එහෙන් ගැඹුරු වූ ජලාන්‍යයෙහි එසේ ලෝ, නවට සූරිකිට කැබුයේ මි නමුදු ඒ හම් (නිධිනායක්) හැම කාලයෙහිම ඔහුට ප්‍රසාදනය පිණීස නොපැමිණෙකි (නොපොහොතුනේ වෙයි).

4. (ඉදින් පෙර තමන් කළ පින් ගෙවී ගියේ මි මි එකල්හි) තුළු තැනින් හෝ නිධිනාය පහවෙයි; තැකහොත් (නිධින තුමිය මතක තැනිලිමෙන්) ඔහුගේ සිං මූලාවෙයි. කාගයේ හෝ එය (එනැනින් අන් නෙනකට) හැරගෙන යෙන්; යස්සයේ හෝ රැගෙන යෙන්.

5. අප්‍රියවූ උරුමක්කාරයේ හෝ නොදුක්කාදීම (හෙවත් නොදනුන්ම) (පොලොව කැණ) එය ගොඩ ගතින්. යම් කළේක්හි පින් ගෙවීම වේද, එකල්හි මේ සියල්ල වනෙසි යයි.

6-7. යම් සුනියකා හෝ පුරුෂයකු මිසින් ද්‍රෝදීම ව්‍යෙයන් හෝ සිල් රකිම් ව්‍යෙයන් හෝ සංයම⁴ දම්⁵ ව්‍යෙයන් (හෙවත් සමාධිප්‍රඟුවන්ගේ ව්‍යෙයන්) හෝ වෛචනය⁶ ව්‍යෙයයෙහි හෝ සඩිසයා ව්‍යෙයයෙහි හෝ (ගිහි හෝ පැවිදි) පුද්ගලයකු කෙරෙහි හෝ අමුන්හන් කෙරෙහි හෝ මව කෙරෙහි හෝ පියා කෙරෙහි හෝ දෙවු සෞජ්‍යරා කෙරෙහි හෝ (ප්‍රිණ්‍ය සඩිසයානා අනුගාමික) නිධිනායක් වනාකොට කැන්පන් කරන ලදුයේ මි නම්,

8. ඒ නිධිනාය මනාකොට කැන්පන් කරන ලද්දේවේ; අනුන් විසින් දිනාගන නොහැක්කේද වේ; භමා හා කැවුව යන්නේද වේ; (හැර යා යුතු වස්තුන්) හැර යන කළේහි මේ (නිධිනාය පමණක්) රැගෙන (පරලොව) යන්නේය.

9. (මෙබදු ප්‍රණ්‍ය) නිධිනාය (ඒ කැන්පන් කළහුට විනා) අනුන්හට සාධාරණ නොවේ; සෞරුන් විසින් පහැර නොගත හැක්කේද වෙයි; යම් (ප්‍රණ්‍ය) නිධිනායක් තමා හා කැවුව යන්නේද, නුවණ්නේන් එවැනි පින් කරන්නේය.

10. මේ නිධිනාය දෙවී මිනිසුන්හට කැමැණි කැමැණි සියල්ල දෙන්නේ වෙයි. ඉදින් යම් කෙනෙක් යමක් යමක් ප්‍රාථිනා කෙරෙන්ද, ඒ සියල්ල (මුවින්හට) මෙයින් ලැබේ.

11. (සසිර උපදනා හටයන්හි) තොහනවූ ගිරිර වන් ඇති බටය, මිහිර සවර ඇති බටය, (අන් පා ආදි ගිරිරව- යටයන්ගේ) මනා සටහන් ඇති බටය, මනා රා ඇති බටය, අධිපති බටය, පිරිවරය යන සියල්ල මෙයින් ලැබේ.

12. පදෙසිරජ්. ඉසුරියං වකකවත්තිසුබං පියං දෙවරජ්මලි දිබේසු සබලමෙනෙන ලබහනි.
13. මානුසිකා¹ ව සමපත්ති දෙවලොකො ව යා රත් යා, ව නිබඩ, නෘත්‍යම්පත්ති සබලමෙනෙන ලබහනි.
14. මිනනසමපදම, ගමම²
යෙයාත්සේ, ව³ පුදුසුරුතෙකා,⁴
මීජ්, මීමූත්ති වසීහාවේ,
සබලමෙනෙන ලබහනි.
15. පරිසමජ්ද විටෝ, කඩා, ව යා, ව සාචකපාරමී පලෙවකබේ, ඩි⁵ බුඩිහුම් සබලමෙනෙන ලබහනි.
16. එවං මහතැකා,⁶ එසා,⁷ යදිදං ප්‍රශ්නසුද්‍යසමපද
නසට්, ධිරා, පසංසනනි පඹ්‍යතා, කතප්‍රශ්නසුද්‍යතා.

නිවිධා ජ්‍යෙෂ්ඨතාවා.

9. මෙත්තා සුත්තා.

1. කරණීයමඟ්‍යසිලෙන
යනාතා සනතා පදා අහිසමෙවට
සකොකා, උප්‍ර ව සුප්‍ර ව
පුවටේ, ව'සා මූලු අනාමාත්ති
2. සනතුස්සකා, ව සුහරේ, ව
අප්‍යත්වෙටේ, ව සලුභුකවුත්ති
සනතිජ්‍යීයා, ව නිපකො, ව
අප්‍යගබෙහා, කුලෙපු අනතුගිධෙයා
3. න ව බුදු⁸ සමාචර කිස්සි
යෙන වික්‍රියා පරෙ උපවදෙයස්.
සුවිතෙ, වා⁹ බෙමිතෙ, තොනතා
සබෑ සනතා, හටනතු සුවිතතා.

1. මානුසිකා H.	4. පුදුරජ්තෙකා M.	7. හෙසා M.
2. මිනනසමපද ආගම P.	5. පත්‍රවකභුම් බුද්ධඩා.	8. බුද්ධමාචර A.
3. වො P. M. ව J.	6. මහිතිකා B.	9. ව A.

12. පුදෙය රාජ්‍යය ද, (මූල දිවයිනකම) ඉසුරු බව ද, ප්‍රියවූ සක්වීනි සැපය ද, දෙවියන් අනරේහි දිව්‍ය රාජ්‍යය ද, යන මේ සියල්ල මෙයින් ලැබේ.

13. මිනිස් ලෙවිහි වූ යම් සැපයක් වේ ද, දිව්‍ය ලෝකයෙහි යම් සැපයක් වේ ද, යම් නිශ්චිත සම්පත්තියක් හෝ වේ ද, ඒ සියල්ලම මෙයින් ලැබේ.

14. (මූඩාදි කළුණාණ) මිනු සම්පත්තිය තිසා නුවණීන් (සුදුසු උපායකන්) ත්‍රියා කරන්නාහුව (භාවනා යොගයෙහි යෙදෙන්නාහුව) (ත්‍රි) මිදුවෙහි හා මිලුකනීයෙහි (අඟව සමාපත්තින්හි හා නිශ්චිත විෂයයෙහි) වසභවට යන මේ සියල්ල මෙයින් ලැබේ.

15. ප්‍රිඩිඡිඩියා*ද, වෛමාස්‍ය ද, ප්‍රාවකා පාරමිජනය ද, පසේ ඕඩ බව ද, ලොවුනුරා ඕඩ බව ද, යන මේ සියල්ල මෙයින් ලැබේ.

16. යම් මේ පුද්‍ය සම්පදවක් වේද, ඕ නොමෝ මෙසේ මහඟ් වූ යහපත පිණීස පවත්නී වේ. එහෙයින් නුවණීයා ප්‍රාධිකාරීයා කරනාලද පින් ඇති බව ප්‍රූංසා, කොරේන්.

නිධික්ෂණ සූත්‍රයයි.

9. මෙතත් සූත්‍රය[†]

1. ගානක පද නම් වූ යමකට (නිවනට) (ප්‍රතිවේද වශයෙන්) පැමිණ වසනු කාමැනි, අභියෙහි (අහිවාදිය සැලයීමෙහි) ද්‍රීස්‍යය, මිසින් යමක් කටයුතු ද, (එ්) කටයුතුය. හෙතෙමේ (කුදුමහන් කටයුතුනෙහි) සමස්ථයෙක් වන්නේය,[‡] සංප්‍රා වන්නේය, මනාකොට සංප්‍රා වන්නේය,[§] සුවව (කිකරු) වන්නේය, මොලොක් වන්නේය, උඩිඹ නොවන්නේය.

2. ලද දෙයින් සහුවූ වන්නේය, සුවසේ (පහසුවෙන්) රැකිය හැකි වන්නේය, සෙල්පවූ කානු ඇති (බොහෝ වැඩිකටයුතු නැති) වන්නේය, සහැල්පු පැවතුම් ඇති වන්නේය, සන්සුන් ඉදුරන් ඇති වන්නේය, නුවණ ඇති වන්නේය, ප්‍රගල්හ හේවක් එකි නොවන්නේය, (ප්‍රත්‍යා කාෂණාවෙන්) කුලෙහි නොඅළුනෙක් වන්නේය.

3. යමක් තිසා අන්තවූ නුවණීය ඇය නින්ද කොරේන්ද, එබඳ කුඩාවූද කිසින් නොකරන්නෙක් වන්නේය[¶], “හම සන්හු (කායික සුවයෙන්) සුවපත් වෙන්වා, භය නැත්තෙක් වෙන්වා, සුවපත්වූ සින් ඇත්තෙක් වෙන්වා” (සි මෙන් වැඩිය යුතු).

* 40 වෙනි පිශාවි 56 වෙනි විස්තරය දෙවනි ජ්‍යෙෂ්ඨ බලනු.

† මෙයි හමු ගනකම “වන්නේය” යන්නෙන් “මියයුතුය” හි අදහස් පාරනු ලැබේ.

4. යෙ කේති පාණ්ඩුත්තේ
නසා වා එචරු වා අහාචේසසා¹
දිසා වා යෙ² මහනානා වා
මරයිම්, රස්සකා'ලුකාප්පලා³
5. දිවයා වා යෙ'ව අදිවයා,
යෙ ව දිරේ වසනාති අවිදිරේ
හුනා වා සමහවෙති වා
සබැං සනනා, හවනතු සුවිනනනා.
6. න පරෝ පරං නිකුතෙකිත
නාතිමසේසූසූත කාන්තීති නා කක්ෂාවී
බයාරෝසනා⁴ පරිසසේසූසූ
නාසූසූමසූසූසූ දුකාල්මිමෙත්යා.
7. මානා යථා නිය ප්‍රතිනා.
අංසුසා එකාප්‍රත්‍යාමනුරකෙනි
ඡ්‍රාම්ප්‍රා සබැහුනෙසු
මානස් හාචේය අපරිමාණං.
8. මෙනතක්ව සබැලෙඳාකසම්
මානස් හාචේය අපරිමාණං
ලිඛිං අධිවා ව නිරියක්ව
අසම්බාඩං අවෙරං අසපතනං.
9. නිවයිං වරං නියිනෙනා වා
සයානෙනා වා යාචේය්ස විගනම්බේ,
එනා සනිං අයිටෙයියන
බහමෙනං විහාරං ඉඩමාභු.
10. දිවයික්ව අනුපගමම සිලවා
දස්සනෙනා සමපනෙනා
කාමෙසු විහොයන ගෙධං
න හි ජාතු ගඩහසේයනං ප්‍රනරෙනි'න්.

මෙනත සුතනං.

බුද්ධකථා පාලු නිවැතු.

1. ව'කචේසසා - A.	3. චඅනුකාද්ලා - A.
2. සෙවමහනකා - A.	4. වයාරෝසනා - P.

4. “යම් කිසි ප්‍රාණී භුකශයේ⁶⁰ වෙත් ද, (කෙලෙස් අඟිහ හෙයින් තැනි ගන්නා) නුස්වූ⁶¹ සත්ත්වායෝද, (සේල්විය නොහැකි හෙයින්) සාමාචරවූ (කෙලෙස් නැහි රහන්) නු ද, (නයි පිෂ්වාරු ආදි) දික්වූ සත්ත්වායේ ද, (අඟිහ අස් ආදි) මහන්ටු ගිරර අඟිහ සත්ත්වායේ ද, (උගරු මුව ආදි) මැදිම් පමණ සත්ත්වායේ ද, කුරු සත්ත්වායේ ද, (පණු කුහුණු ආදි) සුඩා සත්ත්වායේ ද, (ඉදිනු කැස්වූ ආදි) වටකුරු සත්ත්වායේ ද,

5. “අස්ව පෙනෙන සත්ත්වායේ ද, අස්ව නොපෙනෙන සත්ත්වායේ ද, දුර වසන සත්ත්වායේ ද, සම්පයෙහි වසන සත්ත්වායේ ද, (පහළවූ) හටගන්නාවූ⁶² සත්ත්වායේ ද, (පහළ වන්නාවූ) හටගන්නාවූ⁶³ සත්ත්වායේ ද, යන මේ සියලුම සත්ත්වායේ (ඉතිරි නැහිව) සුවපන්වූ සින් අඟිහේ වෙත්වා.

6. “කිසි තැනෙක් එකක් අන් කිසිවසු නො රවටාවා, අවමන් පො කෙරේවා. (කාය ව්‍යාග විකාරයෙන්වූ) රෝස්හ යෙන්ද, කුඩා සිනින්ද⁶⁴ එකක් අනෙකකුට දිකක් පො කැමැනි වේවා”⁶⁵ (යි මෙන් වැඩිය යුතු).

7. යම් සේ මති නොමෝ තාමාගේ එකම දරුවා තාම දිත් නොනකා රකිද, එමෙන්ම සියලු සත්ත්වායන් කෙරෙහි අපමණවූ⁶⁶ වෙත් සින වැඩිය යුතු.⁶⁷

8. අප්‍රමාණවූ, අවගිරයක් (සීමාවක්) නැහි, වෙර නැහි, සතුරු නැහි මෙමුන් සින උඩියා යට්තා සරස⁶⁸ සියලු සත්ත්වාලොක්‍යා කෙරෙහි වඩින්නේය (වැඩිය යුත්තේය).

9. යම්හාක් කළු නොනිදුද, ඒ තාක් සිටිනේද, යන්නේද, ණුන්නේද, හෝනේද, (ඒ හැම ඉරියවිවෙහි ම) මේ මෙමුන් සිහිය ඉටන්නේය (මේ මෙමුන්ධානයෙහි යෙදියපුතු). මේ (මෙන් සිනින් විසිම) ගෞජ්‍යාරයකි (බ්‍රූඩ්හු) කිහු.⁷¹

10. (ලිප්‍යා) දුෂ්චිර නොපැමිණා⁷² සිල්වන්වූයේ⁷³ (සේවාන් මාගියෙහිවූ සම්ස් දුෂ්චිරම්) දැකිනයෙන් යුක්තවූයේ⁷⁴ කාමයන්හි ගිප් බව හැරා⁷⁵ එකාන්තයෙන් මවු කුස නැවත පිළිසිද ගැන්මට නො එන්නේය.⁷⁶

මතන සූත්‍රයයි.

කුඩ පෙළ (සිංහල අනුවාදය) නිමි.

බ්‍යුද්ධකපාය උපග්‍රහන්තිය

I. සිංහල අනුවාදයේ දැක්වන වචන ආදියේ මිස්කර:

[මෙහි පෙනෙනා ඉලක්කම් අනුව දක්වන්නේ සිංහල අනුවාදයේ කැන් පැන්වල යොදා තිබෙන ඉලක්කම්වලින් දක්වන වචන, වගන්ති, ආදියේ මිස්කරයි.]

1. සිරණාගමනය නෙවත් තිස්රණ

1. කථාගනයන් වහන්සේ බුදු බවට පැමිණ දමිසක් පැවතුම් සූත්‍රය දෙසා ගොඩුකීමිකුදා කටුසන් සෝච්චන් එලුයට පැමිණවූ සේකා. සුමයෙන් හඳුදාය, ව්‍යුත, මහානාම, අසුක් යන කටුසන්හටද දම් දෙසා සෝච්චන් කරවූ සේකා. ඉක්කිනි සෝච්චන් එලුයට පැමිණේ මහණුන්හට “අනාතා ලක්භණ” සූත්‍රය දේජනා කොට රහන් කරවූ සේකා.

මෙයේ පස්වග මහණුන් රහන් කරවා, කථාගනයන් වහන්සේ බරණයේ ඉසිපනා භම් මුව වෙනෙහි වැඩ වසන කළ යය නම් කුලදරුවාණ කෙනෙක් එහි පැමිණ බණ අසා, මහණ ව රහන් එලුයට පැමිණීයහ. උන්වහන්සේ මහණවූ බැව් අසා ගිණ කළ යහාට සිටි මිමල, සුබාහු, ප්‍රකාණපී, ගමම්පත් යන කුල දරුවන් සැකරදෙනෙක් බුදුරුදුන් කරා පැමිණ බණ අසා පැවිදි ව රහන් එලුයට පැමිණීයහ. තව යහා පනස් දෙනෙක්ද උන්වහන්සේ අනුගමනය කොට පැවිදි ව රහන් එලුයට පැමිණීයහ.

මෙයේ ලෞකයෙහි කථාගනයන් වහන්සේ හැර සැට නමක් රහන් ඇති ව්‍යු මිට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සැටනම දුමකා ධ්‍යුමිය දෙනෙනා කිරීමට ඒශ් පලාන්වලට පිටත් කර යැවූ සේකා. එයේ ඒ රහන්හු දම් දෙසමින් පැවිදි වනු කැමැති අය බුදුන් සම්පයට ඔවුන් පැවිදි කරවනු පිණිස ගෙනෙන්නාහු වෙහෙසට පැමිණීයහ. මේ කාරණය දන් කථාගනයන් වහන්සේ එම පිධාදිය වළකනු පිණිස “තිස්රණාගමනයෙන්” මහණකම කා උපසම්පදව දීමට ප්‍රාවක්‍යන්හට අනු දැන වදුලසේකා. මේ තිස්රණාගමනය පැනවීමට නිදුනය වේ.

2. බුදුහු, බුබ: බුදුවරයෝ සතර දෙනෙකි. ඔවුහු නම්:
 (1) සුත්‍යබුබ, (2) වත්‍යසවත්‍යබ, (3) පැවත්‍යසවත්‍යබ,
 (4) සම්මාසමවත්‍යබ යනුයි.

චිත්‍රය බොහෝ කොට ඇසුරු පිරි භාන් දැනී හිසුන් වහන්සේ සුක්‍රියා හමි.

කෙලෙක් නැසු රහනන් වහන්සේ වනු වවත්වා හමි.

යම් සියි කරුණක් නිමිතිකොට ගෙන කනියේම සහා සහර දන් තැනැන්නේ පෙළව්වා හමි.

මහාකොට නෙමීම සහා සහර දන් තැනැන්නේ සමාජම්‍යා මුත්‍රා හමි.

මෙහිදී එහාම මේ තිසරන්යාමෙහිදී “බුඩ්” යනුයෙන් ඇදහස් කරනු ලබන්නේ පළමුකි බුදුවරයන් තුන්හාම පොට සහර-වනුව හි සමාජම්‍රා බව දහසුහුයි.

3. සරණ: සියලු ඇවා දුක් හා සසර දුක් තිනාය කෙරේනුයි සරණ හමි. සන්නියාහට වන්නාවූ ඇවා දුක් හා සසර දුක් දුරලිමට හෙතුවන්නේ බුඩ්, බම්ම, සඩික යන ත්‍රිවිධ රන්නයමැයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ බලියෙන් සසර දුක් නසනා මහ වදුලසේකා. සඩිකයා වහන්සේද ඒ බලිය අවබොධ කොට ගෙන සසර දුක් නාසාගන් සේකා. එමෙන් ම ඒ ත්‍රිවිධ රන්නය කරණකොට ගෙන ඇපේ දුක්ද නාසාගනා හැඳිය.

4. ගම්පාමි: යනු භරනය කෙරෙමි, සේවනය කෙරෙමි, පයුදුපාසනය කෙරෙමි, යන ඇති ඇන්නේය.

ඩුනුරුවන් මාගේ පරම පිළිවය, දුක් නාසන්නේය, යහපත එලුවන්නේය, යන සිනින් ඩුනුරුවන් සේමිමි, භරනය කෙරෙමි, පයුදුපාසනය කෙරෙමි යනු එහි ඇදහස වේ. ගමනාම් ධාතුන් අවබොධාම්ද වන බැවින් ඩුනුරුවන් මාගේ පිළිවය යන සිනින් අවබොධ කෙරෙමි, විශ්වාස කෙරෙමි, ඇදහම්, යනුද එක් ඇතියෙයි.

5. බමත: දරානුයි (ලිඛුලාභය) බලි නම් වේ. බලිය වනායි. ප්‍රධාන වශයෙන් සේවාන්, සේදගම්, අනාගම්, රහන්, යන සහර ආයුධී මාගි සහර ආයුධීජ්‍ය හා තිවන වේ. අප්‍රධාන වශයෙන් ත්‍රිපිටක පාලියද මිට ඇතුළන් වේ.

6. සඩි: යනුයෙන් යටකි සහර මහ සහර එලුයට පැමිණි. අවායා ප්‍රදේශලයන් ගැනෙන බව සැලැකිය යුතු.

2. දසීක පද හෙටත් දැඟිලය

7. නිදුනය: මේ දැඟිලය සාමණෝරයන් උදෙසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මියින් පනවන ලදී. තමාගතයන් වහන්සේ රාජුල කුමාරයන් කිහිපිවත් නුවරදී පැවිදිකොට පෙරලා සැවැන් නුවරට වැඩි පසු “අපට කොපමණ ගිස්සාපදයෝ වෙත්ද, කිලෙක්සි අප ශික්මිය යුතු දු”යි සාමණෝරවරුනට අදහසෙක් ඇතිවිය. මේ කාරණය භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැලකාල කළේහි මේ ගිස්සාපද දැඟ උන්වහන්සේ පැනවුයේකි.

මෙහි මූල් දෙක හා සිවවන පස්වන සික් පදයෝ නිදු ව්‍යෙන් උපාසකවරුනට හා සාමාණෝරවරුනට සාධා-රණයහ. උපොසථ සිල ව්‍යෙන් වනාති සන්වන අවවන සික්පද දෙදෙන එක්කොටගෙන අන්‍යෙකිවූ දස්වන සික්පදය හැර සේසු සියලුම සික්පදයෝ උපාසකවරුනටද සාමණෝරවරුනටද සමානයහ. දස්වන සික්පදය සාමණෝරයනට ම විශේෂ වුවෙකි.

විශේෂ ව්‍යෙන් ජාතරුප ගිස්සාපදය හේරණුන් මියින් නිදු සිල ව්‍යෙන් රැකිය යුත්තේය, උපාසකයන් මියින් ගක්ති ඇත්තෙන් රස්සා කටයුත්තේය: නොරැකිමෙන් ගිණියනට යම් පවත් හෝ වරදක් නොවන්නේය.

8. සික්බාපදං: ශික්මිය යුතුනුසි ගිස්සා නම්. පද යනු උපාසථට නමෙකි. ශික්මිමට හේතුවන උපාස ගිස්සාපද නම්.

9. සමාදියාම්: මොනාවට ගනිමි හෙටත් රස්සා අදහසින් සිනින් ගනිමි.

10. සුරාමෙරය: සුර නම් වැද්දකු මියින් පළමුවෙන්ම දුවු බැවිනුදු ඔහු මියින් ගෙන ආ බැවිනුදු මන්වන දෙයට සුරා යයි කියනු ලැබේ. පිටි මල් ආදියෙන් පෙරාගනු ලබනුයේ සුරා නම්. පිටි මල් ආදිය පල්කොට ගනු ලබනුයේ මෙරය නම්.

11. විකාලය වනාති ඉර මූලුනෙන් නැමුණු කාලය පටන් පසුදින අරුණ නගන කාලය දක්වා වේ. ඉර මූදුන් වේලාව ඇතැමිව ඔර්ලෝසු පැයින් 12 ට පෙර

හෝ පසුවද වන්නේය. අරුණ නැගීම නම් ඉර උදුවන්නට සිංහල පැයින් පැය හතරකට පෙරය. උදේ හසට ඉර උදුවෙකාන් අරුණ නැගීම හතර පසුව මිනින්තු 24 ව වේ.

12. උච්චාකෘතියන්: සාමාන්‍යයෙන් බිම සිට අවතිය (අද්වන) දක්වා අති දෙකකට වැකිවියේ උස් පැසුහා වේ.

13. ගන තිදි නඩ මින්තලෙන් හෝ යම් කිසිවකින් කරන ලද මුද්‍ර ක්‍රිඩානු ආදිය ජ්‍යෙෂ්ඨ රුහුණ අතුරුන් වේ.

3. දෙනිස් ආකාර කමටහන්

14. මේ දෙනිසේන් මූලින් දක්වා එකුන් විස්ස හා අත්තයෙහි දක්වා හිස් මොලය යන විසි කොටස පහළ බාඛුවට ඇතුළත්ය. ඉතිරි දෙලොස ආපොඩානුවට ඇතුළත්ය. ආත්ම තත්ත් පහළ බාඛුවට අයන් විසි කොටස දක්වීම සඳහා කරිසං හෙවත් පැසුණු අහර පෙන මුදුලුවිං හෙවත් හිස් මොල කියා දක්වා නිබේ.

4. කුමාර ප්‍රශ්නය

15. භාග්‍යවනුන් වහන්සේට සෞඛ්‍ය නම් ප්‍රාථමික කෙනෙක් විහ. නුවන් මූහුකුරා කිය හෙයින් සන් හටුරදු කළුණිම රහන්ප්‍රලයට පැමිණියහ. මුදුරජාණන් වහන්සේ උන්වහන්සේ ලටා ප්‍රශ්න විසිද්ධවා උපසම්පදුවට අවසර දෙනු පිණිස “එකං නාම කිං?” යන ආදි ප්‍රශ්න දශය ඇසු සේක. ඒ සියල්ලම උන් වහන්සේ විසඳු සේක. එම ප්‍රශ්න විසඳීමෙන්ම උන්වහන්සේ උපසම්පදුව ලැබුසේක.

16. ආහාර: මෙහි ආහාර ගබඳය ප්‍රතිඵල යන අනුයෙහි යෙදේ. ආහාරයේ සතර දෙනෙක් වෙන්. ඔවුනු නම්: කබලිංකාරාහාරය, එස්සාහාරය. මත්‍යාලෙනාහාරය, විකුණුනාහාරය යන මොටුහු වෙන්. ඔහා නමැති උපය ගනීනුයි කබලිංකාරය ආහාර නම්. සුඩ, දුඩ, උපෙස්සා යන වෙදනාවන් ගනීනුයි එස්සා ආහාර නම්. තුන් හටයෙහි ප්‍රතිසංඝිත ගනීනුයි

මතෙනාසංවේතනාව ආහාර නම්. පිළිසිදු ගත්තා කෙතෙකි නාම රුපය ගතිතුයි විශ්වැන්තය ආහාර නම්. (—සාරණ්ඩිපතිය)

17. නාමරුප: සත්ත්වයා නාමය හා රුපයෙන් යුක්තය. අරමුණ් කරා නැමෙන හෙයින් නාම නම්. සිදෙන බිඳෙන හෙයින් රුප නම්. සින හා සිතෙහි යෙදෙන වෙනසිකයන්හාට මෙති නාම යයි කියනු ලැබේ.
18. ඔවදනාවෝ: කුන්දෙන නම් පුබ (සෑප), දුබ (දුක්), උපෙක්ඩා (මදහන්) යන මොහු වෙන්.
19. අභියෘතවාණී: උබ සත්ත්ව, සමුද්‍ය සත්ත්ව, තිරේඛ සත්ත්ව, මාගි සත්ත්ව යන මොහු සත්තරදෙන වෙන්. (1) දක්ය, (2) දක් හටගැනීමය (රට හෙතුව නම් තාශණ්වය), (3) දක් වැළකීම නම්වූ තිෂ්ඨාණය, (4) දක් වැළකීමට හෙවත් නිවනට යත්තාවූ පිළිවෙතය යන මේ සතර දෙන නොපෙරුණු සංඝ්‍යීන්ම ඇත්තාවූ සවභාවයන් වන හෙයින් සත්ත්ව නම් වෙන්.
20. උපාදනක්ෂී: බකී (සකකී) යනු රාජිය, සමුහය යන අනියිය. දුඩිකොට අල්ලා ගැනීම උපාදන නම්. සකක්‍යෝ තාශණ්වෙන් හා දුෂ්චිරයන් අල්ලා ගැනීමට ගොදුරු වන බැවින් උපාදනසකක්‍යෝ සියනු ලැබෙන්. මෙබද උපාදනසකක්‍යෝ පස්දෙනෙක් වෙන්. ඔවුහු නම්: රුප, වෙදනා, සක්‍යා, සංඝ්‍යා, විශ්වැන්තය යන මොහුහු වෙන්. අපට අසේට පෙනෙන්නාවූ ගරීරය පස්ථී ආදි බාජුවලින් යුක්තවූ රුප සමුහයෙකි. මේ රුපය ක්‍රියා කරන්නාක් මෙන් පෙනෙන්නේ නාමය හෙවත් විනිහා වෙනසිකයන් වෙනයෙනි. ඒ නාමය අපේ අසේට නොපෙනේ. රුපය බාජුවලින් යුක්තවූක් මෙන් නාමයද බ්‍රිස්ඩාව-යන්ගෙන් යුක්තය. සිතෙහි හටගන්නාවූ එවැනි බ්‍රිස්ඩාවයන්හාට හෙවත් ගතිවලට වෙනසික ය සියනු ලැබේ. එවැනි වෙනසිකයෝ (52) දෙපන-සෙකි. එයින් අරමුණු රස විද්‍යාන්නාවූ වෙනසිකය ඔවදනා නම් වේ. ගොකියක් ඇතිවූ විට යමකුට අනිවත්තේ මෙකි වෙදනාවගේ එක් කොටසෙකි. අරමුණ් හැඳිනගන්නාවූ වෙනසිකය සක්‍යා නම්.

පලම් ද්‍රව්‍ය කැනීත්තා දෙවනුව හැඳින ගැනීමට හැකි වන්නේ මෙකි සංස්කෘතියෙන් බලයෙනි. වෙනතාව ප්‍රධාන කොට අශේෂ ඉතිරි වෛතියිකයෝ පහසුම (50) සංඛ්‍යාතයෝ නම් වෙන්. මෙකි සියලුම වෛතියික ඉපදීමට ආධාර වනුයේ විශ්වාස්‍යතා නම්. වෙදනා, සංස්කෘති, සංඛ්‍යාත, විශ්වාස්‍යතා යන සතරට ම නාමයයි කියනු ලැබේ.

21. ආයතන: රුපාදි අරමුණු ගන්නා දේරවු වූ තැන් ආයතන නම්. වක්‍රි (අස), සෞඛ (කන), සාණ (නාසය), ජීවිතා (දිව), කාය (අශේෂ), මෙනා (සිත), යන මොවුනු සදෙන ආයතනයෝ නම් වෙන්.
22. ගොජකඩිය: යනු සතර මාණී දැනාවලොබය කරන ආයී ගුවකයාහාට වුවමනා ද්‍රව්‍යව වැඹෙන් නොහොතු නැඳුවිගලයට උපකාර වූ හෙතු වැඹෙන් පවත්නා ධ්‍රියෝය යන අනුමිතිය. සත්‍ය, ධිමුවිවය, මේරිය, පිති, පස්ස්දේවි, සමාධි, උපෙක්ඩා, යන මොහු බොජකඩියෝ නම් වෙන්.
23. අභිය අව්‍යාචිකී මගි: කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරට සිටි හෙයින් හෝ ආයී භාවය සිදුකර දෙන හෙයින් හෝ සේවාන් අදාළ සතර ආයී එලයන් ලබා දෙන හෙයින් හෝ ආයී නම්වූ ගුණාඩා අවෝකින් යුත්තා වූ නිවන් කැමැන්තකු මිසින් එකාන්තයෙන් සේවිය යුතු වූ නිවන් අරමුණු කරන්නන් එය සේයා යනු ලබන බැවින් හෝ කෙලෙසුන් මුල් සිදිම් වැඹෙන් නසන්නාවූ පිළිවෙත අරිය අව්‍යාචිකී මගි නම්.
- සමම්දියි හෙවන් යහපත් දැකිමය, සමම්සංඝිතය හෙවන් යහපත් කළේපනාවය, සමම්වාවා හෙවන් යහපත් වවනය, සමම්කම්තන හෙවන් යහපත් ත්‍රියාය, සමම්ඇජ්‍යාව හෙවන් යහපත් දිවි පෙවනය, සමම්වායාම හෙවන් යහපත් උපන්සාය, සමම්සංඝිත හෙවන් යහපත් සිහිය, සමම්සමාධි හෙවන් යහපත් සමාධිය යන මොහු එක් අවදෙන වෙන්.
24. නව සන්නාවාසා: සත්‍යඩයන්ගේ ආචාරයෝ නවදෙහෙක් වෙන්, ඔවුනු නම්:— (1) නානානාසාහ නානානා-සංස්කීඩී. නානා ප්‍රකාර ගරිර ඇත්තාහුද පාචා ප්‍රකාර ප්‍රතිසංඝිත විතත ඇත්තාහුද වෙන්: මිනුප්‍රායන්

හා අනෙම් දෙමියන් හා විනිපාතිකයන් මෙති. මතුප්‍රයාන්හට නානා ප්‍රකාර ගරීරයෝ ඇත්තාහ; දෙදෙනෙක් සමාන රු සටහන් ඇත්තේ නොවෙන්. එයේම ඔවුනු අහෙතුක කුගල විපාක, විහෙතුක විපාක, ත්‍රිහෙතුක විපාක වශයෙන් නානා විඛ්‍ය ප්‍රතිසංස්ථිතිය ඇත්තාහුද වෙන්. සදිවස ලොකයෙහි ඇතෙම් දෙවියෝ තිල්පහි ආදි වණ් ඇත්තේ වෙන්; විහෙතුක, ත්‍රිහෙතුක විපාක වින්තයන්ගේ වශයෙන් පිළිසිදැන්නාහුද වෙන්.

උත්තර මානා යකිනි, පියවර මානා, බමෙගුනා, යන ආදි විනිපාතිකයෝ ව්‍යුයෙන්ද, ස්වභනින්ද, නානක ගරීර ඇතේ බැවින්ද, අහෙතුක කුගල විපාක, විහෙතුක විපාක, ස්‍රිගේතුක විපාක වින්තයන්ගේ වශයෙන් පිළිසිදැන්නා බැවින්ද නානභනකාය - නානභන - සස්කෘතී යන නම ලබනි.

(2) නානභනකාය එක්කන්ස්යේඩ්: නානාක් ගරීර ඇත්තේ සමාන ප්‍රතිසංස්ථිති ඇතියෝ. හින මධ්‍යම ප්‍රතිනි වශයෙන් හෙදවු ප්‍රථමඩ්‍යානය වඩා ප්‍රථමඩ්‍යාන බඩනලයෙහි උපදනා බූහපාරිසඳු, බූහම්පුරෝගිත්, මහා බූහ්ම යන බූහ්මයෝද, සනර අපායයෙහි උපදනා සහ්මයෝද මිට තිදුසුන් වෙන්. බූහ්මපාරිසජ්-සන්ගේ කායට වඩා බූහ්ම්පුරෝගිතයන්ගේ ද, බූහ්ම-පුරෝගිතයන්ගේ කායට වඩා මහා බූහ්මයන්ගේ ද කාය මහන් වේ. එහෙක් ඔවුනු සියල්ලෝම් ප්‍රථමඩ්‍යාන විපාක වින්තයෙන් පිළිසිදැන්නාහු වෙන්. තිරයෙහි උපදනා සන්නියෝද නානා ප්‍රකාර නානා ප්‍රමාණ ඇත්ත්මහාව ඇත්තාහු වෙන්. ඒ හැමගේ ප්‍රතිසංස්ථිත අකුගල විපාක අහෙතුක වින්තයෙන් වේ. එහෙයින් මේ දෙකොටස ම නානභනකාය එක්කන්ස්යේඩ් නම් වේ.

(3) එක්කන්ස්ය නානභනය්කේඩ්: සමාන ගරීර ඇතියෝ නානාක්ප්‍රතිසංස්ථිති වින්ත ඇතියෝ. විනියඩ්‍යාන බූහ්මකලයෙහි උපදනා පරින්තාග, අපමාණාහ, අභස්සර යන බූහ්මයෝ සම ප්‍රමාණ ගරීර ඇති බැවින්ද ද දෙවන හෝ තුන්වන ඩ්‍යානයෙන් විපාක වින්තයෙන් උපදනා බැවින්ද මේ සකිංචාවට ඇතුළන් වෙන්.

- (4) එකිනෙකාය එකිනෙසස්සේක්දී: සමාන කය හා සමාන ප්‍රතිසන්ධි විනත ඇතියේ. තාතියබෘත මූල්‍ය කළයෙහි උපග්‍රහණ, පරින්තනසුහ, ප්‍රහැකිණිණ යන මූල්‍යයේ සමාන කය ඇති බවින් ද, වනු එශ්චියෘත විපාක විනතයෙන් පිළිසඳ ගත්තා බවින් සමාන ප්‍රතිසන්ධි විනත ඇතිවන බවින් මේ සඩ්ප, වට ඇතුළත් වෙන්.
- (5) අසස්සේ මූල්‍ය කළය,
- (6) ආකාසන්දුවායනතාය,
- (7) විශ්වාසන්දුවායනතාය,
- (8) ආකිස්දුව්‍යන්දුයනතාය,
- (9) නෙවසස්දුතාවාසස්දුයතනය යන මොවුහු වෙන්.

25. අඩිග දැඟ නම් (1) සමාදිවිය, (2) සමාසඩ්පය, (3) සමාවාවාය, (4) සමාකම්පනාය, (5) සමාංආල්වය, (6) සමාවායාමය, (7) සමාසතිය, (8) සමාසලාධිය, (9) සමාස්දුණය, (10) සමාව්‍යුතිය යන මොවුහු වෙන්.

5. මගාමඩගල සුතුය

26. නිදුතාය: මනුෂයන් අකර මඩගල යනු කුමක්දුයි වාදයෙක් ඇතිවිය. අයෙක් අප්‍රායම දක්නා ඉහා දෙය මඩගල යයි කිහි. අතිමෙක් “පිරුණු” යන ආදි අප්‍රායම ඇසු ඉහා දෙය මඩගල යයි කිහි. සමහරෙක් එසේ නොව නාසය, දිව, කය යන ආදියෙන් විදිනාලද දෙය මඩගල යයි කිහි. මෙසේ දියි, සුත, මූත්‍ර මඩගල වශයෙන් තුන් කොටසකට පිරිස හිනා විය. දෙවිලොට දක්වාන් මේ මඩගල කෝලාහලය ගියේල. දෙවියේ යතුයා අනින් මෙය ජ්‍යෙෂ්ඨ. සක්දේවී නොමේ එක්තරා දේවතාවක් කැඳවා සැවැන්තුවර ජේත්වනාරාමයෙහි වැඩ වසන බුදුරජණන් වහන්සේ කරා ගොස් විවාරා දැන-ගත්තායි යැවි. එලෙසින් එම දේවතාවා රාත්‍රි හාගයෙහි අවුන් කාරණය සැලුකර සිටි විට බුදුරඳණේ මඩගල කාරණයන් අවනිසක් වදුලුහ.

27. මඩිලු: මෙලොට පරලොට යහපතට හෙතුවු කරුණු මඩගල නම්. මං යනු නිරයට නමෙකි. ග යනු ගමනාශීයෙහි වැට්ටි. ල යනු කපත්තා යන අනියි. එහෙයින් මඩගල යන්නෙන් නිරයට යන මග හරස්ව කපන හෙවන් වළක්වන (කරුණු) යන අනියෙක් ප්‍රකාශ වේ.

28. අන්තරාමාසණ්ඩි: දුසිල් වූ සින්සතන් කිලයෙහි පිහිටුවීම, සැදුහැ නැති සින්සතන් ප්‍රධායෙහි පිහිටුවීම, මසුරැවූ සින්සතන් ත්‍රාගයෙහි පිහිටුවීම, යන ආදි වෘයෙන් විනත සහයානය මතා කොට පිහිටුවීම මෙහි අදහස වේ.

29. ලොකඩමම: ලොකයෙහි පටන්නා බමියෝ (සුඩා-වයෝ). ඔවුනු නම්: ලාභ, අලාභ, යසි, අයසි, නිජි, පසංසා, සුබ. දුකඩ යන මොවුනු වෙන්.

30. ශමකුණ් සින්: මෙයින් රහතන් වහන්දේගේ විනතය අදහස් කරනු ලැබේ; රහතන්ගේ විනතය අඡල ලොක බමියන් කරන්කොටගෙන කම්පා නොවන බැවිනි.

31. ගෙහුම: කාම, හාම, දිඩි, අමිජ්‍යා, යන ඕස්සන්ගෙන් හෙවන් සැඩ පහරින් තිදහස් බැවින් ගෙහුම නම් වේ.

32. පරාප්‍රකනොමී: බකී, කිලෙස, අභිසංඝාර, දෙවපුතනමාර යන සිම් වැදුරුම් සතුරන්ගෙන් කිසිවකු එසින් නොපරදවන ලද යන අනීයි.

6. රත්න සූත්‍රය

33. තිදුනය: පෙර විසාලා මහනුවර වැසි නො වැසිමෙන් මහාදුර්තිස්සයෙක් උපන. ආහාර කිහිපිමෙන් බොහෝ දෙන මලුහ. මලුයිරරු ඒ මේ අත දමන්නට වන්හ. ඉන් නිකුත් දුෂීනිය හෙතුකොටගෙන රෝගයෙකුදු පැනිරියෙයි. වැසියන්ගේ මරණ එගුණ නිගුණ විය. අමනුෂ්‍යයෝ ද රස්වන්නට පටන්ගන්හ. මෙයේ විසාලා නුවර වැසියන්හට රෝග, අමනුෂ්‍ය, දුර්සිස්ස යන ත්‍රිමිත උපදුට උපන්නේය. ලිව්‍ය්‍රේරජ දරුවන් රස්ථි මේ ත්‍රිවිධ හය සංයිඳුවීම පිණිස බුදුරඳුන් වැඩිම කළහොත් මැනවැසි සිනා උන්වහන්දේ වෙත එළඹ ආරාධනා කොට බුදුනු වැඩමෙන ලදහ. බුදුරජාණන් වහන්දේ බොහෝ ගරු බුදුනු සහිතව වැඩිමකොට විසාලා මහනුවරට පිවිසි කෙනෙකිම මහ වැස්සෙක් වට. ඒ ඒ කැන්හි විසිර තුළු මල සිරරු වැසි වනුර පහරින් ඉවත ගසා ශියහ. අපිරිසුදු වාතය පිරිසුදු විය. ඉක්කිනි බුදුරජාණන් වහන්දේ තුවර දේරවුව සම්පයෙහි වැඩ සිට ආනජි සාම්‍රිරෝන් වහන්දේ අමතා “විසාලා නුවර වැසියන්ගේ ආරජ්‍යාව පිණිස මේ රත්න සූත්‍රය ඉගෙන ලිව්‍ය්‍රේරජාණන් වැසි තුවර හාන්පස

අංචිතිමින් පිරින් කරව”යි මේ රකන සූත්‍රය වඳුල හේක. අනුජ ස්ථානීරයන් වහන්සේ ඒ වඳුල පරිදි බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙන් පැන් ගෙන ඉසිමින් මූල්‍ය නුවර ඇවිද පිරින් දෙසා බුදුරජාණන් වහන්සේහා සඩ්සයා වැඩිහුන් සන්ථාගාර ගාලාවට පැමිණියහ. තෙරැන් වහන්සේ විසින් “යං කිස්ත්‍රි”යි වඳුල කෙනෙකීම කුණු කසල ගොඩ ආදි නො පිරිපුදු කැන්කි රඳි සිටි පෙර පලා නො ගිය යියු අමනුප්‍රයෝග පලා ගියහ.

34. බලි: යම් යම් මනුප්‍රයෝග විනුකම් කාඡට කම්මාදි-යෙන් දෙවනාරුපයන් කොට වෙනුය වාස්‍යාදීන් කරා එපුඩ දෙවියන් උදෙසා දහවල් බිලියම් කෙරෙන් ද, කාල පස්‍යාදීන්හි රාත්‍රියෙහි බිලියම් කෙරෙන් ද, ලාබන් ආදිය දී ආරස්සක දෙවනාවන් පටන් බඩලෝ වැසි දෙවියන් දක්වා පින් අනුමෝදන් කරලීම් වශයෙන් දහවල් බිලියම් කෙරෙන් ද, කුඩ නෑම්ම් පහන් මාලාකරවීම් මූල්‍ය ර බණ ඇසීම් ආදිය පවත්වා පින් පැමිණවීම් වශයෙන් ද ර බිලියම් කෙරෙන් ද, එංඩ බිලියම් යනු මෙහි අනිය. (-අව්‍යවාව)

35. රත්නය: රම්සාත්මියෙන් (අලිය පුතු අනියෙන්) නම් වේ. සංසාර සාගරය එතෙර කිරීමෙහි ඉතා එරි වන්නේය යන අනියෙන් “කා” නම් වේ. තමන් න ගියවුන් සුගනියට හා නිවනට නයනය (පැමිණවීම්) ත්‍යෙන්ය යන අනියෙන් “නා” නම් වේ. “ර” වූයෙන් හේමය, “කා” වූයෙන් හේමය, “නා” වූයෙන් හේමය, රත්න නම්.

“ර” නුවන්තියෙන් විසින් සින් ආලුවිය පුතු ගුණ ඇත්තාවූද, “කා” සසර දික් සපුරින් එතෙර ඒමෙහි ඉතා උපකාරවූද, “නා” තම, සරණ ගියවුන් සගමොක් මහට පමුණුවන්තාවූද, අනියෙන් රත්න හේමන් රන්න නම් වේ. තමද,

“විනතිකතා මහයක්ව
අනුලං දුලුහදසෙනා
අනෙමසනතපරහොග
රතනය කෙන පවුවත්”

යනු හෙයින් (1) දෙවි මතිපුන් විසින් ගරු බුහුමන් කරනලද බවය; (2) බොහෝ ඇගනා බවය; (3) අසමාන බවය;

(4) දුලබ දැකගැනීම් ඇති බවය; (5) උසස් වූ සත්‍යාචන් විසින් ප්‍රයෝගන ගත යුතු බවය යන මේ අනියන් කරණ-කොටගෙන ද රත්න යයි කියනු ලැබේ.

36. ආහාරනයේ සම්බිජය: මාගි ජචන විනතා විපියෙකි මාගි විනතාට අනනුරූප ම එලු විනතා ලැබෙන බැවින් මෙසේ කියනු ලැබේ. ධ්‍යාන සම්බිජෙකි විපාකය මරණීන් මතු ලැබෙන හේයින් ජට මෙසේ ව්‍යවහාර කරනු නො ලැබේ.

37. පුද්ගලයේ අවදෙන: සේවාන්, සේදුගැම්, අනගැම්, රහන් යන සතර මාගි සතර එලුට පැමිණියනු ආයති පුද්ගලයේ අවදෙන වෙන්.

38. යටකි අවදෙන යුගලු වශයෙන් ගත්කළ සතරදෙන වෙන්.

39. “ඉංඛඩිල: ඇනුම් තුවර හෝ පිටි තුවර හෝ නගර-රක්ෂාව පිණිස හෝ නගරාලධිකාරය පිණිස හෝ පිහිටුවන ලබා අවලුස්සාමි විශේෂයෙකි. එය ගබාලින් හෝ ගලින් හෝ කිහිරි ආදි හර ඇති දැඩුවකින් හෝ කොරෙනි. ආරක්ෂා පිණිස නම් තුවරන් පිටතන්, අලධිකාර පිණිස නම් ආද තුවරන් එය පිහිටුවනි. ගබාලින් කරනාන් මහ වූ කැණ යට සිට පදනම බැඳගෙනවුන් බිමින් මතුයෙකි අං කොට බැඳු සුඩාලෙප කොරෙනි හේවන් සුදු තුෂු කපලා කොරෙනි. යක්තිමන් ඇතුළු විසින් දෙදළින් ඇතුළු කළුන් නොසැලෙනාන් එකළුකීම එය මතාදේ සුෂ්ඨ පිරියම් කරන ලද්දේ යයි සලකනු ලැබේ. ගලින් නොදු හෝ ලියෙන් තැනු කෘෂින් මෙසේ මෙයින් අවදේ වෙනි. ඉදින් ඒ කෘෂි අවරියන් පමණ වෙනාන් සතර රියනක් පමණ වලෙකි බස්වා සතර රියනක් බිමින් මතුයෙකි ඉනිරි කොරෙනි. සෞලොජ් රියන් විසි රියන් වැම්වල වුවන් මේ නියායෙන් ම අඩක් පොලොව යට ද අඩක් බිමින් මතුයෙකි ද කොට හිඳුවනි. ඉංඛයා (ඇකුයා) හෝ කිලය (ස්‍යාමිය) මෙන් උස් වූ අවල වූ වැඩනුයි හෝ ඉන්දු වූ (අධිපති හේවන් ප්‍රධාන වූ) කිලය යනුයි හෝ ඉංඛකිල නම් වේ”. (- පැලිංගේ ශ්‍රී ව්‍යුත්ජන මහා නායක මාගිමියන් වහන්සේ.)

40. අවචන භවය: සේවාන් පුද්ගලයේ උඩින් පිරිසෙයින් ජාති සතක් උපදින්. අවචන වර තුපදනාභා: ජට පෙර නියනයෙන් රහන්ම් පිරිනිවන් පානා බැවිනි.

41. ජූජිත්‍රිනා: මට්ට මැරීම, පියා මැරීම, සංඝහෙද කිරීම, රහනන් මැරීම, බුද්ධන්ගේ ලේ සේලිම, නියන මිථ්‍යාදූෂිතය, යන මේ සමඳන ඔඩුරික පාපයේ නම් වෙන්.
42. ගම් පහන: සන්ථාගාර යාලාවෙහි නිවි එකෙනෙකිම නිවි ගියාවූ පහනක් පෙන්වා ලෙසේ වදුලහ.
43. අවසාන ගාරා තුන: කජාගතයන් වහන්සේ මේ සූත්‍රය වදුරා නිම කළ පසු එක්න්හි රැස්ව සිටි ගකු දිවස රජ තෙමේ “න්‍රිචිඛ රත්නයෙහි ගුණ වනුමින් කජාගතයන් වහන්සේ තුවර වැසියන්හට සෙන් කළහ. මා විසිනුද තුවර වැසියන්ගේ යහපත පිණිස රත්නයෙහි ගුණ පිළිබඳ යමක් කිය සූත්‍රය”යි සිනා අවසාන ගාරා කියේය.

මේ සූත්‍රය භාග්‍යවනුන් වහන්සේ පිළිවෙශින් සන් දිනක්ම වදුලහ. බොහෝ දෙනෙක් සෝවාන් ආදි එලයනට පැමිණියහ.

7. නිරෝකුචිඛ සූත්‍රය

4. නිදනය: මින් දෙ අනුකාපකල පෙර සූත්‍රය නම් බුද්ධදුන් කළ සමහරෙක් කුපිතවූ සිතින් බුද්ධරුදුන් ප්‍රමුඛ මහ සහනට දෙන දනට අන්තරාය කොට තමනුන් කා දන්සැල් ගිනි තබාවා මහ අකුසල් කොට මිය ගොස් නිරයෙහි උපන්හ. නිරයෙන් නිරයෙහි ඉපදී ක්‍රාන්ක බුද්ධරුදුන් කළ ජ්‍රේනයෝ ව උපන්හ එකළ බොහෝ මත්‍යායයෝ දන්දී ඒ පින් මියගිය නැයනට අනුමෝදන් කරවනි. ඒ හෙතුවෙන් බ්‍රහ්ම සුවපන් වන්නාහ. මේ දැක මේ ජ්‍රේනයෝ ද බුද්ධරුදුන් කරා එමු මිනින් අපිද මෙලඟ සම්පන් ලබනෙමූද්”යි ඇසුහ. “මතු ගොතම බුද්ධරුදුන් කළ ලැබේය”යි අසා සනුවූ වූහ. එසේ අප ගොතම බුද්ධරුදුන් ලේ පහළුම් සහන් පිරිවරා රජගහ තුවරට වැකි කළ බිම්බිසාර මහරජ තෙමේ මහදන් දින. මෙකළ යටකි ජ්‍රේනයෝ මෙහි ඉපදී “අපගේ නැයා අපට දැන් දැන් පින් දේය”යි සිනා සිරියහ. එහෙන් “භාග්‍යවනුන් වහන්සේ අද රි කොත්තෙන වැඩ සිතින්නාභුද්”යි රජ සිතමින් සිටි හෙයින් එසේ පින් දීමට නොහැකිවිය. ජ්‍රේනයෝ සිය බලාපොරොන්තුව හිස් වූ හෙයින් රාත්‍රි රජ්‍රේන්

නිවෙසෙහි බිජකරු ගබදයක් පැවත්වූහ. උදාසන රජ පිතිද බිජපාන් ව බුදුරඳුන් කරා ගොස් හෙය සැලී කෙලේය. එම්ට බුදුරජාණන් වහන්සේ කාරණය පහද දුන්හ. “එසේ නම් අද දුනහොත් ලැබේදු”යි රජ ඇසි. “එසේය මහරජ”යි බුදුරඳහු වදුලිහ. ඉක්විනි බුදුරඳන් ප්‍රමුඛ මහා සංඝයාට ආරාධනා කොට මාලිගයට වැඩිමටා දන්දී “මේ පින් ඒ නෑයනට වේවා”යි පින් අනුමෝදන්ව එකකොළකීම සුවපන් වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දන් වලද නිමට, රජහට මේ නිරෝකුණිඩ සූත්‍රය දෙශනා කළහ. “නිරෝකුණිඩ” යනු හින්හින්ගි පිටන් තැන්හි යන අසියිය.

45. සිංහාවකා නම් මාහී සකියයයි. සකී ගබදයෙන් සතරම් සන්දිය ගැනුණු බැවින් මේයින් තුන්ම් සන්දිය ගැනේ.
46. සක්‍රී සරං, සිය ගෙදර: පෙර නෑයන්ගේ ගෙයද, ස්වාමී භාවයෙන් පෙර තමන් විසු ගෙය ද යන මේ දෙ තැනුමට සිය ගෙදර යන අදහසින් එන්. (—අව්‍යා)
47. සිය ගෙදර: පෙර කළ නෑයක්වූ තිමිසර රජුන් තිවසට සිය ගෙදර යන අදහසින් පැමිණි බැවි හැඟවීමට පළමු ගාථාව වදුලිහ.
48. ඔවුන් පෙර කළ අකුළල කම්පියාගේ දරුණු භාවය හැඟවීමට දෙවන ගාථාව වදුලිහ.
49. ප්‍රේන විෂයයෙහි උපන් නෑයේ වෙනුවෙන් රජු විසින් දෙනුලද දුනයට ප්‍රංශා කෙරෙමින් තුන්වන සහ සතරවන ගාථා වදුලිහ.
50. ප්‍රේන විෂයයෙහි උපන් නෑයේ පින් අනුමෝදන්වී සැපතට පැමිණ සනුවූ වෙමින් මෙසේ පස්වන ගාථාවෙන් සුන් කළහ.
51. ප්‍රේන විෂයයෙහි වෙළෙඳම් ආදි රජ්‍යාවක් නැති බවන් ඔවුන් මෙයින් දෙනුලද දෙයකින් යැපෙන බවන් හැඟවීමට සවන ගාථාව වදුලිහ.

8. නිධි කරුණ සූත්‍රය

52. නිදානය:- බොහෝ සම්පන් ඇති ප්‍රධානන් කෙලෙසි ප්‍රත්‍යායෙක් සැවැන්නුවර සිටියේය. හෙනෙමේ එක් දීනක් බුදුරඳන් ප්‍රමුඛ මහා සංඝයාට දන් දෙන්නේ රජහට මූදල් මුවමෙනාම් රජ් සම්මුඛත්මව පැමිණෙන්නයි පණීවුබියක් ලැබේ, සැදුහායෙන් දන් දෙමින් සිටි හෙනෙමේ “යට පුරුෂය, පසුව එන්නෙම්. දන් මම නිධානයක් කැන්පන් කරමින් සිටිමි” සිදුනයාහට කියේය. ඉක්කිනි තාවාගනයන් වහන්සේ දන් වලඹ නිමව, එම දානමය පුරුෂය කළුය පරමාච්චී වශයෙන් නිධානයක් යයි දක්වනු පිණීස මේ සූත්‍රය වදුල යේක.

53. නිධානයෝ වනාහි සතර වැදුරුම් වෙන්:— එවර, ජඩිම, අඩිකසම, අනුගාමික යන මොවුනු වෙන්.

පොලොවෙහිවූ හෝ අහසේහිවූ හෝ යම් රන් රිදි හෝ මූනු මැණික්වෙද, වතු කුමුරු ආදි යම් නියෝලවූ වස්තුවක් වෙද, ඒ හැම එවර නිධි නිමි. දැයිදස් ඇත් අස් ගට මකිසාදී ගම්මාගමනයෙන් පුක්කිවූ යම් වස්තුවක් වෙද ඒ හැම ජඩිම නිධි නිමි. තමන් උගන් විශු කිල්ප කළුනකාදිය තමන්ගේ ගරීරාවයවයක් මෙන් ඇන්මහාවය පිළිබඳව පවත්නා බැවේන් අඩිකසම නිධි නැමි. දන්දීම්, සිල් රැකිම්, භාවනා කිරීම් යන ආදි පුරුෂය කළුයෝ තමා හා කැටුව ඒ ඒ තැනට ගොස් ඉත්ති එල දෙන්නාක් මෙන් පවත්නා හෙයින් අනුගාමික නිධි නැමි වේ.

54. සංයමා: සමාධියට මේ නමෙකි. (—අවුවා)

55. දැමා: ප්‍රජාවට මේ නමෙකි. (—අවුවා)

56. ගවනිය: පිදියයුතු හෙයින් වෙනිය නම්. වෙනෙය තෙවැදුරුම් වේ. එනම්: පරිනොග වෙනිය, උදෙස්සිකා වෙනිය, සංඝා වෙනිය යනුයි. බෝරුකා පැමිනොග වෙනිය නම්. බාහු නිදන් කොට තුළු දැඟැල සංඝා වෙනිය නම්. ඇතැම්විට සංඝා වෙනිය සාර්ථකා ගවනිය නමින්ද ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

පටිස්මිහිද (පිළිසිකියා) සතරෙකි. එනම් බමම (පෙල), අභ්‍ය (නෝරැම), නිරැනත් (නිරැනතිය), පටිහාණ (යටකි තුනම) වැටහිම යනුයි.

9. කරණීය මෙනක සූත්‍රය

57. ගිදුනය:- භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැට්ටෝ නුවර වැඩවසන සමයෙහි පන්සියයක් පමණ හිසුෂු බුදුරදුන්ගෙන් කමටහන් ගෙන වස්වසනු එන්ස සප්පාය සේහස්නක් සෞය යන්නාහු එක්තරා රම්ස ආරණ්‍ය සුම්හාගයකට පැමිනියහ. එහි නොපසුබව තියනියෙන් යුක්තව රැක් මූල් කරා එළඹ භාවනා කරනට පරින්ගන්හ. සිල්වන් හිසුෂුන්ගේ තේරසින් තුවුවාවු තේරස් අඟි වෘෂ්ම දේවතාවෝ තමන් තමන්ගේ විමතින් බැසි කටර කලුක්හි මුන්වහන්සේලා යෙද්දෙනු හෝ දි සිතමින් දරුවන් ගෙන තිබුනාට හැසිරෙනි. පෙර වස් එළඹයාවු හිසුෂුන් තුන්මසක් වෙසෙන බව දැන හිසුෂුන් භයගන්වා නෙරපන අදහසින් නොයෙක් රු මටින් බිජකරා හඩු උපද්‍රවමින් මේ ආදි වශයෙන් නොයෙක් උපකුම යෙදුහ. ඒ හෙතුවෙන් හිසුෂුහු භාවනා කරනට නොහැකිව වෙන සෙනසුනක් ලබන එන්ස බුදුරදුන් සම්පාදට යැමිව තික්මුණාහ. එසේ බුදුරදුන් වෙත පැමිණ පවත් සැලකු කල්හි මිට වඩා සූදිස් තැනක් ඔවුනට නොමැති බැවින් එනැඟටම පෙරල යන්නායි වදුරා පිරිනක් වශයෙන්ද කමටහනක් වශයෙන් මේ කරණීය මෙනක සූත්‍රය වදුලා.

මෙනකා: හැම සතුන් කෙරෙහි සිත මාදු කෙරේනුයි මෙනකා නම්. මිතුරකුගේ ගුණය හෙවත් මිතුරකුගේ බව යනුද අනියියි. පොදු ලොකයාහට හිත සුව එළඹවන අදහස් මෙත්ති නම්.

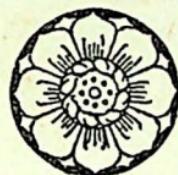
58. උජ්-සූජ්: අභ්‍ය බැවින් උජ් නම් වේ. ඇමායාලි බැවින් සූජ් නම් වේ. කාය වම් වඩා දෙක තැනි තිමෙන් උජ් නම් වේ. මනො වඩාය නැති තිමෙන් සූජ් නම් වේ. තමා කෙරෙහි නැතිගුණ පහළ නොකිරී උජ් නම්. නැති ගුණයෙන් උපන් ලාභය නො ඉවසීම සූජ් නම්.

59. කටපුනු දේ ප්‍රථම කොට දක්වා නො කටපුන්නද (තුන් වන) ගාථාඩියෙන් ප්‍රකාශ කොට කෙටින් මෙත් වඩන පිළිවෙළ දක්වන්නට මේ ගාථාව වදුලා.

60. ගෙ තක්මි පාණ: මෙනැන් සිටපුද්ගලයන් එකිනෙකා ගෙන විස්තර වශයෙන් මෙත් වඩන පිළිවෙළ දක්වා තිබේ.

61. ක්‍රිස්‍තා යනු බිජවන හෙයින් කෙලෙස් ඇති සත්‍ය දාචාවරා යනුයෙන් සහිතවූ, කෙලෙස් නැති රහස්‍ය දැනෙන්. තස යනු නැණියා ඇති බිජ ඇති අයට නමෙකි. එචාවර යනු නැසුවාවූ බාහ්මේන්සා තමැති ගමන් ඇති රහනන්හට නමෙකි.
62. හුතා යනු හටගන්කාභු වෙනි. රහනන්හට මේ නමෙකි: නැවන හටගැනීමක් නැති බැවති.
63. සමහුවෙසි යනු නැවත ඉපදීම සෞයන්කාභු වෙනි. සේව්වාන් මහ පල, සේදැමි මහ පල, අනැගැමි මහ පල රහන් මහ යන මිට පැමිණි සත් වැදුරුම් ගෙස්ස්‍යා පුද්ගලයන්හට හා පාථග්‍රනයන්හට මේ නමෙකි: ප්‍රතිඵල නොකරනුද සංයෝගන ඇති බැවින් නැවත ඉපදීම සෞයන හෙයිනි. නොයෙක් අණ්ඩිජ ජලාබුජ සත්ත්වෙයේ යම්තාක් බිජුවට හා දලාබුවෙන් පිට නො වෙන් ද, ඒනාක් සමාවෙසි නම් වෙන්. යම් කිලෙක්ගි එයින් බිජ වුවාභුද ගුත් නම් වෙන්. සංසේදජ ඔපපාතිකයෝ වනාති ප්‍රථම වින්තස්ජනයෙහි සමාවෙසි නම් වෙන්. දෙවන වින්තස්ජනයෙහි පටන් ගුත් නම් වෙන්.
64. බ්‍රහාරෝසනාය පරිසසක්කුදාය කියුවනු තැනැ බ්‍රහාරෝසනා පරිසසක්කුදායී ගාලා බණිතය පිණිස යොදු තිබේ.
65. මෙන් වඩන පරිදි දක්වා ඇවැඩින් හෝ දුකක් අනුන්හට නො පැතිම් වශයෙන් මේ සවන ගාලාව වදුලුහ.
66. ප්‍රමාණ රණිත සත්ත්වෙයන් කෙරෙති පැවැත්තිය යුතු හෙයින් “අපරිමාත්මක”යි කියනු ලැබේ.
67. සිතින් පමණක් නොව ක්‍රියාවෙන් ද මෙන් වඩන පිළිවෙළ දක්වා උපමා වශයෙන් දුක්මිම පිණිස මේ සත්වන ගාලාව වදුලුහ.
68. උඩං, උඩි. මෙයින් අරුප හටය ගැනේ; හටාගුය දක්වාද යන අමියි.
69. අභ්‍යා, ගඩ: මෙයින් කාම හටය ගැනේ; අවිවිය දක්වාද යන අමියි.

70. න්‍යැලියා, සරස, මැද: මෙයින් රුපහවය ගැනේ; සෙසු දිසාවන් ද යන අඩිය.
71. මෙකි මෙත්‍රි භාවනාව හැම ඉරියවිටෙකි ම පැවැත්වීය පූඛ බව දැක්වීමට මේ ගාථාව වදුලය.
72. දිවේෂීං: මෙත්‍රි භාවනාවට අරමුණ සන්කීර්ණ බැවින් ආතම දැශ්වියට සම්පූර්ණ බව සලකා මෙයේ වදුලය.
73. සිලවා: ලොකොතනර හිලයෙන් පූක්තව.
74. දූෂ්‍යනෙනා: සේවාන් මාගියෙහි වූ සම්බන්ධුත්වී තම් දැඩින-යෙන් පූක්තව.
75. කාමෙසු විශෙෂයා: අනාගාමි මාගියෙන් සියලු කාමනාත්-තාව නසා යන අඩිය.
76. අනාගාමීඩු මරණීන් මතු ගුද්‍යාවාසයෙහි උපදනාහ. නැවත පිළිසිද ගැනීමට මිනිස් ලොවට නො එති.

බුද්ධකථා උපග්‍රන්ථයේ දේවන කොටස

II. නුමිවකියේ සාරාංශය හා අමුවාචිකා

II. ත්‍රිපිටක සාරාංශය හා අවුවාචිකා

බූදුරජාණන් වහන්සේ මේසින් පන්සාලිස් (45) වසක් මූල්‍යීල්ලෙහි සත්ත්වයන් කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් වදුලා වූ බ්‍රිය බුබඩු නම් වේ.

දරානුයි (=රැසුලානුයි) බ්‍රිය නම් වේ, ශේවන් පයසීප්තිය සතින් නවලෝකොනාර ශ්‍රී සඩ්මිය නෙමේ එ් එ් බ්‍රියට සුදිසු පරිදීදෙන් පිළිපදනාවූ සත්ත්වයන් සතර අවායෙනිද, සංසාර දුබයෙනිද ශේෂිය නොදී උපුදින හෙයින් බ්‍රිය නම් වේ.

නවලෝකොනාර බ්‍රිය යනු සේවන්ස් (=ජ්‍යාත්‍යාචනා) මහ යෑ, සේදගැමී (=ඇජ්ජාදාගැමී) මහ යෑ, අනගැමී (=අනාගැමී) මහ යෑ, රහන් (=අරහනා) මහ යෑ, යන සතර මහ හා සේවන්ස් පල යෑ, සේදගැමී පල යෑ, අනගැමී පල යෑ, රහන් පල යෑ යන සතර පල ද, නිවනා (=නිබ්බානා) දුයි යන නවදෙනාය.

පයසීප්තිය යනු කටටි ද යන්: නිතොර ම පුහුණු කටපුනු වූ ගුණ ඇති බැවින් පයසීප්ති නම් වේ. ශේෂුහන, ගෙයන, වෙය්චාභිරණ, ගාථා, උදුන, ඉත්තිලුහනකා, ජාත්‍යකා, අඩුහුක බම්ම, වදලුල යයි අඩු වශයෙන් නව්‍යීඩ වේ.

මෙකි හෙදය පාලියෙහි නොයෙක් තැන්වල සඳහන් ව තිබෙන බැවින් මෙය ඉනා පුරාණ බව පෙනේ. බුඩ කාල-යෙහි එම හෙදය පැවතින්.

පයසීප්ති බ්‍රිය වූකලි මිනය, සූත්‍ර, අභිඛුණ යයි වශයෙන් ද න්‍රිමිඩ වේ.

I. මිනය පිටකාය වනාගි පෙන්ස් පසේකින් පුක්චය.

මුදුහු නම්:-

විහාරිය:	i. පාරාජක පාලි	සහ හිකුණී
	ii. පාවකිය පාලි	
බක්ක:	iii. මහාවයා පාලි	විහාරිය
	iv. වූලලවය පාලි	
	v. පරිවාර පාලි	

යනුයි.

ඡාසනය බොහෝ කළේ පවත්නා පිළිස යම් යම් කරුණු අරහය මහන මෙහෙන්න් පිළිබඳව පනවන ලද ශික්ෂාපද ප්‍රජාත්නී විනය කම් ආදිය විනය පිටකයෙන් ප්‍රකාශ මේ. මෙයේ නොකට යුතුය යන ආදි වැයෙන් තියෙළ එක් පැනෙන බැවින් රට “ආණා දෙසනා” ය යි කියනු ලැබේ.

II. යුතු පිටකයද පොන් පසේකින් යුත්තය.

එනම්:-

- i. දික නිකාය
- ii. මඟ්‍යීම නිකාය
- iii. සංපුර්‍ය නිකාය
- iv. අඩුගුනතර නිකාය
- v. මුද්‍යක නිකාය යනුයි.

මුද්‍යක නිකාය වූකලී පොන් පස්ලොසේකින් යුත්තය. ගෙන්නිය සහ පෙටකාපදෙසය ඇතුළට 17 කි.

එනම්:-

1. මුද්‍යකපාඨ
2. බම්පද
3. උදුන
4. ඉතිවිත්තක
5. සුතත්තිපාත
6. විමානවස්තු
7. පෙනවස්තු
8. පෙරගාථා
9. පෙරිගාථා
10. ජාතක
11. නිදෙස
 - (i) මහානිදෙස
 - (ii) වුලුනිදෙස
12. පරිසම්භිදුමග
13. අපදුන
 - (i) පෙරාපදුන
 - (ii) පෙරි අපදුන
14. මුඩ්‍යවෘත්තය
15. වරියාපිටක

යනු යි.

සූත්‍ර පිටකය වනාහි නොයෙක් රෝගයනට තියම කොට නිබෙන බෙහෙන් සිවිච්‍ර පොකක් වැනිය. ඒ ඒ පුද්‍යාලයන්ගේ මරිකයට සුඩුසු පරිදි පොදු ජනයාහාට අවබෝධවන ලෙස සාමාන්‍ය කාලාච්චවහාරය නො ඉක්මවා, දේශනා කරන ලද අවවාදුන්වීන සූත්‍ර උපමා, කාලා, ගාලා, ආදිය එහි ඇතුළන් වේ. මහා ජනයාගේ සම්මත කාලාච්චන් පවත්වන ලද හේඛින් රේට “වොහාර දෙසනා” ය දි කියනු ලැබේ.

III. අනිවෘත් පිටකය ප්‍රකරණ සක්‍රීඛනය.

අනුම්:-

- i. බම්මසංඝණීප්‍රකරණ
- ii. විහඹගප්‍රකරණ
- iii. කාලාච්චප්‍රකරණ
- iv. පුගෙලපක්ෂිස්ථානීප්‍රකරණ
- v. බාහුකාලාප්‍රකරණ
- vi. යමකප්‍රකරණ
- vii. පට්චානප්‍රකරණ

යනු දි.

සියලුම දේවල් වෙන් වෙන් කොට බොදු දක්වන ලද සිපුම් වූ ද, ගැහුරාවූ ද බ්‍රිතයේ අනිවෘත්පිටකයෙහි දක්වනට ලැබෙන්. එහි විනා, වෙනසිකා, රුප, ණබ්බනා, යන පරමාන්තීයන් විසාරකොට නිබෙන හේඛින් රේට “පරමන්-දෙසනා” ය දි කියනු ලැබේ.

ග්‍රෑන වශයෙන් බලකහොඳු බුඩ්ඩීම් මේස් පොක් එක් නිසේකින් (31) යුක්ක බව පෙනේ. ප්‍රමාණ වශයෙන් ක්‍රිස්තියානි බිජිබලයට වඩා එකොලොඳු වරක් පමණ විජාලයකි සිලකනු ලැබේ.

ත්‍රිපිටක සාරාංශය

I. විනය පිටකය

- i. පාරාජීකා පාලී: සතර පාරාජීකා, කෙලෙස් සඩිකාඳී-සේස, අනියන දෙදෙනා, තිස්සි පවිත්‍ර තිස් යන හිසු ප්‍රාති-මෙස්සෑයට අයන් ශිස්සාපද 49 ක් හා නිදුන මෙහි ඇතුළන් වේ.

ii. පාචිනි පාලී: මෙහි දෙසැන්තෑ (72) පාචිනි, සතර පාචිදෙසනිය, සයානු (96) සෞඛ්‍යා, අධිකරණසම්පූර්ණ සත යන හිසුප්‍රතිමෝ, සෞඛ්‍යයට අයන් ඉතිරි 179 ක් සික්පද, හික්වුණි මිහුඩියට ආනුළත් පාරාජීකා සහර, සංඝාදිසෞජ දේශය, තිස්සිප්‍රවිති නිස, පාචිනි 166, පාචිදෙසනිය අට, සෞඛ්‍යා, අධිකරණ සම්පූර්ණ සත හා එහි නිදාන ආනුළත් වේ.

iii. මහාවගා පාලී: (1) පැමිදි උපසම්පද ආදිය දක්වන මහාබංශික, (2) “පෝය සිරිම” පිළිබඳ උපෝසථකඩිනික, (3) වස් එංජිම් පිළිබඳ වයසුපනායිකකඩිනික, (4) වස් පවාරණය පිළිබඳ පවාරණකඩිනික, (5) උපාහනසේනාසනාදිය පිළිබඳ වමෙකඩිනික, (6) බෙහෙන් ආහාර ආදිය පිළිබඳ හෙසරුකඩිනික, (7) කාධින පිළිබඳ කාධිනාකඩිනික, (8) පිවුරු පිළිබඳ මිවරකඩිනික, (9) විනය කම් පිළිබඳ වමෙපෙෂකඩිනික, (10) සංඝාදි පිළිබඳ කොසලිකඩිනික යන බඩිකා දේශයකින් දුක්කාය.

iv. ප්‍රිලු වගා පාලී: (1) කමෙකඩිනික, (2) පරිවාසි-සකඩිනික, (3) සල්ලිව්‍යකඩිනික, (4) සමථකඩිනික, (5) බුද්ධක-වන්දුකඩිනික, (6) සේනා, සනකඩිනික, (7) සංඝාදිකඩිනික, (8) වතනකඩිනික, (9) පානිලෝකඩිනික, (10) හික්වු-නිකඩිනික, (11) පැහැලසංඝාදිනිය විස්තර වන පසුව්‍යසනිකකඩිනික, (12) මිනිය සංඝාදිනිය විසාර වන සනන්සනිකකඩිනික යන බඩිකා දේශලාසේකින් දුක්කානු වේ.

v. පැමිවාර පාලී ඇතු යට කි ග්‍රන්ඩන්ගි අඩංගු කරුණු ප්‍රකාශ විසර්ජනා වශයෙන් සංග්‍රහ කරන ලද්දකි. මෙය අනිවාර්ය සංඝාදිනිය මෙන් “විනය, පී සංඝාදිනියක්ය” සි කිය යුතිය.

II. සූත්‍ර පිටපත

i. දිගු නිකාය*

1. සිලකඩි වගා, 2. මහාවගා, 3. පාචික වගා හි වගීනුයෙකින් මේ නිකාය සංගාහීතය.

* වහා ත්‍රිපිටකයෙහි මෙය “දිගුගම සූත්‍ර” නමින් හඳුන්වනු ලැබේ. පෙනෙනු පානෙහා සම්පූර්ණ පූත්‍ර එහි සංඝාදිනිය පි තාත.

II. i. 1. සිලක්ඩි වගෙනෝ සූත්‍ර

- (1) බ්‍රහමජාල සූත්‍ර: වූල ශිල, මධ්‍යම ශිල, මහා ශිල හා දෙසැටක් මිත්‍යාදුල්වී මෙහි ඇතුළන් වේ.
- (2) සාම්ඝ්‍යා එල සූත්‍ර: අරාසන් රජතුමා, බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්නට පැමිණී මිට උන්වහන්සේ විදුල පරිදි ගුම්ණාවගෙනි එල විස්තර වගෙන් මෙහි පැනේ.
- (3) අම්බඩ සූත්‍ර: ජාතිය පිළිබඳ අම්බ ඒහියා හා ඇති වූ විවෘතයෙකි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගිහි පරම්පරාවට අයන් ඔස්සාක රජතුමා ගැන ද මෙහි සඳහන් වේ.
- (4) ගෞණාදණි සූත්‍ර: තියම බ්‍රහමනය කටුද යනු සොං දණ්ඩ බමුණා හා ඇති වූ කථාවකි.
- (5) කුටදහන සූත්‍ර: බිලි පුද ගැන කුටදහන බමුණු සමඟ ඇති වූ කථාවකි.
- (6) මහාලි සූත්‍ර: දිව්‍යරාප දැකිනය හා දිව්‍යභාවිද ප්‍රවත්තය පිළිබඳ මහාලි හා සමඟ ඇති වූ කථාවකි. ආප්‍රවස්සකර යුතු මිට උන්වහන් සඳහන් වේ.
- (7) ජාලිය සූත්‍ර: ජ්‍යවයන් හේම ද, ගරිරයන් හේම ද, නොහොත් ජ්‍යවය අනෙකෙක් ද ගරිරය අනෙකෙක් ද යන ප්‍රයනා පිළිබඳ දෙගනාවකි.
- (8) නිස්සාප සිහනාද සූත්‍ර: අවෙල පරිවාරක කාක්ෂප-යන් හා රුස්සාත්වාත්තිය පිළිබඳ ඇති වූ කථාවකි.
- (9) ගොඩිපාද සූත්‍ර: ගොඩිපාදයන් හා සමඟ ඇතුමය පිළිබඳ ඇති වූ විවෘතයෙකි.
- (10) සූහ සූත්‍ර: ආනාඥ සත්විරයන් වහන්සේ විසින් බුදුන් පරිනිලි නොබෝ කළකින් සූහ මාණවකයා හට ශිල, සමාධී, ප්‍රඡ මිසාර කිරීම් වගෙන් කරන ලද දෙගනාවකි.
- (11) ගොවබත සූත්‍ර: ගොවබත නම් ගැහපනී ප්‍රත්‍යුෂෙක් බුදුරදුන් කරා එලඹ සිසුවක් ලබා “සෑධිප්‍රාතිහායනීයක් දක්වන්නා” සි බුදුරදුන්ගෙන් අයද සිටියේ ය. එට අවසර නොදී යාචි ප්‍රාතිහායනී, ආදෙශනා ප්‍රාතිහායනී, අනුග්‍යනී ප්‍රාතිහායනී යන ප්‍රාතිහායනී තුනක් නිලෙන බවක් ඉත් පළමු දෙකට වඩා උන්වහන් වූ ද කමන් වහන්සේට අනිමත වූ ද තුන්

වන ප්‍රාතිභායී විසුර කොට වදුලදේක්. පැහක් මිසාද ගැනීමට හිසුවක් මහාමහා කරා හිය බව විසුර වන ප්‍රවතක් ද මෙහි ප්‍රකාශ වේ.

(12) ලොඹිවම සූත්‍ර: ලොඹිවම නම් බමුණු සමඟ ඔහුට පහළ වූ මිලයාදාලියක් පිළිබඳ ඇති වූ කථාවකි.

(13) ගක්ඩ්‍ර සූත්‍ර: ඉලෝදයෙහි තිපුණු බව බුහමානුහාවය පිළිස පවත්නා මායිය නොවන බව දක්වා බුඩ්‍රානුකුලට බුහමලොකගාම් මායිය කුමක් දුයි විසුර සිරීම.

II. i. 2. මහා වගායේ සූත්‍ර

(14) මහාපදන සූත්‍ර: මිපස්සී ආදි පෙර එසු බුදුවරහන් සහාලගේ හා තෙලු වහන්සේ ගේ ජාති, ගොනු, ආසු, බොධි, ආච්චි පුළු, ප්‍රාවක සූත්‍රාපාත්‍ර, උපස්ථායක, මාතා, පිතා පරිවෙෂදාදය හා මිපස්සී බුඩ්‍රා එරිතය ප්‍රකාශනයි.

(15) මහා නිදන සූත්‍ර: පටිවත්සමුප්‍රාදය පිළිබඳ මනා විසුරයක් මෙහි දැක්වෙයි.

(16) මහා පහිතිල්‍යාන සූත්‍ර: බුදුරජානන් වහන්සේගේ අනතිම කාලයේදී සිදු වූ වැදගත් කරුණු, පරිතිවන් පැම, ආදුහනය, බාතු බෙදුදීම යන ආදිය ප්‍රකාශනයි.

(17) මහා අදයන සූත්‍ර: පරිතිල්‍යාන මස්දුකයෙහි වැඩ ගෙවී කළ දෙගනාවකි. බේසක් කළ මහා අදයන තම් සක්තිති රජ ව සම්පන් ලන් පරිදි ද, කුදිනාර, රාජබානිය පිරිතිවිමට සුදුසු පරිදි ද, සංස්කාර බම්පන් ගේ අනිත්‍යතාව ද, තිවන් ලැබීමේ උතුම් බව ද මෙහි ප්‍රකාශනයි.

(18) ජනව්‍යන සූත්‍ර: නාදික ගම් වැසියනට කළ දෙගනාවකි. ජනව්‍යන දෙවුප්‍රන්තුගේ ගුණ වැණුම් ද, සනන් කුමරු, බිජරදහුගේ ගුණ වැණුම් ද, සනන් කුමාර බඩ රදය, චෙව්‍යමුණු මහ රජය, ජනව්‍යන දෙවුප්‍රන්ය යන උතුමන් අකර පැවතී කථාව බුදුරදන් වෙතින් අසාදුනාගන් ආනාඥ සාම්රියන් වහන්සේ සිව් පිරිස් මැද ප්‍රකාශ කිරීම යන ආදිය ප්‍රකාශනයි.

(19) මහා ගණවීඛ සූත්‍ර: දෙව් ලොට සූඩ්‍රී, නම් දිවය සහාවෙහි ප්‍රිය ගුණ වැණු බවන්, සනංකුලාර නම් බුහමයා ද එහි අවුන් මහා ගොවීඛ නම් ප්‍රරෝගින බමුණුහුගේ කථා,

වසුව සි බවත්, පසුව සිංහ නම ගෙවී දූෂ්චරණය කළ යුතු කර, පැමිණ සාලකියිම හා එම යෝග පිළි ගෙවීම යුතු මූහුණයා තමන් වහන්යේ බවත් බුදුරෝහන් තුළමෙන් වැඳුරුම්.

(20) මහා සමය පුහන: සිඩුල් වහන් නුතර මින් පිළියා ඇතුළත් මුදුරජාණන් වහන්යේ පන්සියයෙන් ගෙනන් එන්ඩ්ස් පිළි වැඩවාසය සිරිම. දස දහසක් ලේඛන් තිබුණු ඇති ප්‍රතිඵල ප්‍රතිඵල එහි රැස්මීම. ගුබාවාසික වූ ආයි මුහුණයා සිටි ඇතුළත් එහි පැමිණ වෙන වෙන ම ගාවාව බැගින් සිටි, දෙපැන්තුවයා නම් ද වෙති ප්‍රකාශනයි.

(21) සකකා පණ්ඩ සුහන: බුදුරජාණන් විභාගයේ උග්‍ර නුවර ඉංජිනුල ගුහාවෙහි වැඩ වෘෂය කරන සිංහයි සංස්කීර්ණ දිව්‍ය දැනුව, පළමුකොට අවුන් බුදුරදුන් විඳු පැවතා, ගැඹු අවසර ගන් පසු ගැනුදෙවෙනුයා පැමිණ ප්‍රති දැනුවා සිංහයි හා ධ්‍රිමිදෙශනාවසානයෙහි ඔහුට බැඩිවැඳුස පත්‍ර එමි.

(22) මහාස්ථාපතියාන පුහන: එකා සහනමියි පම් ඉදු කායාතුපස්‍යනා, වේදනාතුපස්‍යනා, විතනාතුපස්‍යනා, විම්හිතුපස්‍යනා සහ සතර සත්‍යාචනයින් තෙවෙනු වැඩි ප්‍රකාශනයා.

(23) පාකාසි පුහන: සාමාර සාමාජිය මින් යෝධීරුවෙන් වහන්සේ විභින් පාකාසි නම් රාජනාස්‍යයෙන් පරලුණියා ගැනීමේ සන මිශ්‍යාදුම්විය දරලීම එන්සි කළ දෙකුණාවෙහි. දුස්සීන් රජනුමා මිසැද්වු හැරපියා හේරාවින් සරණ දැම් හා මිරිණින් මතු දෙවි ලේඛන ඉපදිම. ගැම්පානි නම් හේර සෙහෙයුන් එහි වැඩ තතු විමසීම.

II. i. 3. පාමික වගාච්‍ය පුහන

(24) පාමික පුහන: ඉඩිපාලිහාරිය හා දැනුවනුදා ගොන දැක්වීම හේතුකොටගෙන පුහනකාංතා නම් මිශ්‍යාධි පුහන ගොනයට කළකිරී බුදුරදුන් හැර යුම්.

(25) උඩ්මිබඩික සිහනාද පුහන: උඩ්මිබඩික හා දේශීලියෙන් පරිවාරකාරුමයෙහිදී ගිංග්‍රෑසි නම් පරිවාරකාරු හා සමහ අනී වූ මිවාදයෙකි. මේන් දෙවාදුරීම සහා මිස්කර වේ.

(26) වකකවකන් සිහාද සූත්‍ර: දැඩු තන්මේ සක්මින් රජුගුණේ සපාච්චක් මෙහි පැනෝ. ගුණධීම් පිරිහෙන් පිරිහෙන් ආයු පිරිහෙන බවන් ගුණධීම් දියුණු වෙන් දියුණු වෙන් ආයු දියුණුවන බවන් ප්‍රකාශනය. ඔම්මෙනු බොධිසත්ත්වයන්ගේ පහළ එම ගැන ද විසාරයක් සඳහන් වේ.

(27) අගණකෘත සූත්‍ර: ස්ථානිය, බ්‍රාහමණ, ගෙවාය, ගුදු යන වන්හේද ඇති තීමට හෙතු හා ලොකය හටගන් පරිදි මෙහි සාමාන්‍යයන් විසාර වේ.

(28) සම්පාදනිය සූත්‍ර: ගාරිපුතු රහනන් වහන්සේ බුදුරඳන් කර, පැමිණ බුදුරජණන් වහන්සේ කෙරෙහි තමන් වහන්සේගේ ප්‍රසන්නාතාවය කරුණු සහිතව ප්‍රකාශ කිරීම. කාලාච්චි එම බණිය නිකොරම පාගේ දෙසන්නා යි බුදුරජණන් වහන්සේ පිළින් සැලිසුන් රහනන් වහන්සේට ඇරඟනා කිරීම.

(29) පාෂාදිය සූත්‍ර: නිගණ්ඩිනාත ප්‍රත්‍යාගේ මරණය පැමිබඳ ප්‍රවත්ත බුජ සාමණෝරයන් පිළින් සැලකිරීම. බුදුරජණන් වහන්සේ නියම අනියම ගාසනාවරයා කවරේද, බණිය කවරේද, ප්‍රාවකයා කවරේදු යි විසාර කිරීම.

(30) ලක්ඩණ සූත්‍ර: දෙනිස් මහා ප්‍රරාප ලක්ෂණ ලැබීමට හෙතු කවරේදු යි මෙහි ප්‍රකාශනයයි.

(31) සිගාලොවාද සූත්‍ර: සිගාල නම් ගාහපනි ප්‍රත්‍යාග දෙසනාලද ගිහි විනය මෙහි විසාර වේ.

(32) ආවානාචිය සූත්‍ර: සතර වරම් රජ දරුවන් අවුන් යස්සයන්ගෙන් ආරස්සාච්චාච්චක් වහයෙන් මේ ඇවානාචිය බුදුරජ්‍යනට කැළ කිරීම. එය බුදුරජ්‍ය පිළින් හිසුන්හට ඉගෙනීමට නියම කිරීම.

(33) සඩිජිනි සූත්‍ර: පාවානුවර මල්ල රජදරුවන්ගේ උඩිවකා නම් අහිනව සංසාරයට බුදුරජ්‍යන් ප්‍රමුඛ සඩිජියා වැඩිම කරීම, ප්‍රථමයෙන් බුදුරඳන් දම් දෙසා, සැලිසුන් රහනන් වහන්සේට දම් දෙසිමට නියම කිරීම. එක නම් කුමක්දුයි පටන් ගෙන දැය නම් කුමක්දුයි දක්වා විස්තර දෙනාච්චක් කිරීම. මෙහි දෙනා, කුමය “ප්‍රගාල පස්සුන්ති” යෙහි පැනෙන කුමයට සම්බන්ධ සම්බන්ධයි.

(34) දැසුනතර සූත්‍රනාහ: එක දෙක වශයෙන් දැඟ දක්වා, බම දැක්කයක් යාරීපුත්‍ර රහනන් වහන්සේ විසින් දැක්වීම. (යට කි සුඩුරන් මෙයන් “සල්, සති වැදින්ගේ” අනිධිම ප්‍රජා සයෙන් එකකට සම්හයය ඇමහර ප්‍රඩුවන්ගේ වතයකි.)

II. ii. මඟකීම නිකාය

මඟකීම නිකාය* වහා, හි ප්‍රශ්නය බම කොඩාසයන්ගෙන් යුතු බම සාගරයෙකි. වහි පසලොසකින් හා මධ්‍යම සුත්‍ර 152 කින් සමන්විතය.

II. ii. 1. මූල පජියාය වගා

(1) මූල පජියාය සූත්‍රනාහ: උගන් මදයෙන් මන් වූ ත්‍රිවේද-පාරප්‍රාප්තක බ්‍රාහ්මණවංශික හිස්සුන් 500 ක් නමකට දෙසන ලද ගැහුරු දෙශනාවකි. දෙශනාවසාහයෙහි හිස්සුන්ගේ සහුව ප්‍රකාශ නොකළ එකම සුත්‍රය මෙය වේ.

(2) සබාජව සූත්‍රනාහ: සියලු ආශ්‍රාවයන් ප්‍රහිණ කරන සප්තාකාරය මෙහි ප්‍රකාශනයි.

(3) බමමද්‍යාද සූත්‍රනාහ: ආම්පයට නොව බම්යට උරුමක් කාරයන් තිමට තිස්සුන්හට අවවාද කිරීම.

(4) හය ගොරව සූත්‍රනාහ: වනයෙහි ඇතිවන බිය හා එහැම මැඩ බුදු වූ පරිදි මෙහි පැනේ.

(5) අක්බිජන සූත්‍රනාහ: කෙලෙස් පිළිබඳ සැඹුන් රහනන් වහන්සේ හා මූගලන් රහනන් වහන්සේ අනර ඇති වූ කථාවකි.

(6) ආක්බිජ්‍යා සූත්‍රනාහ: මහජ්‍ය විසින් කැමැති විය යුතු කුමක් දැනි මෙහි විසකර වේ.

(7) වංශුපම සූත්‍රනාහ: කිලිටි සින කිලිටි වසනුයකට උපමා-කොට කරන ලද දේශනාවකි.

(8) සලුලකා සූත්‍රනාහ: මිත්‍යාදුෂටින්ගේ ප්‍රහාණවිධිය මෙහි ප්‍රකාශ වේ.

(9) සම්මදිඩි සූත්‍රනාහ: සම්සක් දැජ්‍රීක පිළිබඳ හිස්සුන්හට සැඹුන් රහනන් වහන්සේ විසින් පවත්වන ලද දෙශනාවකි.

(10) සතිපට්ඩාන සූත්‍රනාහ: සතර සතිපට්ඩානයන්ගේ විසනරයෙකි.

*මෙය එන න්‍රිපිටකයෙහි “මාධ්‍යමාගම සුත්‍ර”හි හඳුන්වනු ලැබේ.

II. ii. 2. සිභනාද වගේ

(11) ව්‍යුල සිභනාද සූත්‍ර: වතුර්චිඛ ප්‍රමෝෂයන් මුඩි ගාසනයෙහිම විද්‍යාමාන බවන් මෙයින් අනු වූ වාදයන්හි එබදු ප්‍රමෝෂයන් තැංකි බවන් ප්‍රකාශිතයි.

(12) මහා සිභනාද සූත්‍ර: සස්නේන් පරිඛාගිර වූ තෙශාධි කිලී සූත්‍රක්‍රියාත්මක නම් ලිව්‍යවිප්‍රාන්‍යාගේ සාමාජික අරභයා කරුණ ගත්‍යන් වහන්සේ මිසින් කළින් වහන්සේගේ ගුණ ප්‍රකාශ කෙරෙමින් සැලිසුන් රහතන් වහන්සේට පැවත්වූ වූ දෙගතාවයි.

(13) මහා දුක්‍රාක්‍රියාත්මක සූත්‍ර: කාමයන් ගේ ආවාදා, ආදිනව, නිස්සරණාදිය ප්‍රකාශිතයි.

(14) ව්‍යුල දුක්‍රාක්‍රියාත්මක සූත්‍ර: තොකි ද කාමාදිනව හා නිගණීයන්ගේ අයථා ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශිතයි.

(15) අනුමාන සූත්‍ර: මූල්‍යන් තෙරැන් වහන්සේ මිසින් හිස්සුන්හට කරන ලද අනුජාසනාවකි.

(16) වෙනෙක්විල සූත්‍ර: සිනු පිළිබඳ උල් (වෙනෙක්විල) පසක් හා පිනු පිළිබඳ බන්ධන (වෙනෙක්වින්ඩ) පසක් යන ආදිය විසාර වේ.

(17) වින්පන් සූත්‍ර: වන පෙදෙස්හි සෙනසුනෙහි වෘෂය කටසුනු අන්දම ප්‍රකාශ වේ.

(18) මධ්‍යමිකා සූත්‍ර: උදුරජාණන් වහන්සේ බිමිය සැකෙවින් දෙගතා කිරීම. එය ක්‍රමවාන රහතන් වහන්සේ මිසාර කිරීම.

(19) ගෙබ, විනකක සූත්‍ර: න්‍රිමිඛ අකුළ විනකීයන්ගේ අදිනව හා න්‍රිමිඛ කුළ විනකීයන්ගේ අනුසක් මෙහි දුක්වේ.

(20) විනකක සණ්ඩාන සූත්‍ර: අකුළ විනකීයන් පහකිරීමට කුම පසක් මෙහි දුක් වේ.

II. ii. 3. ඔහමම වගේ

(21) කක්‍රාවුපම සූත්‍ර: කියනකට උපම, කොට දෙසන ලද සූත්‍රයෙකි. දෙදුඩු කියනෙකින් අය පසග කැපුවන් කෝප නොවී සිරීමට අවවාද කිරීම. . .

(22) අලෙද්දුම සූත්‍ර: අපියට නැමුණු තුළ ප්‍රාග්ධන දුරලිම. නො මතාව ගන්නා ලද බෑංච ගැඹුම උස්සා අල්වන්නාක් වැනිය. බලිය පැහැරකටද උස්සා ගොඩ යුතු දක්වා තිබේ.

(23) වම්බිං සූත්‍ර: දේවනාවක් පැමිණ ගෝ කෘෂිකීම දුම් දමිනු, දුටු, කාගයෙහි දුර්ලෙන ආදියක් ගැන සැංස්ක්‍රියා සුළු රෙහුවන් වහන්සේ තිබාය. එම ආදිය ඇඟියෝ උපමාකාට භාජාගෙන් වහන්සේ විසින් දේශනා දේශනා තිබේ.

(24) පෙම්ඩිං සූත්‍ර: ප්‍රාණී රැහැන් විභාගීකුරු ගුණ භාජාගෙන් වහන්සේගේ ත්‍රි මුඛෙන්න ම දාය සුදුමුත්‍ර රහනන් වහන්සේ උන් වහන්සේ හමුවිමෙම තිබීම ගතාව දෙශනා වහන්සේ අනර අභි වූ බ්‍රිත් කාජාවකි. ගැන විශ්වාස මෙහි ප්‍රකාශනයයි.

(25) නිවාස සූත්‍ර: මාරයා ව්‍යුකලි මුවන් ප්‍රාග්ධන අල්වා, ගැනීම පිණීස නිවාස නාණ වපුරන ගොට්ටිකාජුට් සමානය.

(26) අභියප්පියෙසන් සූත්‍ර: ආයුධයෙහිඡන් භා අභායනීපයෙහිඡන්ය. බොෂතුන්ගේ අනිතිල්කුමන්ය පටන් බුඩිනිය දක්වා ද විස්තරයක් මෙති පැනේ.

(27) වූල ගැනීපැමදුපම සූත්‍ර: හස්ති පදයකට උපමාකාට ගොට දෙසන ලද සුනුරෝකි. හිසුපුනිපදව මෙති විසාර වේ.

(28) මතා, ගැනීපැමදුපම සූත්‍ර: හස්ති පදයෙහි වහාමාගෙන් ගේ දියලුම අඩි ආනුළන් වන බව දක්වා සැමිලුන් රහනන් වහන්සේ විසින් පවත්වන ලද දෙශනාවකි.

(29) මතා සාරෝපම සූත්‍ර: දෙමිදන් හේරුන් වහන්සේ සපුන් ගැර වැඩිකළේ යන්නට ප්‍රථම, ප්‍රාග්ධන සැංස්ක්‍රිත දෙසන දක්වා ද සුනුරෝකි. යස ඉසුරු, කිල, සම්බි, පස්ක්‍රාභිජුදිය එහිවෙළින් ගසකා අනු ගොල, පනුරු, සිලිය හා එලය සමානය. ගසකා හරය මෙන් යාසන මුහුවයෙහියෙහි සාරය නම් අඩින් එල විමුක්තිය ම වේ.

(30) වූල සාරෝපම සූත්‍ර: පෙර කි සුනුර මෙන් ගසකා අරවුවකට උපමාකාට ගොට දෙසන ලද සුනුරෝකි. මෙති යටකි කරුණු හා රුපාවටර අරුපාවටර බ්‍රාන, නිරෝබ සමාජනකි යන ආදිය ප්‍රකාශනයි.

II. ii. 4. මහා සම්බාධ වගේ

(31) ප්‍රිඥ ගොඩිඩි පුනා: අනුරුධ, නැඹිය, කිවිතිල යන රහන් වහන්සේ තුන් නම් හා කථාගනයන් වහන්සේ අතර උන්වහන්සේලාගේ සාමාඛ්‍ය විවරණාදිය පිළිබඳ ඇතිව් බම් කථාවකි.

(32) මහා ගොඩිඩි පුනා: ආනඟ, රෝතු, අනුරුධ, මහාක්‍රියාප, මමාගෙලුලාන, සාරිපුත්‍ර යන රහන් වහන්සේ ගොඩිඩි සාලුවනය කොහොමාන වන්නේ කෙසේ දැනී තමතමන් වහන්සේගේ අදහස් ප්‍රකාශ කිරීම.

(33) මහා ගොඩාලකී පුනා: මේ සස්නේගි දියුණු වන්නට අසමන් මහන් තෙමේ ගට සම්භාය, පරිහරණය කරන්නට අසමඟ් අඩිග එකොලොසේකින් පුන් අපැංකික ගොපල්ලකු වැනිය. දියුණු වන්නට සමන් මහන් තෙමේ ගට සම්භාය, පරිහරණය කරන්නට සමන් අඩිග එකොලො-සේකින් පුන් පැංකින ගොපල්ලකු වැනිය.

(34) ප්‍රිඥ ගොඩාලකී පුනා: කථාගනයන් වහන්සේ ගඩිග, නම් නදී නිරයෙකි වැඩ වසන සමයෙහි පිටි ගලාබස්නා ගහ දැක පෙර එහි දේ මෝඩ ගොපල්ලකු නිසා, බොහෝ ගණන් ගට සම්භාය දුකුට පන් පරිදිද, තුවණානී ගොපල්ලකු නිසා, බොහෝ ගණන් ගට සම්භාය පුවපන් වූ පරිදිද දැක එය අනේදාතපතනය කොට ගෙන මේ පුරාය දෙසනාලදී.

(35) ප්‍රිඥ සම්බාධ පුනා: කථාගනයන් වහන්සේ හා සම්බාධ නම් බලුණු සමඟ පසුවසකනුයා පිළිබඳ ඇතිව් විවාදයෙකි.

(36) මහා සම්බාධ පුනා: කායනාවනා, විතත්‍යාවනා-ගේ විසර, බොධිසත්‍යන්ගේ පැමිදිමිම, දුෂ්කරත්තිය, බුඩ්ඩිය ප්‍රතිලාභය යන ආදිය ප්‍රකාශනයි.

(37) ප්‍රිඥ කණ්ඩාසඩිය පුනා: ගකුද, අමුණ් කෙපමණ්-කින් ලහන් තෙමේ කාම්ත්‍යාස්‍ය සංඝ්‍යාත නිම්‍යාස්‍ය නිම්නි-කොටසෙන කෙලෙසුන්ගේ මිදේදැය ප්‍රශ්න කිරීම.

(38) මහා කණ්ඩාසඩිය පුනා: විස්දුදුණය හවයෙන් හටයට උන්පත්තිවශයෙන් සැරිසරන්ගේ ය යි සාක් නම් හිසුපුගේ දුම්නය පහකිරීම.

(39) මහා අස්සපුර සූජන: ගුමණ්හාවය සිදුකරන එම හා බ්‍රාහ්මණ්හාවය පිදුකරන බ්‍රිතෝයේ මෙහි ප්‍රකාශනය.

(40) ව්‍යුල අස්සපුර සූජන: ගුමණයකුගේ යහපත් කුම්බව මෙහි ප්‍රකාශනයි.

II. ii. 5. ව්‍යුල යමක වගග

(41) සාම්බැංචා සූජන: සාල නම් බමුණුම වසන - වුන්හට දැඟතියෙකි ඉපදිමට හා සූජනියෙකි ඉපදිමට හේව සටටර් දුන් වැදුම්.

(42) පෙරසුජ්ජා සූජන: ඒ බ්‍රිතිය ම වෙරසුජ්ජා වැසියෙන් දෙසීම්.

(43) මහා පෙදලල සූජන: සැහිපුන් රහජන් ව්‍යුහයෙන් විනිශ්චිත මහා පෙන්වා, විනිශ්චිත රහනන් වහන්සේට් පැවැත් ඇතුළු වැඩිහිටියා විසාර ව්‍යුහයෙන් දෙනුයා: සිටිම්.

(44) ව්‍යුල පෙදලල සූජන: බිමමදිජ්‍යා: යම් එකා වේශෙන්සේන් ව්‍යුහන්සේගෙන් ගිහිකල ස්ථාපිතයෙන් උග්‍රාධියා එළුසට පන් විභාජා: නම් උපාසන පැය පැවැත් ඇතුළු අඩු අඩු ඇඩීම්. ඉස්විති ඒ බ්‍රිති දෙනෙන්ට තිරින් ගෙවා නො විශිෂ්ට සිංහුන්න් අනුරෙන් බමමදිජ්‍යා, වේශෙන්සේන් ව්‍යුහයෙන් ලුණු පැවත් එනඳු තනතුර, දීම්.

(45) ව්‍යුල බිම යම්දාන සූජන: වේශෙන්සේන් පෙන් දනා ගතයෙහි දුබ පිපාක අයි ගල් සංඛ්‍යාදාන, උග්‍රාධියා දැක් වූ දනා ගතයෙහි දුබ පිපාක අයි ගල් සංඛ්‍යාදාන විනිම්හයෙහි දක් ත්‍රි දනා ගතයෙහි දැන වේදය ඇත් එම් සම්දානය, විනිම්හයෙහි ගාය ත්‍රි අභ්‍යාග්‍යාදාන් ඇත් පෙන් අයි විම සම්දානය ගත ගතර විදුලිම එම් සංඛ්‍යාදාන විනි ප්‍රකාශනයන්.

(46) මහා එමම යම්දාන සූජන: දැන් මෙහි ආස්ථාවාලින්දානයෙහි ගැඹුම්.

(47) පෙනෙන සූජන: ගතයාද ගතයාද ගතයාද සංඛ්‍යාදාන ඇත් ගත ගත මිශ්‍යාදානය ගතයාද.

(48) ගොංඩලිය තුනා: ගතයාද ගතයාද ගතයාද සංඛ්‍යාදාන ගොංඩලිය මිශ්‍යාදාන ගතයාද.

(49) බුහුම හිමණනීය සුභතා: බුහුමන්තාවය නිහෘයයයි මිසයදිවා ගන් බස බුහුම දමනය මෙහි ප්‍රකාශනයි.

(50) මාර ක්‍රිජ්‍යා සුභතා: මාරයා මූල්‍යාලි රහනන් වහන්සේගේ කුස තුළ පිවිසීම හේතුකොටගෙන මාරයාට ක්‍රිජ්‍යානාව පෙර කළේක තමන් වහන්සේ ද දැසී මාරව උපන් බව ප්‍රකාශ කිරීම.

II. ii. 6. ගහපති වගෙ

(51) සාඝරක සුභතා: පෙස්ස නම් ඇත් ගොවීවකු හා ක්‍රිජ්‍යා නම් පරිවාරකයකු මූදුරුදුන් දැකිමට පැමිණිම්. සතර සහිපටියානාන් කළීන් කළ ගිහියනට ද රැකිය හැකි බව දෙසා සිව් වැදුරුම් පුද්ගලයන් ගැන පෙස්සහා දෙසීම.

(52) අයිංස තාගර සුභතා: අයිංස තාගර වැසි දියම නම් ගාහපතියාට ආනන්ද සහිතිරයන් වහන්සේ අමතා මාරයන් ගැන කළ දෙනෙනාවකි.

(53) සෙබ සුභතා: කිමුල්වන් නුවර ගාස්තයන් මිසින් කරවන ලද අහිනට සඩාගාර ගාලාවට මූදුරුදුන් ප්‍රතිඵල මහා සංස්කෘතාවීම් වැඩිමිම්. මූදුරුදුන් පළමුකොට දමිදෙසා ආනන්ද මිරියන් වහන්සේට දමි දෙසීමට තියම කිරීම. උන්වහන්සේ යස්ස ප්‍රතිපදුව ගැන විස්තර කිරීම.

(54) පොකුලිය සුභතා: පොකුලිය නම් ගාහපතියෙක් ද පෙරට වහන් හා ජ්‍යෙෂ්ඨක් දරමින් අංශීයිමින් ගොස් මූදුරුදුන් සම්පයට පැමිණ ගාහපති වාදයන් ආමනුළුණය කිරීම කරණකොට ගෙන කුපිතිමිම. ඉක්තිනි ලෞකික ව්‍යවහාරයන් ආයති විනයෝගී මූල්‍ය සිද්ධාකාර තත්ත්වයන් වහන්සේ මියින් දැක්වීම. මෙහි පස්වකාමාදිනට ද ප්‍රකාශනයි.

(55) ජීංස සුභතා: දුන දුන තමන් වහන්සේ උදෙසා මරන ලද සහුන්ගේ මස තත්ත්වයන් වහන්සේ අනුහාව-කරනයේකු යි ගන වැඩනය සැලැසුම් ද දි ජීංස නම් වෛශ්‍යවරයා පිළිවාසීම. එසේ දම්ඩු කියනෙන් එය මූසාවක් බව වඳුරා ත්‍රිකොටිපාරිග්‍රැඩ් මාංසය ගැන විස්තර කිරීම.

(56) උපාලි සුභතා: තත්ත්ව ධ්‍යුත්‍යා පැනෙන සම්පූර්ණ නිදහස් ප්‍රකාශවන සැලකිය සුතු සුතු පෙක්. උපාලි නම් නිගණයනාන් ප්‍රත්‍යාගේ ප්‍රභාන ප්‍රභාන ප්‍රභාන මූසාවකයකු මූදුරුදුන් කරා.

පැමිණ දම් අසා පැහැදි බුඩ බිමිය වාලද ගැඹීම්. (යෝදු සිවු මිසින් එකෙනෙකිම ගොඩා කියන ලද මුදුදුන් නියුත් ඇ, මෙහි ප්‍රකාශනිය.

(57) සාස්කාරවත්තික සූත්‍ර: ගෝචුනය යමාදා දි සූත්‍රානු නම් නවුසේක් ද, සුනබවුහය සමාධන වූ යෙනාය ඇම් කවුසේක් ද බුදරදන් කරා පැමිණ ඔවුන්ගේ මිතු ජාතිය ගෙන ඇයිම. කඩාගනුයන් වහන්සේ එය ප්‍රකාශ කොට කැමිය ගෙන වියාර කිරීම. ඉක්වින් ප්‍රණාන් නියරණ ගා ති. සෙනිය පැමිදිම් රහන් එම්.

(58) අභා රාජුමාර සූත්‍ර: නිගණයනාතදුනුය කඩාගනුයන් වහන්සේ සම්හ ඔදමිදන් තෙරෙන් වහන්ද නිමිනි කොටගෙන වාද කරනව ආඟරාජ කුමාරයා ගැඹීම්. වාදුවසානයෙහි නිසරණ ගන උපාසකයකු එම්.

(59) බිහු බඳනිය සූත්‍ර: කාමසුබය පටන් උඩනොඛට ප්‍රණීතනර සුබයන් දක්වමින් නිරෝධිසමාපත්ති සුබය දක්වා විසාර කිරීම්.

(60) අපණණක සූත්‍ර: අපණණක හෙවන් ක්විරදි විෂය මෙහි දෙශිතයි. අහෙතු වාදය, උවෙෂද වාදය යන අදිස ද ප්‍රකාශනයි.

II. ii. 7. හිකුතු වගක

(61) අම්බලවික රාභුජලාවාද සූත්‍ර: රාභුජ සාමීණි-රුන් වහන්සේට මිහිතවටවන් බොරු නොකියන්හා මි කඩාගනුයන් වහන්සේ අවවාද කිරීම. නොදු භරක දෙක වෙසේසා දුනාගන්නා පරිදි විස්තර කිරීම.

(62) මහා රාභුජලාවාද සූත්‍ර: රාභුජ සාමීණිරුන් වහන්සේ කඩාගනුයන් වහන්සේගේ හා කමන් වහන්සේගේ රාජය ගෙන දිනමින් මන්ත්‍රීම හේඛුකොටගෙන පෘථිවියකුවිය ගෙන හාවනා කිරීමට අවවාද කිරීම. පසුව ආභාජාජාස්වයි අභ්‍යුත් කොට තවන් හාවනා කිපයක් ටේජර කිරීම්.

(63) ව්‍යු මාලුබිකා සූත්‍ර: ආයුමෙන් මාලුයිකාප්පු පැමි සිජුව ලේඛය ගාසින ද අභායන ද යන ආදි වෙශයෙන් මොජ්‍යයට හෙතු නොවන ප්‍රගත කිපයක් එසා එන් එව පිළිතුරු තුදුන් ගොන් ගිහි බිවට පැමිණෙන බිවට ප්‍රකාශන්වීම්.

ඡැලු ප්‍රයායන්ට පිළිතුරු දීමට ප්‍රතිඵ්‍යුත්ක් දී නොමැති බවත් නිම්ජනය ලැබීමට සේ උපකාර නොවන බවත් ව්‍යුස්ස්‍යන් දෙනා කර තුළෙන බවත් වැදුරිම.

(64) මකා මාලුඩික්‍රියා සූත්‍ර: පසුව්විඩ් ඔරුමකාගිය සූත්‍රයා-ජනයන් විස්තර කොට දෙනා කිරීම.

(65) හද්දලි සූත්‍ර: තථාගතයන් වහන්සේ එකාසන හෝරනයෙහි අනුසර් දැක්වීම. හද්දලි සාම්ප්‍රදායන් වහන්සේ එය රැකිමට නොහැකිව කිම. පසුව කමන් වහන්සේගේ වරද පිළිගෙන තථාගතයන් වහන්සේගෙන් අවවාද ලබා ගැනීම.

(66) ලුවුකිඩිකාපම සූත්‍ර: විකාර හෝරනයෙන් වැළැකි-මෙන් සිදුවන යහපත ගැන අදහසේක් අනීමි උදාසී සාම්ප්‍රදායන් වහන්සේ තථාගතයන් වහන්සේට සැලකීම්. එය නීමිනි කොටගෙන ලුවුකිඩිකාපමාව ආදි උපමාවන් ගෙනහැර පාමින් උතුම් දෙනාවක් පැවත්වීම.

(67) ව්‍යුම සූත්‍ර: සැලිසුන් මුගලන් රහනන් වහන්සේ දෙනාම ප්‍රමුඛ කොට පන්සියෙක් පමණ හිසුන් මුදරදුන් දැකිමට පැමිණ දෙනසුන් පැනවීම ආදි වගයෙන් භා නොවාසික හිසුන් යා සනුවු සාම්වි කථා කිරීම හේතුකොටගෙන ද මහා ගබ්දයක් ගට ගැනීම. එය තථාගතයන් වහන්සේට ඇසි එහි නො සිට යුමට නීයමකිරීම. නැවත හිසුන් එහි පැමින් පසු හය සතරක් ගැන දෙනා කිරීම.

(68) නළක්පාන සූත්‍ර: තථාගතයන් වහන්සේ අනුරූප ආදි රහනන් වහන්සේ සන්නමකගෙන් ක්වරහෙයකින් හිමි ගෙය හැරපිය, ගාසින මුහුම්වයීයකින් ආලුම් කරනු ලැබේදු පිළිපිසීම.

(69) ගුලියානි සූත්‍ර: ආරණ්‍යක ගුලියානි නම් හිසුව අරහය, ආරණ්‍යක හිසුවකට ඇතිවිය යුතු අංග ගැන සැලිසුන් රහනන් වහන්සේ විසාර කිරීම.

(70) කිවාගිඩ් සූත්‍ර: රාත්‍රි හෝරනයෙන් වැළැකිම පිළිස දෙනා කිරීම. උගතොහාගම්මුන්ත ආදි පුද්ගලයන් සන්දෙනා ගැන විසාර කිරීම.

II. ii. 8. පරිඛාපන වගේ

(71) තෙවැනු වචනගොනනා සූත්‍රය: තුරාගත්තාන් වහන්සේ වචනගොනනා නම් පරිඛාපකයාගේ ආරාමයට පැමිණි අසන්ලද ප්‍රශ්නයකට පිළිනුරු වශයෙන් තමන් වහන්සේට පුළුවෙනිව,- සානුසම්බිඳුනය, දිව්‍ය ව්‍යුත්‍ය හා ආගුවස්සයකරඳුනය තිබෙන බැවින් “තෙවැනු” ය යි වැදුරිම.

(72) අගකී වචනගොනනා සූත්‍රය: වචනගොනනා පරිඛාපකයා බුදුරදුන් කරා පැමිණ මාලුවිකා සූත්‍රයෙහි දැක්වූ පරිදි ලොකය බාස්‍යන්ද යන ආදි අවසානාක ප්‍රශ්නයන් ඇසීම.

(73) මහාවචනගොනනා සූත්‍රය: වචනගොනනා නම් පරිඛා- ජකයා බුදුරදුන් කරා පැමිණ සැකෙවින් කුගලාකුජලය ගෙන දෙයනා කිරීමට ආරාධනා කිරීම.

(74) දිජනව සූත්‍රය: දිජනව නම් පරිඛාපකයා බුදුරදුන් කරා පැමිණ තමන්ගේ දැමීමේක් ගෙන ප්‍රකාශ කිරීම. තුරාගත්තාන් වහන්සේ බහුව දම් දෙසීම. සැකීසුන් රහනන් වහන්සේ එය අසා රහන් පළයට පැමිණීම.

(75) මාගංඩිය සූත්‍රය: මාගංඩිය නම් පරිඛාපකයා හාරවාප නම් බ්‍රූණා ඉදිරියෙහි තුරාගත්තාන් වහන්සේට දෙස් නැගීම. එය තුරාගත්තාන් වහන්සේ දිවකනින් අසා එක් වැඩිමට, කාම්දිනව දක්වා දම් දෙසීම. මාගංඩිය පරිඛාපකයා බණ අසා පැහැද මහනකම් ලබා පසුව රහන්වීම.

(76) සහක සූත්‍රය: ආනාභ සූත්‍රිතයන් වහන්සේ සහක නම් පරිඛාපකයාකට නානා ප්‍රකාර දැමීන් ගෙන මිසුර කිරීම.

(77) මහා සකුඩුදැයි සූත්‍රය: තුරාගත්තාන් වහන්සේට ගරු කිරීමට හේතු වූ පස්වුවයි.

(78) සමණම්ග්‍රීකා සූත්‍රය: පස්වුකාඩි නම් වඩුවකු උගුණාභමාන නම් පරිවාරකයා කරා පැමිණී විට කරුණු සකරෝකින් පුක්නවූ කැනෙන්සේ සම්පූර්ණ කුසල් ඇති උගුම් ප්‍රමත්තයෙකායි කිම. එය තුරාගත්තාන් වහන්සේට සැලකුම කළුම් එම කරුණු සතර පිළිකෙම් කොට වෙන කරුණු දෙයක් දෙසීම.

(79) වුල සභාපුද්‍යයේ සූත්‍රය: සභාපුද්‍යයේ පරිවාරකයා කඩාගතයන් වහන්සේගෙන් ප්‍රගතා අසා පැහැදිලි තුනුරුවන් සරණයැම. ඔහුගේ පිරිස රට ඉඩ නොදී වැඳුක්වීම.

(80) වෙබෑණයා සූත්‍රය: වෙබෑණයා පරිවාරකයා කඩාගතයන් වහන්සේගෙන් ප්‍රගතා අසා පළමුකොට කළකිරී දෙවනුව වැකිදුරටත් පැහැදිලි කළ පසු තුනුරුවන් සරණයැම.

II. ii. 9. රාජ වගා

(81) ස්විජාර සූත්‍රය: කඩාගතයන් වහන්සේ කාශ්‍යප බුදුරජාණන් වහන්සේ සමයෙහි පේන්තිපාල නම් මිසදිවා බවුනේක් ව ඉපිද බුඩ ගන නාමය ආසු කෙනෙහිම බැං වැදුණු බවන් පසු ව කම සාලුජාණ තිබූ ස්විජාර නම් අනාගාමී උපාචකතානාගේ ආබාරයෙන් තුනුරුවන් කෙරෙහි පැහැදි මතණ වූ බවන් ආනන්ද ස්ථ්‍රීරයන් වහන්සේට දෙශනා කිරීම.

(82) රැඹිපාල සූත්‍රය: රැඹිපාල නම් සුල ප්‍රත්‍යුෂකු සන්ද්‍රවසක් නිරාහාරව සිට අමාරුවෙන් දෙම්විපියන්ගෙන් අවසර ගෙන මහන්තිම. සිවුරු හැරවීමට දෙම්විපියන් කරනාලද උන්සාහය නිෂ්ප්‍රලිපිම. මහන් වන්නේ කවර හෙතුවකින්දුය ලෙහි විස්‍යාර වේ.

(83) මධ්‍යමද්‍රව සූත්‍රය: මධ්‍යමද්‍රව රුජෙන් කඩාවස්‍යුව. නම් රුජු දක්වා පරම්පරාවද ප්‍රකාශනයි.

(84) මඩුර සූත්‍රය: කඩාගතයන් වහන්සේගෙන් පරිතිඡීණයන් පසු පවත්වන ලද දේශනාවකි. මඩුර නම් රජෙක් මහා ක්‍රමවාන රහතන් වහන්සේ කරා පැමිණ “ඩුඟමණ ජානිය ග්‍රෙෂ්‍යය”ද බැවුණු වියින් උගන්වනාලද බ්‍රිය ගෙන අදහස පිළිවේමි. එය සෙශු, මානුෂක් බව දක්වා, ජානි හෙදයක් නොමැති බව ප්‍රකාශ කිරීම. රජතුමා ක්‍රමවායන ස්ථ්‍රීරයන් වහන්සේ සරණයැම. එහෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සරණයැම. ඉක්තිනි කඩාගතයන් වහන්සේ පිරිතිවිය බව ඇසීම.

(85) ලබාධිරාජකුමාර සූත්‍රය: අලාධිරාජකුමාරයා කොකන්ද නම් ප්‍රාසාදයක් කනවා, බුදුරදුන් ප්‍රමුඛ මහා සංඝයා එහි වැඩිවිමි. කඩාගතයන් වහන්සේ සූභයෙන් ප්‍රබායට පැමිණිය නොහැකි බවන් දුකින් සූභයට පැමිණිය හැකි බවන් විස්‍යාර කිරීම.

(86) අඩුගුලීමාල සූත්‍ර: අභිංශක කුමරු ඉගෙනිලෙකි සිරියදී ගිහු පිරිසගේ බොරු කේලාංචි අසා ඔහු මරවනු ලැබේය ගිලුයට උපවාර වශයෙන් මති දහසක් මරනට නියමකිරීම. පසුව වල්වැද මිනිමරා ඇගිලි මාලාවක් දුරු හෙයින් හෙනෙමේ අඩුගුලීමාල නමින් ප්‍රකටවීම. තවාගත්තයන් වහන්සේ වනයට වැද ඔහු දමනය කොට මහණ කරවා රහන් එලුයට පැමිණිම්.

(87) පියපාත්‍රිකා සූත්‍ර: ප්‍රත්‍යාගේ මරණයෙන් පොකායට පත් පියකුට බුදුරජ්‍යන් අවවාද කිරීම. එම අවවාදය සම්බන්ධව ගොෂාපසාල් රජ්‍ය හා මල්දිකා දෙවිය අතර වාදයෙක් අනිතිම.

(88) බාහිතික සූත්‍ර: ගොෂාපසාල් රජ්‍ය ආනඛ සත්තිරයන් වහන්සේ ගෙන් කාය, වට්, මණේ, සමාචාරයන් ගැන ප්‍රගන කිරීම. දෙශනාවසානයෙහි බාහිතිකයන් තීවරයක් පුජාකිරීම්.

(89) බම්මගෙනිය සූත්‍ර: ගොෂාපසාල් රජ්‍ය බුදුරජ්‍යන් කර, පැමිණ් බිමහෙව සිරිප, සිප හක්කායදරයෙන් වැදිම. එසේ කිරීමට හෙතු කටටේදියි ඇසු විට බුදුරජ්‍යන්ගේද, දහමිඟ ද, සඩිසයාගේ ද ගුණ කිම්. රජ අවසර ගෙන නික්ම ගිස පසු රජ්‍ය විසින් බ්‍රිත්වෙනුයන් ප්‍රකාශ කළ බව වැදුරීම්.

(90) සාණාන්කාජ්‍යලකා සූත්‍ර: සංඝභ්‍යාවය, ජාති හෙද ආදිය ගැන ගොෂාපසාල් රජ්‍ය තවාගත්තයන් වහන්සේගෙන් පිළිවීසිම්.

II. ii. 10. මුහුණ වගා

(91) බුහංසු සූත්‍ර: බුහංසු. නම් ප්‍රසිඩ වයෙළවාඩී බුහමණයෙක් අවන් බුදුරජ්‍යන් වහන්සේගේ දෙනිස් වහා පුරුෂ ලස්පණයන් විභාගකාට බණ අසා පැහැද තිසිරණ ගත උපාසකයකු විම. ඔහු මළ පසු ඔහුගේ මතු ගනිය ගැන නිසුත් තවාගත්තයන් වහන්සේගේ පිළිවීසිම, ඔහු අනාගාමී එලුයට පැමිණ් බව ප්‍රකාශ කිරීම්.

(92) සෙල සූත්‍ර: ගොණීය නම් ජට්ටුයකු විසින් බුදුරජ්‍යන් ප්‍රමුඛ වහා සඩිසයා දනුට ආරාධනා කිරීම. සෙල නම් බ්‍රූණ, ඔහු භා පිරිස දන් පිළියෙළ කරනු දැක්වා ගොස් බණ අසා පැහැද මහණිම්. වික කළකට පසු පිරිස් ස්ත්‍රීව රහන් එලුයට පැමිණිම්.

(93) අසාලායන සූත්‍ර: ජාති වාදය පිළිබඳ දීමි සූත්‍රයෙකි. අසාලායන නම් බරැණ බමුණෙකු බුදුරඳන් කරා පැමිණ බාහුමාන ජාතියේ ගෞත්තේ බව ප්‍රකාශ කිරීම. එය පිළිකෙමි කොට කරාගතයන් වහන්සේ බලිදෙනෙනා කිරීම. දෙනෙනාවසානයෙහි ඔහු තීසරණ ගත්තේ.

(94) ගසාමලුව සූත්‍ර: මේ සූත්‍රය තථාගතයන් වහන්සේ-ගෙ පරිනිෂ්ඨයෙන් පසු දෙසන ලදීදකි. ගසාමලුව නම් බාහුමානයකුට උදෙනා රහතන් වහන්සේ සහර වැදුරුම් පුද්ගලයන් හා දෙවැදුරුම් පිරිස ගැන විස්සර කිරීම. ගසාමලුව කෙමේ උදෙනා රහතන් වහන්සේ සරණ ගිය තිබ බුදුරඳන් සරණ යැමට අවවාද කිරීම. ඉක්තින් සංඝයාට උපස්ථාන යාලාවක් ඉදි කිරීම.

(95) වඩි සූත්‍ර: වඩි නම් බුමුණා තථාගතයන් වහන්සේ දැකිමට පිළියෙළ වන තිබ වෙන බමුණන් අවුණ් ඔහුගේ ගුණ කියා ඔහු බුදුරඳන් බලීමට නොව බුදුරඳන් ඔහු බලීමට ආ යුතු බව කිම. එම්ව ඔහු බුදුගුණ කියා කරාගතයන් වහන්සේ බලීමට ගොස් බණ් අසා පැහැදි තීසරණගත එම.

(96) එස්සාරි සූත්‍ර: එස්සාරි නම් බමුණෙක් බුදුරඳන් කර, පැමිණ ඒ ඒ ජාතින්හට බමුණන් විසිනෝ ඒ ඒ කාන්තයන් පහවා තීබෙන බව කිම. කරාගතයන් වහන්සේ ඡට විරැඹුම සරණු දැක්වීම. ඉක්තින් එම බුමුණා තුනුරුවන් සරණ යැම.

(97) බන්ස්ථානී සූත්‍ර: බන්ස්ථානී නම් බමුණා ගාරිප්‍රත්‍රි රහතන් වහන්සේ දක්නට අවුණ් ගිණි කටයුතු තීසා කුගල ධීමියන්ගි අප්‍රමාදව විසිමට අවකාශයක් නැති බව කිම. උන්වහන්සේ ඡට සුදුසු අවවාද දීම. ඔහුගේ මරණ කාලගෙහි දැරුන්වහන්සේ එහි වැඩිමටු තිබ බුහුම්ලාක මාගිය ගැන දෙසීම. මරණීන් මෙහි ඔහු බුහුම්ලාකයෙහි ඉපැදිම්.

(98) වාස්ස්වේ සූත්‍ර: වාස්ස්වේ හා හාරවාජ නමැති තරැණයන් අතර “බාහුමානයකු වන්නේ කෙසේ දු” සි වාදයක් ඇති එ කරාගතයන් වහන්සේ කරා පැමිණ සැලුකළ විට ජාතියෙන් නොව ක්‍රියාවෙන් බාහුමානයකු වන බව දෙසීම.

(99) සූහ සූත්‍ර: සූහ මාන්වකයාහාට දෙසන ලද දීමි සූත්‍රයෙකි. වඩා කුසැල් කටයුතුකේ ගිණි හුමියෙහි ද, නැකහොත් පැවිදි හුමියෙහි ද සන බව විස්තර වේ.

(100) සංඛ්‍යාරට සූත්‍ර: බිනැංශ්පානි නම් ප්‍රධානන් බැමිජියක් වැට්‍රේ කෙටරස් “නමෝ, තස්ස” යන ආදින් කිඳීමින් කඩාගනයන් වහන්සේට නමස්කාර කිරීම. එය දැක සංඛ්‍යාරට නම් න්‍රිවෙදපාරප්‍රාප්ත්‍ර බමුණුකු රට දෙස් නැගීම. විදු ගුණ දැනුයේ නම් එසේ දෙස් නො නැහා බව බැමිජ් කිම. ඉක්කිනි ඔහු බුදුරදුන් බලනට ගොස් බණ ඇසා තුනුරුවන් සරඟන් යුතුම.

II. ii. II. දදවදහ වගක

(101) දදවදහ සූත්‍ර: මෙකි මිදිනු ලබන සියලු දුව දුක් පෙර හේතුවෙන් ම සිදු වේය යන තිගණීයයින්ගේ මිටිය, මතය කඩාගනයන් වහන්සේ තිරාකරණය කිරීම. දුක් නැති කිරීමට හේතු වූ හිසු ප්‍රතිපාදුව ද විස්තර මේ.

(102) ප්‍රස්ථ්‍යාචාර සූත්‍ර: අංස්මය පිළිබඳ දූෂ්‍රී ප්‍රස්ථ්‍යාචාර සූත්‍ර සංඛ්‍යාර කළ හැකි බව හා කඩාගනයන් වහන්සේ එවැනි වාදයන් ඉක්මවා, ගොස් කෙලුපුස්ස්ගෙන් මිදුණු බව ප්‍රකාශනයි.

(103) කිහිපි සූත්‍ර: විවරාදී හේතුවෙන් දීම් නො දෙනු බවත්, බමිය පිළිබඳ අනී ව්‍යක්ත්‍යන වගයෙන් වෙනසක් ඇත්තේ වූ මිට මිටාදයකට නො, පැමිණ විස්දහන පරිදින් ප්‍රකාශනයි.

(104) සාමගාම සූත්‍ර: තිගණීයනාත්මකා මූල පිළින්, මරණ්න් පසු ගිණයන් අතර විවාද පැහැලි තිබෙන බවත් කඩාගනයන් වහන්සේට දන්වා, උන් වහන්සේගේ පරිතියීණයෙන් පසු එබදු විවාද ඇති නොවේ, නි ආත්‍ය ස්ථානයන් වහන්සේ පැනීම. තිගණීයන් විවාද වාදයක් නොමැති බවත් විදාර, විභාද මූලාදිය හා, විවාදව්‍යාපෘතිය ගැන මියාර කිරීම.

(105) සූත්‍රක්වන සූත්‍ර: සූත්‍රක්වන භාම් ලිඛිත ප්‍රාග්‍රාම බෙ, හෝ ජිජ්‍යන් රහන් ප්‍රා බැව් දුකාල කිරීම ඇසා, ශ්‍රීදිගුණ කර, එළඹ එසේ ප්‍රකාශකරන ජිජ්‍යා සියලු දෙන රහත් වූවානු ද නැතහැරි සාමගර, අව්‍යාමාභයන් එන් හුරුණානු දැකි ඇසීම. එසේ සාමගරසු රෙඛන් එළඹට පැවැත් ඕ රෙඛන් වූ බැව් ප්‍රකාශකරන බවත් සාමයරසු අඩුමාභයන් එන් තුව බවත් දන්වා, කළ දෙගතාවියි.

(106) ආනකුත්සපාය සුභනා: ආනකුත්සපාය පරිපද්‍රව, ආක්ෂණ්‍යව්‍යුතුයන්හිසපායපරිපද්‍රව, නොවස්‍යුතුනාසස්‍යුතුයන්හිසපායපරිපද්‍රව හා, ආයතිවිලෝ, සෑම දෙශනාකර තිබෙන බව වැඳුරිම හා ප්‍රමාද නො තිමට අවවාද කිරීම.

(107) ගණක මොගෙලුලාන සුභනා: ගණක මොගෙලුලාන නම් බමුනකු මුදුරදුන් කරා පැමිණ අනුප්‍රාප්‍රාති ප්‍රතිපද්‍රව පිළි තියීම.

(108) ගොපක මොගෙලුලාන සුභනා: ආනඟ සෑමිරයන් වහන්සේ විසින් දෙසන ලද සැලකිය යුතු සුතුයෙකි. ගොපක මොගෙලුලාන නම් බමුනකු අවුන් කජාගතයන් වහන්සේ හා, සම්භා ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූ ඉවකයෝ සිටින්දු සි පිළිවිසීම. එසේ නැති බව කිම හා, මෙයක්කාර මැඟ මහාමානයාගේ ප්‍රශ්නයනට පිළිතුරු වශයෙන් කජාගතයන් වහන්සේගේ පරිතිෂ්ඨයෙන් පසු පිළිසරණ තිමට එක හිසුවකට නො පැවරා බවන් බ්‍රහ්ම සියලු දෙනාට පිළිසරණ වන බවන් කිම.

(109) මහා පුණුණම සුභනා: පුතු පොහො දිනක හිසුන් වහන්සේ නමක් මුදුරදුන් කරා, පැමිණ පස්වසකනිය ගැන විසාර ඇයිම.

(110) වුලපුණුම සුභනා: අසන්පුරුෂයාහට සන්පුරුෂයා හා, අසන්පුරුෂයා නො දත් හැකි බවන්, සන්පුරුෂයාහට අසන්පුරුෂයා හා, සන්පුරුෂයා දත්හැකි බවන් වැඳුරිම.

II. ii. 12. අනුපද වගේ

(111) අනුපද සුභනා: කජාගතයන් වහන්සේ සැකිසුන් රහතන් වහන්සේගේ ගුණ වැඩිම.

(112) ජ්‍යෙෂ්ඨාධන සුභනා: ස්ථිතාසුවයන් වහන්සේ නමක් දැක ගන්නා, පරිදි විසාර කිරීම.

(113) සපුරුණ සුභනා: සන්පුරුෂ බ්‍රහ්ම හා, අසන්පුරුෂ බ්‍රහ්ම විසාර කිරීම.

(114) සෙවිත්ත්ව අසෙවිත්ත්ව සුභනා: සෙවනය කටයුත්ත හා, සෙවනය නො කටයුත්ත කජාගතයන් වහන්සේ සැකෙමින් දෙසීම. එය සැකිසුන් රහතන් වහන්සේ විසාර කිරීම.

(115) බිජුම්බූහ සුභා: සිංහැ දුඩියෝ, යෙන්ම ප්‍රාග්ධනයෙහි මෙව බිංදුසන්නේ ම එහ බටහි පිළුවා, පිළුව ප්‍රාග්ධනයෙහි ගෙය ගෙයෙක් දුළුටත් ආකෘත්ති සුවිශ්චාර්යා මිගයේයේ ම ඇත්තේ.

(116) ඉසිකිලි සුභා: කාපුගෙනයා මිගයේයේ ඉසිකිලි පැමිණුවක විඛි වෙසේමින් “ඉසිකිලි” යැංශාත්‍ය දුඩිය, දුඩිය පසේ මිදුව්වුවයෙන් භාම් විදුවේම්.

(117) මිනා විභාශිවෙස සුභා: හිමිවායුත්ත භා දුඩිය, මිලුහින අභ්‍යුලත් නොව දායාමිදායාමිකම් ඩැයුත් දුඩිය.

(118) ආනාපානාසන් සුභා: තාර්ගෙනයන් වහන්යේ ගියු සංඝසාගේ හැඩිවේම ප්‍රසන්නම ආනාපානාසන්ය, නැතර සනිපටිස්, භා හා ස්ථාන බොධිව්‍ය වඩනා, පරිදි විසාර නියිම්.

(119) කාශානානාසන් සුභා: කාශගතාසනිය වියින් පරිදි විසාර කිරීම්.

(120) සැක්වැයුපානා සුභා: ප්‍රඛාගිලාදී ගුණවලි-යන්ගෙන් පුක්ක වූ අයගේ සංස්කාරෝය්පන්තිය තමන්ගෙන් වින්‍යාස පරිදි සිදුවා ආකාරය විසාර වේ.

II. ii. 18. සුඡ්ජාත්‍ය වගේ

(121) සුඡ්ජාත්‍ය සුභා: සුඡ්ජාත්‍ය මිහාරය ගැන ආනන්ද සුම්ප්‍රදයන් වහන්යේ පිළිවිසීම්. එය තාර්ගෙනයන් වහන්යේ විසාර කිරීම්.

(122) මහා සුඡ්ජාත්‍ය සුභා: ආනන්ද සුම්ප්‍රදයන් වහන්-යේට අවශ්‍යකී සුඡ්ජාත්‍ය මිහාරය ගැන විසාර කිරීම්.

(123) අවශ්‍යකීයබඳුත බම්ම සුභා: බොධිසන්සුවුවටිනය පිළිබඳ වූ ආධ්‍යාත්මික අභ්‍යන්තර බම්මන් ගැන විසාර කිරීම්.

(124) බික්කාල සුභා: ගිනි කළ මිහුරට සිමි අංවල ක්‍රස්ප නම්න්තකට තමන් වහන්යේ අපුම්පෙයෙන් පැවැති වූ බවන් අස්ථවම්පියක් වහන්දම් පිරි පරිදින් බික්කාල සුම්ප්‍රදයන් වහන්යේ කිම්. ඉක්කිනි දවෙල කයාප පැවැති රහන් පිම්.

(125) දැනාගුම් සුභා: ජයගෙන භාම් රාජ්‍යමාරයා අවශ්‍ය අවශ්‍යවත නම් සාම්බෙරයන් වහන්යේට දම් දෙශීම්ල ආරාධනා, කිරීම්. එහෙන් ඔහු පහදමන්නාට බැවි වූ බව කාර්ගෙනයන් වහන්යේට කි කළ උපම්, සහිතව උගෙන්වන පරිදි දෙශනා, කිරීම්.

(126) හුමිජ සුභතා: ජ්‍යෙෂ්ඨ නම් රාජක්‍රමාරයා හුමිජ නම් සෑවිරයන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්නයක් ඇසීම. රට තිස් ආකාර පිළිතුරු දී තථාගතයන් වහන්සේ සම්පූර්ණ අවුන් සැලකිමේ. තථාගතයන් වහන්සේ උපමා සතරක් දැක්වා එයද විස්සර කරන ලද්දේ නම් ජ්‍යෙෂ්ඨ ක්‍රමාරයා වඩාන් ප්‍රසන්න වන බව වැඳුම්.

(127) අනුරුධ සුභතා: අනුරුධ සෑවිරයන් වහන්සේ පක්ෂවක්ඩ නම් ව්‍යුචකුගේ ආරාධනයක් පිළිගෙන දන් වළඳ අපෙමාණ වෙනෙ, ව්‍යුත්තියෙහි හා මහයෙන වෙනෙ, ව්‍යුත්තියෙහි වෙනස දැක්වීම.

(128) උපකිංලය සුභතා: කොසඩි ප්‍රවර හිස්සුන්ගේ කොලාභලය සංයිද්ධවනු පිණිස අවවාද කිරීම හා ප්‍රදෙක්කාව වෙසෙම්න් සිටි අනුරුධ, නෘඛිය, ක්මිතිල යන රහනන් වහන්සේ සමඟ කට්ටවක් දැක්වීම.

(129) බාල පෙෂීන සුභතා: බාලයා දුයේරින් කොට දැක් ලබන පරිදි හා පෙෂීනයා පුසිරින් කොට පැප ලබන පරිදි දැක්වීම.

(130) දෙවදුන සුභතා: තථාගතයන් වහන්සේ දෙවදුනයන් හා තිරය ගැන විස්සර කිරීම.

II. ii. 14. වින්ඩා වගා

(131) හමදුකාරනා සුභතා: තථාගතයන් වහන්සේ ගාරා සතරෙකින් අතිනානාගතය නොව වන්වානය ගැන සිතා බලුම්න් අද අදම උන්සාහ කරන්නැයි අවවාද කොට එම ගාරා සතර විස්සර කිරීම.

(132) ආන්ද හමදුකාරනා සුභතා: ඉහතකි ගාරා, සතරම ආන්ද සෑවිරයන් වහන්සේ කොටින් දෙස, විස්සර කිරීම.

(133) මහා ක්වචාන හමදුකාරනා සුභතා: එම ගාරා සතරම මහා ක්වචාන රහනන් වහන්සේ ද දිකි ලෙස වන්නා කිරීම.

(134) ලොම්සකාඩිය හමදුකාරනා සුභතා: තථාගතයන් වහන්සේ එම ගාරා සතර ලොම්සකාඩිය සෑවිරයන් වහන්සේට දෙකනා කිරීම.

(135) මුල ක්මම විහඹා සුභතා: තථාගතයන් වහන්සේ කොංදෙයා ප්‍රතිඵාහට ක්ම්‍ය ගැන විස්සර කිරීම.

(136) මහා ක්‍රම මිහිඩා සූත්‍රනා: පොකුලිපුත්‍රනා නම් පරිමා, ජ්‍යෙෂ්ඨ සෑම්ද්‍රිඩා නම් සෝමිරයන් වහන්සේ කරා පැමිණ් කරා, ගනයන් වහන්සේ “කාය, වාග්, කළීය හිස් ය; මණෝ-කළීය ම සත්‍යයය” සි වදුරන බව කිරීම. එසේ තරා, ගනයන් වහන්සේ නො, වදුරන බව කියා, ආනන්ද සෝමිරයන් වහන්සේ-වන් දන්වා, දෙනම ම ගොස් බුදු රුජ්‍යන්හට සැල කිරීම. කරා, ගනයන් වහන්සේ කරුණු පහද දීම.

(137) සලායනන මිහිඩා සූත්‍රනා: සලායනනයන් පිළිබඳ විසාරයෙකි.

(138) උමදදිය මිහිඩා සූත්‍රනා: කරා, ගනයන් වහන්සේ විසින් විස්සයුණය පිළිබඳ කෙටින් උමදදිය පායයක් මහා කාච්චා රහනන් වහන්සේ විසාර කිරීම.

(139) අරණ මිහිඩා සූත්‍රනා: කාමසුබලුලිකා, තුයෝගය හා අනාකිලමතා, තුයෝගය යන දන්නාවය හා මධ්‍යම ප්‍රතිපදව ප්‍රකාශනයි.

(140) බාඛු මිහිඩා සූත්‍රනා: බිම්පර රුජ්‍යමකින් තුළිබ රන්නය පහලට බව දැන පුස්කුණාහී නම් රුජ්‍ය කාපස විලුසයෙන් බුදුරුදුන් දක්නට පැමිණ් කටරේක්දිය නො, දැන ති කරා, ගනයන් වහන්සේ ගෙන් ම බාඛු මිහිඩාය ගැන බැ අසා අනාගාමී පිම. පසුව එලදෙනකු විසින් මරනු ලැ ගුඩ්, වාසයෙහි ඉපිද රහන්වීම.

(141) සවට මිහිඩා සූත්‍රනා: කරා, ගනයන් වහන්සේ සැකෙවින් වහුසුනා දෙනෙහා කිරීම. සැකීසුන් රහනන් වහන්සේ එය විසාර කිරීම.

(142) දක්කිණා මිහිඩා සූත්‍රනා: පපා, පනිගාහම් තමා, විසින් ම කැට නිමකොට වසුරු පුගලයක් බුරජාණන් වහන්-සේට පිදීම එය සඩකයාට පුදන්නවය සි අවවාද කොට තුදුස් වැදුරුම් පාව්‍යුගාලීකදක්කිණාව විසාර කිරීම.

II. ii. 16. සලායනන වග

(143) අනාථ පිණ්ඩිකොවාද සූත්‍රනා: අන්පිවු සිවුහුගේ මරණ මකුවකෙනි දී සැකීසුන් රහනන් වහන්සේ දම් දෙනීම. මරණීන් මතු තුසින දෙම් ලොට ඉපිද බුදුන් කරා පැමිණ් සැකීසුන් රහනන් වහන්සේගේ ගුණ වැනීම.

(144) ජනෙනාවාද සුභතා: ජීවිතයට නො කැමැතිව සිය පැහැ හාතිකරගනු කැමැත්තෙන් දැකි හිලන් ව සිටි ජනන සෑම්පූර්ණ වහන්සේ දක්නට සැකිපූර්ණ රහනන් වහන්සේ හා මහාමුදු රහනන් වහන්සේ වැඩිමට, අවවාද වශයෙන් දම් දෙසීම. එහෙන් උන්වහන්සේලා වැඩි පසු සිය පණ්ඩ හාතිකර ගැනීම.

(145) ප්‍රජනනාවාද සුභතා: ප්‍රජන රහනන් වහන්සේගේ ආදැක්වන් ඉවසීම හා උන්වහන්සේට දෙවා වදුල ඇවවාදය ප්‍රකාශිතයි.

(146) නඟකොටාවාද සුභතා: පජාපතිගෙළුකම් හාව හිසුම්නීන් 500 නමක් සමඟ පැමිණ බලිදෙශනා, කිරීමට තරාගත්තයන් වහන්සේට ආරාධනා කිරීම. තරාගත්තයන් වහන්සේගේ නියමයෙන් නඟ රහනන් වහන්සේ අනිත්තනාවය ගැන දහම් දෙසීම.

(147) ව්‍යුල රාජුලොවාද සුභතා: රාජුල හිමියන් වහන්සේ අන්විතයට කැදුවාගෙන ගොස් තරාගත්තයන් වහන්සේ බලිදෙශනා, කිරීම. බලිදෙශනාව්‍යානයෙහි රාජුල සෑම්පූර්ණ වහන්සේ රහන් විම.

(148) ජපකා සුභතා: අධ්‍යාන්මික සඳායනන, බාහිර සඳායනන, විද්‍යානකාය, සාප්‍රජිකාය, වෛද්‍යනාකාය, ත්‍රාමණාකාය යන ජ්‍යෙෂ්ඨීකියන් ගැන විසාර කිරීම.

(149) මහා සඳායනතිකා සුභතා: සඳායනන විසාර කිරීම.

(150) නගරමිණෝය සුභතා: නගරමිණෝ නම් බලුණු ගම් වැසියනට කෙබිඳු ගුම්ණ බ්‍රාහ්මණයන්හාට ගරු කටයුතු දැයි ප්‍රකාශකිරීම.

(151) ප්‍රක්‍රියාන් පාලිසුඩ් සුභතා: මහඹුඩු විසින් කළුන, කටයුතු පරිදි සැකිපූර්ණ රහනන් වහන්සේට දෙසීම.

(152) ඉංගිරියාවනා සුභතා: පාරාඡිය බලුණුගේ අන්විය උනුර නම් මානවකාය, තරාගත්තයන් වහන්සේ දක්නට පැමිණී විට පාරාඡිය බලුණු සැවිතයට ඉංගිරිය හාවනාව කොසේ දෙශනා කෙරේ දැයි පිළිවිස එම සුමය පිළිකෙවිකොට ආය්‍යී විනයෙහි පැනෙන පරිදි ඉංගිරියාවනාව විසාර කිරීම.

II. iii. සංපූර්ණත්වාය

සංපූර්ණ කිකාය වහාගි දෙවනාදීන් මිනින් අඩංගු ප්‍රශ්නයෙහිරාදීන්ගෙන් පුක්ක වූ සූචුයන්ගේ සූචුයය චේ. සඟාලක වශය, හිඳුන වශය, බනික වශය, සඳහාන්ත වශය, මෙහාවෙනි වෙති පැසේකින් පුක්කය. මෙකි වෙති පස සංපූර්ණ එහි සාධාරණ වශය 228 කට ද සූචු 7762 කට ද බෙදා ඇති.

1. සඟාලක වශය: මේ වහියෙන් සියලුම සූචුයනට පැසේකා පාටිවක් ගාට් හා මා කිහිපයක් නිබෙන බැවින් ගාට් සඟාලක වෙනිය විසින් පි සියලුම ලැබේ. මෙකි සංපූර්ණ එකාලෝකයි. එයම් (1) දෙවන, සංපූර්ණ, (2) දෙවපූර්හ සංපූර්ණ, (3) කොසලු සංපූර්ණ, (4) විර සංපූර්ණ, (5) ඩිකුමුන් සංපූර්ණ, (6) මුහුණ සංපූර්ණ, (7) මුහුණ සංපූර්ණ, (8) වඩිඩිස සංපූර්ණ, (9) එය සංපූර්ණ, (10) සහා සංපූර්ණ, (11) සකක සංපූර්ණ යෙදුයි.

2. ගිඳුන වශය: මෙකි පළමු සංපූර්ණයට ගිඳුව දෙළඳු පැසේකින් පුක්ක වූ පරිවහසුවාදය විසාර චේ. එකෘතියා “තිඳුන විවෘත” පමි ව්‍යවහාරකි මෙකි සංපූර්ණ දෙනෙයි. එයම් (12) ගිඳුන සංපූර්ණ, (13) අහිසමය සංපූර්ණ, (14) ඩිඩු සංපූර්ණ, (15) අනුවහන සංපූර්ණ, (16) කෘෂි සංපූර්ණ, (17) ලුහාන්තයාර සංපූර්ණ, (18) රුහුල සංපූර්ණ, (19) ලුහාන්ත සංපූර්ණ, (20) මිජම් සංපූර්ණ යෙදුයි.

3. මිකා: වශය: ප්‍රථම සංපූර්ණයෙන් උක්කීයෙනියා සංස්කෘති වින බැවින් මේ ගැනීන් මිශ්චිලාර කුරුනු ලැබේ. මෙකි සංපූර්ණ මිකාවදීයි. එයම් (22) බැබ සංපූර්ණ, (23) ගැඹ සංපූර්ණ, (24) ඩිඩු සංපූර්ණ, (25) ඔකුනුවාහිනි සංපූර්ණ, (26) උක්කීය සංපූර්ණ, (27) ඩිඩුව සංපූර්ණ, (28) පාටිපූර්ණ සංපූර්ණ, (29) ගැඹ සංපූර්ණ, (30) ඩිඩුව සංපූර්ණ, (31) ගැඹකින් සංපූර්ණ, (32) මිලුවෙන් සංපූර්ණ, (33) උක්කීයවාහිනි සංපූර්ණ, (34) ඩිඩු සංපූර්ණ යෙදුයි.

4. තොළයක වශය: ගැමිනිස ප්‍රථම සංපූර්ණයාදී යෙදු එකෘති තොළය තුර එකි, ගැමි තොළය දැකෙනි එකි (35) සංස්කෘති තොළය, (36) මිකාව තොළය, (37) මිකාව සංපූර්ණ, (38) තොළය සංපූර්ණ, (39) මිකාව සංපූර්ණ, (40) තොළය සංපූර්ණ, (41) මිකාව සංපූර්ණ, (42) තොළය සංපූර්ණ, (43) මිකාව සංපූර්ණ, (44) තොළය සංපූර්ණ,

* තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය තොළය

5. මහා වගක: සෞඛ්‍ය වගියනට වඩා ප්‍රමාණයෙන් එකාල බැවින් “මහාවගක” යයි නමිකර කිවේ. මෙහි සංයුතතා දෙළු සේකි. එනම්: (45) මහා සංයුතතා, (46) බොජ්ඩීඩි සංයුතතා, (47) සනිපට්ඩින සංයුතතා, (48) ඉජ්ඩිය සංයුතතා, (49) සම්පූජ්‍යාන සංයුතතා, (50) බල සංයුතතා, (51) ඉඩ්පාද සංයුතතා, (52) අනුරූප සංයුතතා, (53) කුඩා සංයුතතා, (54) අංශාපානයකි සංයුතතා, (55) සෞඛ්‍යාපනයි සංයුතතා, (56) ස්වච්ඡා සංයුතතා යනුයි.

II. iv. අඩුතාර නිකාය

අඩුතාර නිකාය වනානි සෞඛ්‍ය නිකායයන්හිට වඩා, විශාලවු ග්‍රන්ථයෙකි. එකක නිපානය, දුක නිපානය, තිකතිපානය යන ආදි වගයෙන් අඩුතාර නිපානය ඇති විශිවන බැවින් “අඩුතාර” සි කියනු ලැබේ. දිකතිකායයෙහි පැනෙන සඩහීනි, දසුනතර සූත්‍රවියෙහි ද අතිබම්ප්‍රජ්‍යායක් වූ ප්‍රයාල-පසුජ්ඡනත්තියෙහි ක්‍රමය ද මිට සමානය. මෙහි නිපානයේ එකාලු සේකි. එනම්: එකක නිපානය, දුක නිපානය, තික නිපානය, සන්කක නිපානය, අවසික නිපානය, නවක නිපානය, දසික නිපානය, එකාදසක නිපානය යනුයි. එක එක නිපානය වගිවලින් සූක්තය. මෙහි සූත්‍ර 9557 දෙනෙක් වෙති.* එක එක ප්‍රධාන ප්‍රකාශවූ සූත්‍ර රුස එකක නිපාන නම්. සෞඛ්‍ය නිපානයන් ගැනද මේ නයින් දනුදත්.

II. v. බුද්ධානිකාය

දික, මඟකීම ආදි නිකායයන් මෙන් විශාල තොටී කුඩා ග්‍රන්ථයන්ගෙන් පුක්කවූයේ බුද්ධක නිකාය නම්. බුද්ධක නිකාය වූ කළී මෙහි ඉහන සඳහන් කළ පරිදි පොන් පසලෙ සේකින්† පුක්කය.

1. බුද්ධානිකාය යනු කුඩා පෙල යන තෝරුමයි. මෙය නිසරණ, දසයිල්, දෙතිස් ආකාරය, කුමාර ප්‍රයනය, මධ්‍යල සූත්‍රය, රතන සූත්‍රය, තිරේකුඩි සූත්‍රය, තිඩිකාණකී සූත්‍රය, කරණීය මෙනන සූත්‍රය යන කොටස නවයකින් පුක්කය.

* මේ ගණන පිළිබඳව 104 තවනි පිළිව පෙනෙන සටහන බලනු.

† තෙවන්න සහ පෙටකේපරද්ධය අනුමත 17 කි.

මෙහි ප්‍රථම කොට දැක්වූ කුඩා පාස සහර නිසා “බ්‍රිඥ්‍යති පාස” යන නම මිට ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. මධ්‍යග්‍රැ, රත්න, මෙනත යන තුන් සූත්‍රයේ සූත්‍ර නිපාතයෙහිද ඇතුළත් වෙත්.

2. බම්පැදය. බණ කොටස් යන අනියි. වහි 26 කින් යුත්ත්‍යක්ත්වා ගාලා 423 කින් සමන්විත වූ බ්‍රිඥ්‍යතියන්ගෙන් හෙබියාවූ අවිතිය පඳු ගුණයෙකි.

3. උදුන. සෞඛ්‍ය වෙශයෙන් පැන නැගුණු ඇතුළත දරාගත නොහැකිව තරාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රි මුබයෙන් පිටවූ උදුන ගාලා 95 කින් යුත්ත්‍යක්තිය. සූත්‍ර 80 කි. (i) බොධි වයා, (ii) මූවලින්ද වයා, (iii) නජ්ද වයා, (iv) මෙසිය වයා, (v) සෞඛ්‍ය වයා, (vi) ජවත්කි වයා, (vii) ව්‍යලු වයා, (viii) පාටලිගාමිය වයා සි වහි පැටකින් යුත්ත්‍යක්. සූත්‍රාත්‍ය යෙහි පැනෙන උදුන ගාලාවලට මූලින් එසේ උදන් ඇතිවත් හෙතුව කුමක් දැයි යුත්ත්‍ය නිබේ.

4. ඉතිශ්‍රිතකාංස. එකක නිපාතය, දුකා නිපාතය, තිකා නිපාතය, වත්තකා නිපාතය සි නිපාත සහරකට ඇතුළත් කුඩා සූත්‍ර 112 කින් යුත්ත්‍යක්ති ගාලා ද පෙනෙන්. ගාලාවන්ගේ ආරම්භයෙහි “ව්‍යත්‍යා හෙතා හගවන යනුයෙන් භාග්‍යවත්තුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදුරන උය පෙනෙන බැවින් “ඉතිශ්‍රිතකාංස” සි යොදු නිබේ.

5. සූත්‍රනිපාතය. සූත්‍රයන් ඒ ඒ තැනින් රැගෙන රස්කොට එක ගුන්ථයක වශයෙන් මෙහි යොදු නි. භාජාව ද ඉතා, රම්ප ය, ඉතා, අනැයි බලි කොටසාසාන්ගෙන් යුත්ත්‍යක්. උරග වයා, ව්‍යුලු වයා, මහා වයා, අවියක වයා, පාරායන වයා සි වහි පැසෙකින් සමන්විකියි. උරග වහියෙහි සූත්‍රයේ දෙලොසේක් ද, ව්‍යුලු වහියෙහි බුද්‍යසේක් ද, අ්‍රේටක වහියෙහි සෞලොසේක් ද, පාරායන වහියෙහි සත්‍යාශේක් ද මේ ආදි වශයෙන් සූත්‍රයේ එක් සැන්කුවක් ඇත්තාහ.

6. මිමානවසු. පින් කොට දිව්‍ය මිමානාදිය පහළ වූ පරිදි මෙහි ප්‍රකාශ වේ. වහි සතෙකින් යුත්ත්‍යක්. අනුතර මිමානයන් නොහිතු කළ වසකුහු 85 ක් ද, හිතු කළ 113 ක් ද වෙති.

7. පෙනකවසු. පළි කොට පේන ආත්ම හාවය ලැබූ අයගේ කාලා වසකුහු 51 ක් මෙහි පෙනෙන්. උරග, උබකි, ව්‍යුලු, මහා යන නැමැති වහි සතරෙකින් යුත්ත්‍යක්.

8. ගෙඟර ගාතා. තමන් වහන්සේ විසින් ලබන ලද මාගිජල සුබිය ප්‍රතිඵලෝකයා, කොට උදුන වශයෙන් ද, තමන් වහන්සේගේගේ සම්පත්ති විභාර ප්‍රතිඵලෝකයා, වශයෙන් ද, ප්‍රගත වශයෙන් ද, පිරිනිවත් සමයෙහි ගාසනයාගේ ගෙයෙහිනික භාවය ප්‍රකාශ කිරීම් වශයෙන් ද, රහනන් වහන්සේ විසින් වදුල ගාතා එකතු කොට මෙහි දක්වා, තිබෙන්. නිපාන 21 කට බෙදේ එකී එකී ගාතාවන්ගේ රෝස එකක නිපාන නම්. සේපු නිපානයන් ගැන ද මේ නයින් දත් යුතු. මෙහි පෙනෙන සාම්බරයන්ගේ මූල්‍ය ගණන 264 ක්. ගාතාවන්ගේ මූල්‍ය ගණන 1360 ක්. (උදුන ගාතා, හැර පෙළෙහි ගාතාවේ 1279 ක් පමණ පෙනෙන්.) ධිම්, ගොකු මහ රජනුම්ගේ පියරජාණන් වූ බින්දුසාර රජුගේ කාලයෙහි වැඩ සිටිය සෙකිවුණු, නි රහනන් වහන්සේගේ නම ද මෙහි අභ්‍යුලන් කොට තිබේ. යුතුවන සඩහායනාවේදී උන්වහන්සේගේ ගාතා ද මෙහි අන්තරින කළ බව අටුවාවේ සඳහන් වේ.

9. මේරිජාතා. මේර ගාතාවෙහි මෙන් රහන් මෙහෙත්න් වහන්සේ විසින් වදුල ගාතාවේ මෙහි දක්වා, තිබෙන්. නිපාන සොලොසේකි. අටුවාවෙහි පෙනෙන පරිදි සියුම්පූරු 76 නමක් ද, ගාතාවේ 557 ක් ද වෙන්. (පෙළෙහි ගාතාවේ 522 ක් පමණ පෙනෙන්.)

10. ජාතක. භාගාච්‍රාන් වහන්සේගේ පෙර බෝසන් බල්ති ඒ ඒ ජාතින්ති පැවැති අංශවියයා වරිත්වීගෙය ප්‍රකාශ කරන්න, වූ මූල්‍යින්දෙශින පාලිය ජාතක නම්. මෙහි ද විස්සක් නිපානයෙරේ වෙන්. ජාතකයේ 547 ක් ද,* ගාතාවේ 6463 ක් ද වෙන්. මේ ජාතක ගාතාවේ බෝසන් සිරින් යා දෙලෝ වැඩ සලසන ධිම්, ව්‍යාපෘතියන් ද දක්වන්නාවූ උගත යුතු ආද්‍යිතන්ගෙන් යා උපදෙශයන්ගෙන් ද හෙතු‍යා වූ ගුඩ මාගයි පද්‍යයේ වෙන්.

11. සිජදුසය මහාතිජ්‍යෙසය, වූලනිදීදෙසය සි දෙකකට බෙදේ. මහාතිදීදෙසය වනාහි සුත්‍රතිපානයෙහි පෙනෙන අවිකා වගායට අයක් සුත්‍රයන්ගේ විසාර වණනාවෙකි. වූලනිදීදෙසය වනාහි සුත්‍ර නිපානයෙහි පැනෙන පාරායන ව්‍යෙදාගේ යා බහුවිසාණ සුත්‍රයේ විසාර වණනාවෙකි. මෙහි කඩින්වය ගාරීප්‍රතු රහනන් වහන්සේට ආරාසකර තිබේ. (මෙය මිටිසිය යුතු කරාගෙන්.)

* ජාතක සඩහාව පිළිබඳ 104 වෙන් පිටත පෙනෙන සටහන බලනු.

12. පරිජමයිදුමගෙ. මෙය ද ගාරීපුනු රහතන් වහන්සේගේගේ කානියන් මෙන් සලකනු ලැබේ, අස්, බමම, තිරතෙනි, පරිහාණ යන සිව් පිළිසිඩියා ලැබේමේ උපාය පරිජමයිදුමගෙ නම්. මේ ප්‍රකරණය වහි තුනෙකින් සූක්තය. එනම් මහා වහා, මහ්මිම වහා (සුගනාකී වහා), වූම වහා (පස්සුකු වහා), යනුයි. එකි එකි වගියෙහි සැදුණු කරා, ඉඩීය කරා, යන ආදි වහයෙන් කරාවෝ දහය බැඟින් පැනෙන්. මහාවගියෙහි තෙසැන්තෑවෙක් (73) සැංජුප්‍රහෙද ද මිසාර වේ.

13. අපදුන. බුඩාපදුන, පලෙවක බුඩාපදුන, පෙරාපදුන, පෙරීඅපදුන සේ සහර වැදුරුම් වේ. බුඩාපදුනයෙහි හේ පලෙවකබුඩාපදුනයෙහි සම්පූර්ණ මිසාරයන් මෙහි නො, මැති යි. පලෙවකබුඩාපදුනයෙහි පෙනෙන ගාථාවෝ සූත්‍ර තිප්පාතයෙහි බහාවිසාණ සූත්‍රයෙහි ඇතුළත් වෙන්. පෙරාපදුනයෙහි හිසුන් වහන්සේගේ ද, පෙරීඅපාදුනයෙහි හිසුන්නින් වහන්සේගේ ද වරිනයෝ ප්‍රකාශ වෙන්. මෙය පසුයෙකි.

14. බුඩවංස. මෙය පද්ධයෙකි. කරාගතයන් වහන්සේ පලමු වරට කිහිල්වන් පුරයට වැඩිමකළ සමයෙහි නැඳපා මේ බුඩවංසය දෙශනා කළසේකි. ගොනම බුදුරජාණන වහන්සේට පෙර වැඩ විසු දිපඩිකර බුදුරජාණන් පටන් කසා බුදුරජාන්. දක්වා පුවිඩ බුදුවරයන් වහන්සේගේ වංශයේ මිසාර වෙන්. ගොනම බුදුරජාණන් වහනාසේගේ වංශයද ප්‍රකාශනය. අවසානයෙහි බාතු හා ජනීය කරාවක් ද පැනෙන්.

15. විජියාපිටකය: පද්ධයෙකි. ගොනම බුදුරජාණන් වහන්සේ පාරමිතා පිරි, පරිදි දක්වන්නට රහක කරා, (35) පන්තිසක් මෙහි ඇතුළති. මිස්තර නොමැතිව ඉතා, කෙරින් ගාථාවන්ගෙන් එකි ජාතකයෝ දක්වා, තිබෙන්. මෙය කොටස් තුනෙකින් සූක්තය. පලමු කොටසේහි දානාපාරමිතාව මිසාර කිරීම් වහයෙන් කරාවස්තු දහයෙකි. දෙවන කොටසේහි හිලපාරමිතාව ව විස්තර කරනු පිණීස කරාවස්තු දහයෙකි. තෙවන කොටසේහි පලමු කරනු වස්තු පස තෙන්සුම්ප පාරමිතාව ව විසාර කිරීමට දක්වා, තිබේ. පූජා, තියා, ස්මානී පාරමිතාවන් දක්වන කරාවස්තු ප්‍රකාශවී නැත අධිප්‍රාන පාරමිතාව දක්වනු පිණීස එක කරාවස්තුවක් ද, සත්‍ය පාරමිතාවට ජ්‍යෙක් ද, මෙත්‍රි පාරමිතාවට දෙකක් ද, උපෙක්ෂණ පාරමිතාවට එකක් ද පැනෙන්. සිසල්ල එකතු කළ විට, ජාතක පන්තිසකි.

III. අහිඛ්‍යිපිටකාය

නිවන් ලැබීමට ඉවහල් වන බැංත් ඉහළ (අනිරේක) වූ ලේඛක සම්මුතියෙන් පිට එකක් බැංත් මිගිලු, අමුභුව් බමය “අහිඛ්‍යි” නම්. නජුගනයන් වහන්සේ මිසින් බොධිමණ්ඩියේදී සැලීඳුනාදුනය ලැබූ කොණේකි ම මේ බමය ආච්චාඩ කරන ලද්දේය. ඉක්කිනි තුන්වහ සතියේදී රහන සරයෙහි වැඩකිද නැවන සිතින් මිමසා බලන ලද්දේය. මෙසේ මේ පරම ගම්කිර බමය සම්මුතිනය කරන් කරන් ප්‍රිතියෙන් පිණුමින් ලේ බාභුව පිරිපුදු පිමෙන් උන්වහන්සේගේ ම්‍රි ගැරුයෙන් ස්වභක් රස් දිවන්නට වන්හ.

ඉදුම් තම්බිසා දෙවලේ වට වැඩ මානාදිව්‍යප්‍රානුයා ඉදිරියෙහි කඩා දෙමියනට වස් නෙමෙසක් මුළුල්ලෙකිම නොකඩව අහිඛ්‍යි දෙශනා කළයේකා.

මෙසේ දළු දෙසා දන් වළඳන කාලය ලංඩු පිට අනාය බිරුපායක් මව, දළු දෙසක්නට සලස්ව, කමන් වහන්සේ වත්ත අනොනාතනය විලට පැමිණ මුව සෝද, උනුරුසිරු යිනට වැඩ පිහු සිහාලන් ආහාර අනොනාතනය විල් සම්පාදකිම හිද වළඳ දිවාචිරණය පිණ්ස හිමාලයෙහි සඳහන් වනයට වැඩිම කරන සේකා. එකල සැරිපුන් රහනන් වහන්සේ උන්වහන්සේ කර, එඹඩ වැද වැඩිහුන් පිට “අද මෙනෙක් බමය මැඩිසින් දෙසන ලදු”ද කොරින් වදුරන සේකා. සැරිපුන් රහනන් වහන්සේ සැලීඳුයන් වහන්සේ සැකෙමින් දෙසු ඒ බමය මියාර වෙයෙන් අවබාඩ කොට ගෙන කමන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍යයන් පන්සිය නමකට උගෙන්වන්. දැනට පවත්නා ඉතා කෙරි නොවුද, ඉතා දිග් නොවුද, අහිඛ්‍යි පිටකය සැරිපුන් රහනන් වහන්සේ විසින් යොදනු ලද වාචනාමාගිය බව දහසුනු.

මේ අහිඛ්‍යි පිටකය වනාහි ප්‍රකරණ වශයෙන් සන් වැදුරුම් වේ. එනම්: i. බමෙසඩිගණීය, ii. විහාචිය, iii. කරා-ව්‍යුත්‍ය, iv. ප්‍රයෝගාපක්‍රියාත්මක, v. බාභුකරාය, vi. සමකය, vii. පට්සාතය යනුයි.

i. බුමෙසංඝත්¹: මෙහි එහිනා, ගෙවීනයික, රුප, නිශ්චිතය සහ පරමානුශීයෝ බෙදු දක්වා, නිලධාන්. (1) එහින් එහින්, (2) රුප එහින්, (3) නිශ්චිතයායි, (4) අඡ්‍යාච්චර හෙවත් අවස්ථා කාණ්ඩය කොටස් සනරෙකින් යුක්නය.²

ii. විහැඩු: (1) බැංඩ විහැඩු, (2) ආයතන විහැඩු, (3) බාභු විහැඩු, (4) සව්ව විහැඩු, (5) ඉජ්ජිය විහැඩු, (6) පවතය, කාර විහැඩු, (7) සනිපටයි, නා විහැඩු, (8) සම්මාපන විහැඩු, (9) ඉඩිපාද විහැඩු, (10) බොෂ්කිඩ විහැඩු, (11) කු, න විහැඩු, (12) අප්පමස්සු විහැඩු, (13) මග විහැඩු, (14) සිකකාපද විහැඩු, (15) පරිසම්හිද විහැඩු, (16) සූං විහැඩු, (17) බුදුක වනු විහැඩු, (18) බිම්පද විහැඩු සි විහැඩු දී ඇ අවෙකින් යුක්නය. සකනී ආයතනාදී ධ්‍යෙයේ මිසාර වශයෙන් ප්‍රකාශනයයා.³

iii. කාඩාවස්සු: මේ ප්‍රකරණය තරාගත පරින්භාණයෙන් පසු බුද්ධිඩිය හා මූශකල පානාප්‍රකාර පරවාදයන් මැබැලීම සඳහා තුන්වන සඩහායනා, කාලයෙහි මොගලිප්‍රත්‍යන්ත්‍රණයෙන් වහන්සේ විසින් සංග්‍රහ කරන ලද්දකි තරාගතයන් වහන්සේ විසින් තබන ලද මානාකා විසාර කිරීම වශයෙන් බුද්ධිවානියම ගෙන පාමින් මෙය සංග්‍රහ කරන ලද බැවින් බුද්ධිහා පිශිනයක් මෙන්ම පිශ්චනු ලැබේ. මෙහි සවකිය වාදයෙහි සූත්‍ර 500 ක්ද, පරවාදයෙහි 500 ක් දැයි සූත්‍ර දහසේකි.

iv. ප්‍රගාලපස්සුන්ත්: මෙහි බණියන්ගේ සවහාව වශයෙන් හා උපාදු වශයෙන් පණවනලද (1) බංඩ පස්සුන්ත්, (2) ආයතන පස්සුන්ත්, (3) බාභු පස්සුන්ත්, (4) සව්ව පස්සුන්ත්, (5) ඉජ්ජිය පස්සුන්ත්, (6) ප්‍රගාල පස්සුන්ත් සි ප්‍රජාප්‍රත්ති සයක් දක්වා, නිලධා. එහෙන් ප්‍රජාලයන්ගේ විශේෂවාගයම විසිනර වශයෙන් පෙනේ.⁴

v. බාභු කාඩා: මේ ප්‍රකරණය වනානි “සුසලා බිමත්,” යන ආදි අනිඛම මානාකාවෙහි ආනුලත්වූ පදයන්හි සකනී, ආයතන,

1. කාමාවටර රුප, වටරාදී ධීමියන් මෙහි සංග්‍රහ කොට ගකුණු, ගොනු ලැබේනුයි පකාශ සාරනු ලැබේනුයි බුමෙසංඝත් යාමි.
2. මෙය පළමු විජ්‍යභාසු රජකුමා, (ක්‍රි: ව: 1058 – 1114) විසින් සිහළ බසට පරිවත්තාය සරඟ ලදී. සංඝාස්වාදින් අතර මෙය “සම්බිජි- පරිජාය පද්” යනුවෙන් වශවාර සරඟ.
3. මෙය සම්බිජාවාදීන් අතර “බිමිස්සාක්” යනුවෙන් වශවාර යාමි.
4. සම්බිජාවාදීන් “ප්‍රජාප්‍රත්ති” සි එකවාර කරනු ලැබේ.

ඩ. තු ගොපමත් මිශ්‍රමානාද, අමිශ්‍රමානාද සහ ආදි ප්‍රගතා අසා ජ්‍රීම පිශ්චිතුරු දීම් වශයෙන් “සංගහෝ අසංගහෝ” ආදි මානාකා 14 ක් අනුව සංග්‍රහ කරන ලද්දකි.¹

v. සමක්: පුගෙදය, පේරේවුව සහ අමියි. “යස්සිරුපකිවෙකි උපග්‍රහණත්, බස්ස වෙදනාකිනේ උපග්‍රහණත්”න් සනුයෙන් සම්කුට රුපසකකිය උපදී නම් ඕහැට එකෙනෙකිම වෙදනා-සකාචිය උපදීද සහ ආදි වශයෙන් පුගල (පේරේවු) වශයෙන් ප්‍රගතා යොද, පිශ්චිතුරු දෙන බැවින් “යමක ප්‍රකරණ” නම් වේ. මෙහි (1) මුල යමක, (2) බන්ධ යමක, (3) අංශකන යමක, (4) බාහු යමක, (5) සම් යමක, (6) සංඛ්‍රාර යමක, (7) අනුසය යමක, (8) විනා යමක, (9) බමත යමක, (10) ඉජ්ඡිය යමක සි යමක දෙනයෙකි.²

vii. පවානා: ඉතිරි ප්‍රකරණ සයට වඩා පිශාල බැවින් මිට බහු, ප්‍රකරණය සිද කියනු ලැබේ. එක් බමියක්හුගේ පහළ මිමට තුව බමියක් ප්‍රත්‍යාවන ආකාරාදිය මෙහි දක්වා, නිලේ. හේතු ප්‍රත්‍යාවාදීහු සුම්ප්‍රසේ (24) ක් මෙහි පැනෙන්. අනිවිම් මානාකාවෙහි “කුසලා බමතා”, “අකුසලා බමතා”, “අබ්‍යාකනා බමතා”, සහ ආදි වශයෙන් පද දෙක බැවින් අති මින පියයක්ද ඇත්තාහ. තවද මෙහි (1) අනුලොමනය, (2) පවත්නිකානුලොමනය, (3) අනුලොම පත්වනිය, (4) පවත්නියනු ලොමය සි සුම්ප්‍රසේ සතර දෙනෙක් වෙන්. එක් එක් නයෙන් (1) න්‍රිකායන් පිශ්චිවැවූ න්‍රිකාපත්‍රානය, (2) මිකායන් පිශ්චිවැවූ දුකාපත්‍රානය, (3) න්‍රිකායන් මිකායන්හි බැහු න්‍රික්‍රිකාපත්‍රානය, (4) මිකායන් න්‍රිකායන්හි බැහු දුකාන්‍රිකාපත්‍රානය, (5) න්‍රිකායන් න්‍රිකායන්හි බැහු න්‍රික්‍රිකාපත්‍රානය, (6) මිකායන් මිකායන්හි බැහු දුකා දුකා පත්‍රානය සි පත්‍රානය සයෙකි. මෙයේ නය සතරෙහි පත්‍රානයේ (24) සුම්ප්‍රසේයි.³

අනිවිම්පිටකයෙහි මෙකි පත්‍රානප්‍රකරණය ඉතාම සැලකිය යුතුවූ පරම ගම්හිර බමියන්යෙන් සම්ප්‍රාප්‍රත්‍යාවූ ප්‍රෝසේ ග්‍රෑන් රුහුරණයනය වෙන් තැකිය යුතුය.

මෙයේ සුම්වැකයෙන් සාරාංශය විස්තර වූ මේ න්‍රිපිටකය දැනුම්හින කොට වන්නයෙහි සලකනු ලැබන පොත් මෙහි පහත දක්වන පරිවිකාවෙන් දහුලුවුයි.

1. සම්ස්යවාදීන් අතර “බාහුකායරද” සනුයන් හඳුන්වනු ලබන්න වම්ද තම්.

2. සම්ස්යවාදීන්ගේ “ප්‍රකරණරද” නම් මෙය මේ.

3. සම්ස්යවාදීන් අතර “සුළු ප්‍රසානානා”යි ව්‍යවහාරකි.

න්‍රිපෑටක පාලිපෙළ, අවුවා සහ විකා

පෙළ	සිංහල අඩවාව	පාලි අඩවාව	පාලි විකා
I. ඡිනය පිටකය:			
i. පාරාජක ।		ඩුඩි සොජා - වායනීයින්ගේ	(1) සාර්ථකය සඩිස් රාජයින් ගේ සාරජු දීපනී
ii. පාචනතිය		(1) සමනා පාසාදිකා	
iii. මහාවයා ।	කුරුජේය	(2) ප්‍රාතිමොශ්‍ය විස්තරයටු කඩි, විකරණී හෙවන් මානි- කඩ කරා.	(2) මොලිය කස්සප මාගිලි යන්ගේ විමනි විනොදනී
iv. වුලු වයා			
v. පරිවාර			(3) වජර බුඩි මාගිලියන් ගේ වජර බුඩි විකා
II. සූත්‍ර පිටකය			
i. දිස තිකාය	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	ඩුඩිසොජාව,- වායනීයින්ගේ සුමධිග්‍රල විලායිනී	සාරජු මක්දුරුසා
ii. මජ්ඝීම තිකාය	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	ඩුඩිසොජා - වායනීයින්ගේ පප්පුව සූදනී	(1) සාරජු මක්දුරුසා, (2) ලිනහු පකායිනී
iii. සංපුර්‍යන්න තිකාය	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	ඩුඩි සොජා - වායනීයින්ගේ සාරජුපා කායිනී	සාරජු මක්දුරුසා
iv. අඩුගැනීම තිකාය	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	ඩුඩි සොජා - වායනීයින් ගේ මනොරථ සූරණී	සාරජු මක්දුරුසා

පෙල	සිංහල අමුවාව	පාලී අමුවාව	පාලී විසා
සූත්‍ර පිටකය			
1. මූදුක නිකාය	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	(1) මූඩ සේජා- ව්‍යාසීයින්ගේ පරමණු ජ්‍යෙෂ්ඨ (2) බැම් පාලා- ව්‍යාසීයින්ගේ මූදුක නිකා- ය සාර්ථක	—
2. බම්පද	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	මූඩ සේජා- ව්‍යාසීයින්ගේ බම්පද සාර්ථක	—
3. උද්‍යන	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	බම් පාලා-ව්‍යාසී- යින්ගේ පරමණු දීපනී	—
4. ඉන් - ව්‍යාත්‍යක	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	(1) අනිබම්පද දීපනී (2) බම්පාලා- ව්‍යාසීයින්ගේ ඉන්ව්‍යාත්‍යක අවස්ථාව	—
5. සුත්‍ය නිපාත	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	මූඩ සේජා- ව්‍යාසීයින්ගේ පරමණු ජ්‍යෙෂ්ඨ	—
6. විම්න ව්‍යුත්	මහ අමුවාව හෙවන් මූල අමුවාව	බම් පාලා- ව්‍යාසීයින්ගේ (1) පරමණු දීපනී (2) විමල විලාසිනී	—

නො	සිංහල අවුවාව	පාලි අවුවාව	පාලි ටිකා
1. මුද්‍යක් නිකාය			
7. පෙනවන් මුද්‍ය	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බම් පාලා- වායනීයින්ගේ (1) පරමණු දිපනී (2) විමල විලායිනී	—
8. පෙරගාරා	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බම් පාලා- වායනීයින්ගේ පරමණු දිපනී	පරමණු ටිකා
9. පෙරිගාරා	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බම් පාලා- වායනීයින්ගේ පරමණු දිපනී	පරමණු ටිකා
10. ජාතක	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බුඩ කෝජා- වායනීයින්ගේ ජාතක දැක්කා	—
11. නිදෙස	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	උපසෙනා- වායනීයින්ගේ සඛමලපා- ජ්‍යානිකා	—
12. පරි- සම්ඛ්‍යමගා	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	මහානාම- වායනීයින්ගේ සඛමලපා කායිනී	—
13. අපදන	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බම්පාලාවායනී- යින්ගේ යයි සලකනු ලබන විසුඩ ජන විලායිනී	—
14. බුඩ වංස	මහ අවුවාව හෙවන් මූල අවුවාව	බුඩනා- වායනීයින්ගේ මඩුරණු විලායිනී	—

පෙල විද්‍යා කිකාය	සිංහල අමුවාව	ජාලී අමුවාව	ජාලී විකා
15. වරිය, පිටකය	මහ අමුවාව හෙවත් මූල අමුවාව	බම්පාලා- වාය්සියින්ගේ වරිය, පිටක අවස්ථ කළා	—
නෙතනිපා කරණ	නෙක් පවුරුම්	බම්පාලා- වාය්සියින්ගේ නෙතනිපා කරණ කළා	—
III. අනිඛිතම පිටකය			
i. බමත සඩිගන්	මහා පවතිය	ඩුඩ්සේපා- වාය්සියින්ගේ අනු සාලින්	(1) ආනනු- වාය්සියින්ගේ මූලරිකා, (2) බම්පාලා- වාය්සියින්ගේ අනුරිකා, (3) හාස්‍යවත්තියේ ආනනුවාය්සි- යින්ගේ මධ්‍යස්- රස දෑපන් හෙවත් මධ්‍යරිකා,
ii. විහැඩ	මහා පවතිය	ඩුඩ් සේපා- වාය්සියින්ගේ සමෝශ විනොදන්	(1) (2) (3) } එම

පෙල	සිංහල අමුවාට	පාලි අමුවාට	පාලි විකා
අභිඛමත පෙළකය			
iii. කිරී විස්තු	මහා පච්චරිය	(1) බුඩ්සේජා- වායුසියින්ගේ පසුවපෙකරණ අභිජරා (2) පරමජ්‍ය දීපනී	(1) ආනනු- වායුසියින්ගේ මූල ටිකා, (2) බැඡ්පාලා- වායුසියින්ගේ අනු ටිකා, (3) පරමජ්‍යප්‍ර- කාසිනී (4) හංසවත්තියේ ආනනුවායු- සියින්ගේ මධ්‍යසාරජ්‍ය දීපනී හෙවත් මධ්‍යටිකා,
iv. පුරුශ පසුකුද්‍යන්	මහා පච්චරිය	(1) (2) { එම	(1) (2) { එම (3) (4) { එම
v. ධිංහු කිරී	මහා පච්චරිය	(1) බුඩ්සේජා- වායුසියින්ගේ පසුවපෙකරණ අභිජරා (2) පරමජ්‍ය දීපනී	(1) ආනනු- වායුසියින්ගේ මූලටිකා, (2) බැඡ්පාලා- වායුසියින්ගේ අනුටිකා, (3) පරමජ්‍යප්‍ර- කාසිනී (4) හංසවත්තියේ ආනනුවායු- සියින්ගේ මධ්‍ය- සාරජ්‍ය දීපනී හෙවත් මධ්‍යටිකා,
vi. යමක	මහා පච්චරිය	(1) (2) { එම (3) යමකප්‍ර- කරණ අභිජරා	(1) (2) { එම (3) (4) { එම

පෙළ අභිජ්‍ය මිටකාය	සිංහල අවුවාව	පාලී අවුවාව	පාලී ටිකා
vii. පටයාන	මහා පත්‍රවරිය	(1) බ්‍රූබ්‍රේකෝ.පා- ව්‍යායාසියින්ගේ පක්ෂපාපකරණ අස් කරා, (2) පරමජ්‍ය දිපනී	(1) ආනන්ද- ව්‍යායාසියින්ගේ මූලටිකා (2) බ්‍රූපා- ව්‍යායාසියින්ගේ අනුටිකා (3) පරමජ්‍යප්‍ර කාසිනී (4) හංසවත්‍යෝ ආනන්දව්‍යායා- සියින්ගේ මධු සාරන්ද දිපනී හෙවත් මධු ටිකා
—	අක්ක අවුවාව සක්කීප අවුවාව	—	—

අටිකරා, පිළිබඳ එස්කර මැත්දී ප්‍රසිඩ් වූ පොන් කිපයකම නා ඇති බැවින් ඒ ගෙන මෙහි වැකිදුරට නොලියමු.

ඉහත දැක්වූ පොන්වලින් බාගිර වූ කවන් පොන් කිපයක් ය බ්‍රූපා පිළිබඳව ලියා තිබේ. ඉන් සම්බරක් නම්:

1. බ්‍රූබ්‍රේකෝ.පා-ව්‍යායාසියින්ගේ විසුඩි මගේ
2. බ්‍රූපා-ව්‍යායාසියින්ගේ සාරන්ද මසුරුසා
3. අනුරාධා-ව්‍යායාසියින්ගේ අභිජ්‍යමෙන් සඩිගහ
4. සාර්ථක මාණිමියන්ගේ ශිහෘයකු (සුමඩුල මාණිමියන්)
ලියු අභිජ්‍යන් වේහාවිනී
5. ආනන්ද තාණිමියන්ගේ සවට සක්කීප
6. බෙම මාණිමියන්ගේ බෙමපාපකරණ
7. කවච මාණිමියන්ගේ දිපවත්තික
8. කවච මාණිමියන්ගේ විමලුවුඩි ටිකා

9. බුඩිරක්කීන මාගිමියන්ගේ ජනාලභිකාර
10. මෙධබිකර මාගිමියන්ගේ ජනවලින
11. මහා බොධ්‍ය මාගිමියන්ගේ සව්‍ය සකීප වණ්ඩනා
12. එම පරමන් විනිව්‍ය වණ්ඩනා
13. සාරිපුත්‍ර මාගිමියන්ගේ ශ්‍රායෝගු ලිපු සාරන් සාලිනි.
14. කටවායන මාගිමියන්ගේ නෙත්තිප්පකරණ
15. බලමසිර මාගිමියන්ගේ බුදු සිකඩා
16. සඛිසරක්කීන මාගිමියන්ගේ පුබොධාලභිකාර වගණණාදය
17. සඛිසරක්කීන මාගිමියන්ගේ බුදු සිකඩා ටිකා
18. එම සම්බුඩ වණ්ඩනා
19. බුඩිසිහ මාගිමියන්ගේ විනය විනිව්‍ය
20. බුඩනාග මාගිමියන්ගේ විනයස් මස්ප්‍රසා නාම කඩා විනරණී ටිකා
21. සාගරමති මාගිමියන්ගේ විනය සඛිගහ
22. බුඩපිය මාගිමියන්ගේ රුප සිංහප්පකරණ
23. නාමරුප පරිවේෂද
24. පරමන් විනිව්‍ය
25. උපනීසු මාගිමියන්ගේ පාලි බොධ්‍යව්‍ය
26. මූල සිකඩා
27. බුදුක සිකඩා
28. සිඛ වලද විනිස
29. හෙරණ සිඛ විනිස
30. මිලින්ද ප්‍රසාද

නාරද

බුඩ වත්‍ර 2507 දරුණු මස්ප්‍රර
 දෙශෙශ්වක ලක් කිලි දින (1963 දෙසැම්බර 27)
 කොළඹ බම්බලපිටියේ
 ව්‍යුත්‍රාරාම විහාරස්ථානය දී ය.

අත්‍යුතුමණීකා

මෙහි ඉලක්කම්වලින් දක්වන්නේ මෙම පොන් පූටු අඩික වෙත්.

සංඛිකෝන නිරුපනය:

අ. නි.: අඩුතනර නිකායේ

ඇ. බුදුකාපායායේ

ආ. නි.: දීක නිකායේ

ම. නි.: මණ්ඩිමනිකායේ

ස. නි.: සංපුතතා නිකායේ

සු.: සුනාය

අල්ගස්සැසුදු සු., දී. නි. 54

අල්ගිවච්චගොන්ත සු., ම. නි. 63

අඩිග දශය 7, 34

අඩුතනර නිකායේ අවුවා සහ එකා නාම 81

„ „ තේපාක, වහි යා සුනු ගණන 74

අඩුගලීමාල සු., ම. නි. 65

අවිත්තියලිගුන බම්ම සු., ම. නි. 69

අවියනාගර සු, ම. නි. 60

අවතන හවය 37

අවුවා එකාවලින් බාහිරු පොන් 86

„ පොක්, පාලි සහ සිංහල 81

„ සහ එකා නාම 81

„ භා එකා 47

අන්ත සම්මා පණීධි 35

අබො = යට කාම හවය (අභිජිත් අර්ථය) 42

අනුඩින සු., ම. නි. 55

අන්තරික් සමාධි 37

අනාථපිණ්ඩිකොට්ටද සු., ම. නි. 71

අනුපද වර්ගයේ සු., ම. නි. 68

„ සුනාය, ම. නි. 63

අනුමාන සු., ම. නි. 56

- අනුරුද්ධ සු., ම. නි. 70
 අපණ්ණක සු., ම. නි. 61
 අපදුන 77
 අපදුන අවුවා 83
 අපරිමාණ සන්වයන් කෙරෙහි මෙත්‍රී වබනු 42
 අහය රාජ කුමාර සු., ම. නි. 61
 අහිංසා, ජ 38
 අහිංසාම පිටකය 49, 78, 84
 „ පිටකය පිළිබඳ තොරතුරු 78
 „ පිටකයේ විහැඩු සර්වාස්ථිවාදීන් අතර “බර්මස්-කන්ඩා” යනුවෙන් ව්‍යවහාරය 79
 අම්බවිජ සු., දී. නි. 51
 අම්බලවිධික රාජුලොවාද සු., ම. නි. 61
 අරණ විහැඩු සු., ම. නි. 71
 අරිය අවස්ථික මගින 32
 අරිය පරියෝගන සු., ම. නි. 57
 ඇය සවිව 4, 31
 ලගද්ධුපම සු., ම. නි. 57
 ස්සිලායන සු., ම. නි. 66
 අසේවින්තිල ගේවින්තිල සු., ම. නි. 68
 ආක්‍රිබෙයන සු., ම. නි. 55
 ආචාර්‍ය සු., දී. නි. 54
 ආන්දුලු සු., ම. නි. 68
 ආනන්දරික සමාධිය 37
 ආනන්ද හද්දේකරන්න සු., ම. නි. 70
 ආනාපානසනි සු., ම. නි. 69
 ආයතන 6, 21, 32
 ආරය අශ්වාඩනික මාර්ගය 32
 ආරය සන්නයෝ 31
 ආහාර 4, 30
 ඉන්ව්‍යන්කක 75
 „ අවුවා 82
 ඉන්ද්‍රිල 37

- ඉන්දිය හාවනා සූ., ම. නි. 72
 ඉසිකිලි සූ., ම. නි. 69.
 උච්චාසයන 30
 උප්‍ර සූප්‍ර යන්නේ ශේරුම 41
 උද්දේස විහැඩු සූ., ම. නි. 71
 උද්ධ = හටාගුය දක්වා උඩ 42
 උද්‍යනය 75
 „, අවුවා 82
 උදුම්බරික සිහනාද සූ., දී. නි. 53
 උපක්කිලෙස සූ., ම. නි. 70
 උපංදුනක්බන්ධ 31
 උපාලී සූ., ම. නි. 60
 එසුකාරී සූ., ම. නි. 66
 ඕපම්ම වර්ගයේ සූත්‍ර, ම. නි. 56
 ඔදුරික පාපයේ සදෙන 38
 ක්කේම 35
 කක්වුපම සූ., ම. නි. 56
 කවිවාන, මහා, හද්දේකරන්ත සූ., ම. නි. 70
 කණීණකන්පලක සූ., ම. නි. 65
 කජාවන්පු 79
 කජාවන්පු අවුවා සහ ටිකා 85
 කන්දරක සූ., ම. නි. 60
 කබලිකාරාභාරය 30.
 කම්ම්විහඩිග සූ., වූල, ම. නි. 70
 „, සූ., මහා, ම. නි. 71
 කමටහන්, දෙනිස් 4, 5, 30
 කරණීය මෙන්ත සූ., බු. 22, 23, 41
 කස්සප සිහනාද සූ., දී. නි. 51
 කාමේසු විනෙයස 43
 කායගනාසකී සූ., ම. නි. 69
 කාස මුදල් 30
 කින්ති සූ., ම. නි. 67

- කිවාතිරි සූ., ම. නි. 62
 කුස්කුරවතික සූ., ම. නි. 61
 කුමාර ප්‍රශ්න නිදිනය 30
 කුමාර ප්‍රශ්නය 5
 කුටදැන්න සූ., දී. නි. 51
 කේච්චටිට සූ., දී. නි. 51
 කෝසම්බිය සූ., ම. නි. 59
 බන්ධක, විනය 47
 බුද්ධක නිකායේ අවුවා නාම 82
 „ „ පොන් 74 - 77
 බුද්ධකපාඨ අවුවා 82
 බුද්ධකපාඨ උපග්‍රහ්ණ 27 - 87
 බුද්ධකපාඨය 74
 බුද්ධකපාඨයේ කොටස් නවය 74
 ගවුත්ම් 28
 ගණකමොය්ගල්ලාන සූ., ම. නි. 68
 ගහපති වර්ගයේ සූත්‍ර 60
 ග්‍රැෆ්ස්සානි, සූ., ම. නි. 62
 ගෝපක මොය්ගල්ලාන සූ., ම. නි. 68
 ගෝචින්ද සූ., මහා, දී. නි. 52
 සංරීකාර සූ., ම. නි. 64
 සේවමුබ සූ., ම. නි. 66
 වක්කවත්ති සිහනාද සූ., දී. නි. 54
 වඩිකි සූ., ම. නි. 66
 වන්තාරිසක සූ., මහා, ම. නි. 69
 වනුසවිව බුද්ධ 28
 වරියාපිටකය 77
 වරියාපිටක අවුවා 84
 වානුම සූ., ම. නි. 62
 තින ත්‍රිපිටකයෙහි “දීර්ඝාගම සූත්‍ර” යන්නෙන් දක්වන්නේ දිසනිකායයි 50
 තින ත්‍රිපිටකයෙහි “මද්ධ්‍යමාගම” යන්නෙන් හඳුන්වන්නේ මථ්සීම නිකායයි 55

- ව්‍යුල්ලවෝග පාලි, විනය 47, 50
 ශ්‍රී අස්සපුර සු., ම. නි. 59
 „ කම්මලේහඩිග සු., ම. නි. 70
 „ ගෝපාලක සු., ම. නි. 58
 „ ගෝජිඩිග සු., ම. නි. 58
 „ කණ්ඩා සඩ්බය සු., ම. නි. 58
 „ දුක්කක්බන්ද සු., ම. නි. 56
 „ බම්ම සමාදුන සු., ම. නි. 59
 „ පුණ්ණම සු., ම. නි. 68
 „ මාලුඩිකිඡ සු., ම. නි. 61
 „ යමක වෝගයේ සුතු, ම. නි. 59
 „ රාජුලෝච්චාද සු., ම. නි. 72
 „ චෙදල්ල සු., ම. නි. 59
 „ සකුලුදකි සු., ම. නි. 64
 „ සවිවක සු., ම. නි. 58
 „ සාරෝපම සු., ම. නි. 57
 „ සිහනාද සු., ම. නි. 56
 „ පුණ්දින සු., ම. නි. 69
 „ හන්තිපදෙශපම සු., ම. නි. 57
 වේනිය, තෙවැදුරුම් 40
 වේනෝබිල සු., ම. නි. 56
 ජ අභිජාන 38
 ජ ජක්ක සු., ම. නි. 72
 ජන්නේස්චාද සු., ම. නි. 72
 ජඩ්බිසේස්බන සු., ම. නි. 68
 ජනවසහ සු., දි. නි. 52
 ජාතක 76
 ජාතක අටුවා 83
 ජාතරුපරජන 30
 ජාලිය සු., දි. නි. 51
 ජ්වක සු., ම. නි. 60
 කුණුප්‍රස්ථාන යන නමින් සර්වාස්ථිවාදීන් හඳුන්වන්නේ
 පටිංචාප්‍රකරණයයි 80

- ටිකා පෙන් 81
 ටිකා සහ අවුවා පෙන් 47
 න්‍රිපිටක පාලි පෙළ අවුවා සහ ටිකා 81
 න්‍රිපිටක සාරාංශය හා අවුවා ටිකා 47, 49
 කසා, යනු කෙලෙස් ඇති සන්හුය 42
 නිරියෝග රුප හටය හා සෙසු දිසාවන් 43
 නිරෝෂුචිඛී සූත්‍ර නිද්‍යනය 38
 ,, සූත්‍රනය 16, 17
 නිසරණ 3, 27
 තේවිජේ වචන්‍යෙන්ක සූ., ම. නි. 63
 තේවිජේ සූ., දී. නි. 52
 එවර 42
 එරගාලා 76
 එරගාලා අවුවා සහ ටිකා 83
 එරිගාලා 76
 එරිගාලා අවුවා සහ ටිකා 83
 ද්වන්තිංසාකාරය 4, 5, 30
 ද්වෙබිධික්ක සූ., ම. නි. 56
 ද්ක්විණා තීහාග සූ., ම. නි. 71
 දන්තහුම් සූ., ම. නි. 69
 දමෝ = ප්‍රජාව (ඡර නමෙකි) 40
 දක්සනේන = සම්සක් දැඳුම් දරුණනයෙන් 43
 දස සිල් 2, 3
 දස ගිලු නිද්‍යනය 29
 දසන්තර සූ., දී. නි. 50
 ද්විධි 43
 දිසනබ සූ., ම. නි. 63
 දිසනිකාය 55
 දිසනිකායේ අවුවා සහ ටිකා නාම 81
 දිසනිකායේ සූත්‍ර සාරාංශය 51-55
 දිරෝගම සූත්‍ර යන්නෙන් වින න්‍රිපිටකයෙහි හඳුන්වන්නේ
 දිසනිකායය 50
 දක්කක්බන්බ සූ., වූල, ම. නි. 56

- දුක්කක්බන්ධ සූ., මහා, ම. නි. 56
දෙනීස් අංකාරය (කමචුන්) 4, 5, 30
දේවදහ වර්ගයේ සූත්‍ර, ම. නි. 67
දේවදින සූ., ම. නි. 67, 70
බනැංජානි සූ., ම. නි. 66
බම්ම 28
බම්මලේනිය සූ., ම. නි. 65
බම්ම = දරානුයි, උපුලානුයි 47
බම්මදායාද සූ., ම. නි. 55
බම්මපද අටුවා 82
බම්මපදය 28, 75
බම්මසකිගණීය පලුමුවෙනි විජයබාහු රජතුමා, විසින් පිංහල
බසට නැඟීම 79
බම්මසකිගණී අටුවා, සහ ටිකා 84
බර්මස්කන්ධ යනුවෙන් සර්ව,ස්ත්‍රීවාදීන් අතර ව්‍යවහාර
වන්නේ අහිබර්ම පිටකයේ විහැඩුප්‍රකරණ යයි 79
බංතුකථා 79
බංතුකථා අටුවා, සහ ටිකා 85
බංතුකථා යනු සර්ව,ස්ත්‍රීවාදීන් හඳුන්වන්නේ බංතු කාය පද
යනුවෙනි 80
බංතුකායපද යනුයෙන් සර්ව,ස්ත්‍රීවාදීන් හඳුන්වන්නේ බංතු
කථාය 80
බංතුපිහැඩිග සූ., ම. නි. 71
නගරවීන්දෙයන සූ., ම. නි. 72
නන්දකෝවාද සූ., ම. නි. 72
නවලෝකෝන්තර බර්මය 47
නවසන්තාවාස 6, 7, 32
නළුකපාන සූ., ම. නි. 62
නානන්තකාය නානන්ත සක්කන්දී අංදි සන්තාවාස 32
නාම 4
නාමරුප 31
නිගණේනාත පුනුයාගේ මරණය 54
නිද්දේසි 76

- නිදේදෙස අවුවා, 83
 නිබානයෝ, සතර වැදුරුම් 40
 නිධිකණ්ඩ සූත්‍ර නිද්‍යාය 40
 නිධිකණ්ඩ සූත්‍රය 18, 19
 නිවාප සූත්‍රය, ම. නී. 57
 තෙත්තිප්පකරණ අවුවා, 84
 ප්‍රකරණපද යනුවෙන් සර්වාස්ථිවාදීන් හැඳුන්වන්නේ යමක
 යයි 80
 ප්‍රජාප්තිපද යනුවෙන් සර්වාස්ථිවාදීන් ව්‍යවහාර කරන්නේ
 ප්‍රගලු පස්ස්ඩන්තියටය 79
 ප්‍රේත = පර්ලෝස්පන් තුළයෝ 17
 ප්‍රේත්විෂය 39
 පටිවේක බුද්ධ ට 28
 පස්ස්වන්තාය සූ., ම. නී. 67
 පටිඨාන අවුවා සහ ටිකා, 86
 පටිඨානප්‍රකරණය 80
 පටිඨානප්‍රකරණයට සර්වාස්ථිවාදීන් නම් කරන්නේ “ස්ක්‍රීණ-
 පස්තාන” යි 80
 පටිසම්භිදු, (ප්‍රාග්‍යිඩියා) සතර 40
 පටිසම්භිදුමගල 77
 එම අවුවා, 83
 පර්යාප්තිය 47
 පරමන්තදේසනා = අභිජ්‍යමය 49
 පරිනිබිඛාන සූ., මහා - දී. නී. 52
 පරිබිඛාරක වර්ගයේ සූත්‍ර ම. නී. 63
 පරිවාර පාලි 47, 51
 පහන නිලියාම මෙනි රහනුන්ගේ පරිනිෂිම 38
 පාවින්තිය පාලි 47, 50
 පාරික වර්ගයේ සූත්‍ර, දී. නී. 53
 පාපයෝ සදෙනා, ඔඟාරික 38
 පායාසි සූ., දී. නී. 53
 පාරාජික පාලි 47, 49
 පාසාදිය සූ., දී. නී. 54

- පාලි අවුව, 81
 පාලි විකා, 81
 පැණ්ඩපාත පාරිසුද්ධීය සූ., ම. නි. 72
 පියජාතික සූ., ම. නි. 65
 පුණ්ගලපස්සුන්නි 79
 , අවුව, සහ විකා, 85
 පුණ්ගලපස්සුන්නියටසර්වස්ථිවාදීන්ගේ තම “ප්‍රජාපතිපද” යේ 79
 පුණ්ඩම සූ., වූල - ම. නි. 68
 , මහා - ම. නි. 68
 පුණ්ඩෙවාද සූ., ම. නි. 72
 පුද්ගලයෝ අවදෙන 37
 පේක්වන්පු 75
 , අවුව, 83
 පෙ,විඛපාද සූ., දී නි. 51
 පෙශනලිය සූ., ම. නි. 60
 එස්සාහාරය 30
 බංගරෝසනා, පරිසසස්සුදා 42
 බුහුමජාල සූ., දී. නි. 51
 බුහුමනීමන්තනික සූ., ම. නි. 60
 බුහුමායු සූ., ම. නි. 65
 බාහුමණ වැඩියේ සූත්‍ර, ම. නි. 65
 බික්කුල සූ., ම. නි. 69
 බලි 36
 බහුඩානුක සූ., ම. නි. 69
 බහුවේදනිය සූ., ම. නි. 61
 බාල පැණ්ඩික සූ., ම. නි. 70
 බාහිතික සූ., ම. නි. 65
 බුද්ධ 28
 බුද්ධ වංස අවුව, 83
 බුද්ධ වංශය 77
 බුදුවරයෝ සතර දෙන 27
 බුද්‍ය 28

- බොත්කිඩිග 6, 32
 බෝධිඩිග 6, 7, 32
 බෝධිරජකුමාර සු., ම. නි. 64
 හද්දලී සු., ම. නි. 62
 හද්දේකරන්ත සු., අංනන්ද - ම. නි. 70
 „ සු., මහාක්විච්චන - ම. නි. 70
 „ සු., ලෝමසක්කිඩිය - ම. නි. 70
 හයහෙරව සු., ම. නි. 55
 හටය, අටවන 37
 හික්ඩු වර්ගයේ සු., ම. නි. 61
 හූතා යනු හටගන්නාහු හෙවත් රහන්තුය 42
 හුමිජ සු., ම. නි. 70
 මබඳේව සු., ම. නි. 64
 මග 7, 32
 මඩිලල යන්නෙකි කේරුම 34
 මස්සිම නිකායේ අවුවා සහ එකා නාම 81
 „ „ සුනු සාරාංශය 55-72
 මබ්‍යමාගම යන්නෙන් වින ත්‍රිපිටකයේ දක්වන්නේ මස්සිම
 නිකායය 55
 මඩිපිණ්ඩික සු., ම. නි. 56
 මඩිර සු., ම. නි. 64
 මනොසස්දැවේනනාහාරය 30
 මහා අස්සපුර සු., ම. නි. 59
 „ ක්විච්චන හද්දේකරන්ත සු., ම. නි. 70
 „ කම්මලවිහාර සු., ම. නි. 71
 „ ගෝපාලක සු., ම. නි. 58
 „ ගෝවින්ද සු., දි. නි. 52
 „ ගෝසිංග සු., ම. නි. 58
 „ වන්නාරිස්ක සු., ම. නි. 69
 „ කණ්නා සඩිඩය සු., ම. නි. 58
 „ දුක්කක්කබන්ධ සු., ම. නි. 56
 „ ධම්ම සමාදුන සු., ම. නි. 59

- මහා නිදහ සූ., දී. නි. 52
 „ පදන සූ., දී. නි. 52
 „ පරිනිබාන සූ., දී. නි. 52
 „ ප්‍රණේණම සූ., ම. නි. 68
 „ මධිගල සූ. 6, 7
 „ මධිගල සූත්‍රයේ නිදහය 34
 „ මාලුඩ්‍රික්‍රියා සූ., ම. නි. 62
 „ යමක වණ්ගයේ සූත්‍ර ම. නි. 58
 „ රාහුලෝච්චවාද සූ., ම. නි. 61
 මහාලි සූ., දී. නි. 51
 මහාවණ්ග පාලි, තිනය 47, 50
 මහාවණ්ගයේ සූත්‍ර, දී. නි. 52
 මහා වචන්තොත්ත සූ., ම. නි. 63
 „ වේදලේල සූ., ම. නි. 59
 „ සකුපුරුදකි සූ., ම. නි. 63
 „ සව්‍යවික සූ., ම. නි. 58
 „ සනිපටිජාන සූ., දී. නි. 53
 „ සමය සූ., දී. නි. 53
 „ සලායතනික සූ., ම. නි. 72
 „ සාරෝපම සූ., ම. නි. 57
 „ සිහනාද සූ., ම. නි. 56
 „ සුස්ක්‍රිත සූ., ම. නි. 69
 „ සුද්‍යේසන සූ., දී. නි. 52
 „ හන්පිපදේපම සූ., ම. නි. 57
 මාගන්දිය සූ., ම. නි. 63
 මාරක්ජනිය සූ., ම. නි. 60
 මාලුඩ්‍රික්‍රියා සූ., වූල - ම. නි. 61
 „ සූ., මහා - ම. නි. 62
 මූලපරියාය වණ්ගයේ සූත්‍ර, ම. නි. 55
 මූලපරියාය සූ., ම. නි. 55
 මෙන්ත සූත්‍ර නිදහය 41
 මෙන්ත සූත්‍රය 22, 23

- මෙන්තා 41
 මෙන් වඩන පිළිවෙල 22, 23, 41
 මෙන්තී වඩන පිළිවෙල 41
 මොගේල්ලාක සූ., ගණක, ම. නි. 68
 „ සූ., ගෝපක, ම. නි. 68
 යමක අව්‍යවා සහ එකා 85
 යමකප්‍රකරණය 80
 යමකප්‍රකරණයට සර්වාස්ථිවාදීන්ගේ නාමය නම් “ප්‍රකරණපද”
 යනුයි 80
 රචිතපාල සූ., ම. නි. 64
 රත්න 36
 රත්න සූ., 10, 11
 රත්න සූනුයේ නිදුනය 35
 රජලිනීන සූ., ම. නි. 57
 රජවර්ගයේ සූනු, මත්‍යෝම නිකායේ 64
 රාජුලෝක්වාද සූනුය, අම්බලවිසික - ම. නි. 61
 „ වූල - ම. නි. 72
 „ මහා - ම. නි. 61
 ලක්ඛන සූ., දී. නි. 54
 ලුකිකොපම සූ., ම. නි. 62
 ලෝක බම්ම අට 35
 ලෝමසකඩිය හදැනැකරන්න සූ., ම. නි. 70
 ලෝහිව්ව සූ., දී. නි. 52
 වච්චගොන්ත සූ., අන්ති - ම. නි. 63
 „ සූ., තේවිත්ත - ම. නි. 63
 „ සූ., මහා - ම. නි. 63
 වන්දුපම සූ., ම. නි. 55
 වනපන්ත සූ., ම. නි. 56
 වම්මික සූ., ම. නි. 57
 වෘශේචි සූ., ම. නි. 66
 විකාලය 29
 මිජයබාජු, පළමුවෙනි, රජනුම, බම්මසඩිගණීය සිංහලට
 නැග වග 79

- විස්තුරුණුහාරය 30
 විනක්කසිණේහා සු., ම. නි. 56
 විනය පිටකය 47
 විනය පිටකයේ පෙළ අවුවා හා රිකා නාම 47, 81
 විනය විහාරය 47
 විහාර, අභිජරම පිටකයේ 79
 „ (අභිජම්ම) අවුවා සහ රිකා 84
 විහාරය, අභිජම්ම පිටකයේ, සරවාස්ත්‍රවාදීන් අතර
 “බර්මස්කන්ඩ්” යනුවෙන් ව්‍යවහාරය 79
 විහාර, විනය 47
 විහාර වග්ගයේ සුනු ~ ම. නි. 70
 විහාර සු., අරණ - ම. නි. 71
 „ සු., උදේදේස - ම. නි. 71
 „ සු., වූල කම්ම - ම. නි. 70
 „ සු., දක්විණා - ම. නි. 71
 „ සු., බානු - ම. නි. 71
 „ සු., මහා කම්ම - ම. නි. 71
 „ සු., සවිව - ම. නි. 71
 „ සු., සලායනන - ම. නි. 71
 සිමානවන්පු 75
 එම අවුවා 82
 සිමාසක සු., ම. නි. 59
 වේබනස්ස සු., ම. නි. 64
 වේදනා, 4, 31
 වේරස්ජක සු., ම. නි. 59
 සංයමෝ නම් සමාධි යයි 40
 සංපුන්ක නිකායේ අවුවා සහ රිකා නාම 81
 එම වර්ග, සංපුන්ක, සුනු ආදියේ ගණන 73
 සක්කපස්හ සු., දී. නි. 53
 සක්කරං = සිය ගෙදර 39
 සකුලුදය සු., වූල - ම. නි. 64
 „ සු., මහා - ම. නි. 63

- සඩිබාරපේපන්ති සු., ම. නි. 69
 සඩිගාරව සු., ම. නි. 67
 සඩිහිති සු., දී. නි. 54
 සඩිස 28
 සට්ට්‍රිච්‍යාජ සු., ම. නි. 71
 සන්නාවාස, නව 6, 7, 32
 සන්පර්විතාන සු., ම. නි. 55
 „ සු., මහා ~ දී. නි. 53
 සන්දක සු., ම. නි. 63
 සප්ප්‍රරිස සු., ම. නි. 68
 සලිබාසව සු., ම. නි. 55
 සම්පසාදනීය සු., දී. නි. 54
 සම්හෙවිය 42
 සම්මාදිවිධි සු., ම. නි. 55
 සම්මා සම්බුද්ධි 28
 සම්න මණ්ඩිකා සු., ම. නි. 63
 සමාධිය, අංනත්කරික 37
 සරවාස්ත්වයාදින්ගේ පොන්වල නාම:
 සූණප්‍රස්ථාන = පටිකාන ප්‍රකරණය 80
 රෑමස්කන්ධ = අහිබරෑම පිටකයේ මීහාග 79
 ධානුකායපද = දානුකාලා 80
 ප්‍රකරණ පද = යමක 80
 ප්‍රඥාපන පද = ප්‍රශ්නල පක්ෂස්ඨත්ති 79
 සරණයන්නෙහි තේරුම 23
 සරණාගමන නිදාන 27
 සරණාගමනය 2, 3
 සල්ලේක සු., ම. නි. 55
 සලායනන ව්‍යුගයේ සු., ම. නි. 71
 සලායනන විහිඛ සු., ම. නි. 71
 සලායනතික සු., මහා., ම. නි. 72
 සාමාජ සු., ම. නි. 67
 සාමන්ද්‍රාල සු., දී. නි. 51

- සංලෙයසක සූ., ම. නි. 59
 සිංහල අවුව, 81
 සික්බාපද 2, 3, 29
 සිගලොවාද සූ., දී. නි. 54
 සිඩිස්ටික් 39
 සිලක්බන්ධ වර්ගය, දී. නි. 51
 සිලවා = ලේඛකේන්තර සිලයෙන් පුක්කව 43
 සිහනාද වර්ගය, ම. නි. 56
 සිහනාද සූ., මහා, ම. නි. 56
 සුක්කුසුන වර්ගයේ සූනු, ම. නි. 69
 ,, සූ., වූල, - ම. නි. 69
 ,, සූ., මහා, ම. නි. 69
 සුන්ක නිපාන 75
 එම අවුව, 82
 සුන බුද්ධ තැන 28
 සුනක්බන්ත සූ., ම. නි. 67
 සුන සූ., ම. නි. 51, 66
 සුරාමේරය 29
 සුජ රුජ යන්නේ කෝරම 41
 සුනු හිටකය 48, 50
 සුනුපිටකයේ පෙළ අවුව, සහ එකා නාම 81
 එම පොන් 48, 81
 ශේබ සූ., ම. නි. 60
 ශේල සූ., ම. නි. 65
 ශේවිතබිල අශේවිතබිල සූ., ම. නි. 68
 ශේණදණ්ඩ සූ., දී. නි. 51
 ශේපාක 30
 ශේලය, දස 29

සටහන්

(1) 73 වෙති පිටි සංපූර්ණ නිකාය: මෙහි සූත්‍ර නො 9726 ක නාම පොල්වන්නේ බුද්ධියන්න මහා සාම්බිරයන් වහන්සේගේ “ත්‍රිපිටික සූත්‍රයෙහි” දක්වා තිබේ.

(2) 74 වෙති පිටි අඩුගුණ්තර නිකාය: මෙහි සූත්‍ර ගණන 7191 කැයි පොල්වන්නේ බුද්ධියන්න මහා සාම්බිරයන් වහන්සේගේ “ත්‍රිපිටික සූත්‍රයේ” දක්වා තිබේ. අඩුගුණ්තර නිකාය පෙළ අවකාශයේ දක්වා, තිබෙන්නේ එහි සූත්‍ර ගණන 9557 බවය.

මෙයේ පෙනෙන අඩු සූත්‍ර ගණන ඒවා, එක් කුමයකට ගණන් කළ හොත් ඇතැම් විට ලබා ගන්ව පුළුවන්මේ යය එම අඩුගුණ්තර නිකායේ තිබාත කිපයක් ඉංග්ලීෂයට නැගු සෙයර් මහතාගේ කළුපනාවයි.

(3) ජාතක ගනන 547 කැයි 76 වෙති පිටි සඳහන් කර ඇති. මූලික සහ ප්‍රස්ථකාල බොහෝ ජාතක පොන්වල දකින්නට ලැබෙන්නේ මේ ගණනය. රෝපෝස්තඩ්ල් පකිනුම් මිසින් සකස් කොට රෝමන් අකුරෙන් මූලික පාලි ජාතකයා කරා, පොනෙන් ඉංග්ලීෂයට නගා, කොම්බිජ් විශ්ව විද්‍යාලය මහින් ප්‍රසිද්ධිකර තිබෙන පොනේ ද දකින්නට ලැබෙන්නේ ජාතක 547 කි. එහෙන් මූල් පොනේ 550 ක් ඇති බවන් එ සංඝ්‍යාව ප්‍රමිතව විස්තරයක් ඉංග්ලීෂ අනුවාදයේ පළමුව වෙති කාණ්ඩයේ ආචාර්යී කොටුවේ තුමාගේ සංඝ්‍යාපනයෙහි පෙනේ.

පොල්වන්නේ බුද්ධියන්න මහා සාම්බිරයන් වහන්සේගේ “ත්‍රිපිටික සූත්‍රයේ” පෙනෙන්නේ ජාතක නාම 546 කි.

පරලෝකසැපක් ඩී. ඇම්. ඩී. ඉසැච්. විකුමසිංහ පකිනුම් මිසින් “ලුඩි පාත දෙරවේ බොහෝමයක් විහාරසථානවල තිබෙන සිංහල පොන් ද සිංහල බුරුම අස්සරවලින් ලියන ලද පෙළ අවවාද බලා, විදෙශාදය පිරිවෙන් වැඩි වැළැවිරියේ (වමරතන) යනිලුගේ උපකාර අනුව” සකස් කොට දෙන ලද ජාතක නාම 550 කින් යුත් සම්පූර්ණ ලැයිස්තුවක් රාජකිය ආධියානික සමාගමේ ලභකා, යාබාවේ සහරාවේ 1887 දී ප්‍රකිත වූ දසවෙති වෙතමේ 35 වෙති කාණ්ඩයේ 205 පටන් 218 නොස පිටුවල දක්වා තිබේ.